

НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

ХАРКІВ

ХАРКІВСЬКА НАУКОВО-ДОСЛІДЧА КАТЕДРА ЯЗИКОЗНАВСТВА в 1923 р.

Катедра лінгвістики ім. О. Потебні в Харкові поділяється на 4 секції: української мови, російської, їдиш (єврейської) й порівнявчого мовознавства. Але, поскільки наука лінгвістики додержується порівнявчого методу, цілковитого розмежування праці секцій нема та й не може бути. Розробка головних тем ведеться колективно, всією катедрою, а не по секціях.

Головні колективні теми катедри, поставлені самим життям, це: 1) вивчення української мови, 2) соціальні фактори в житті мови і 3) вивчення мови їдиш.

І. При вивченні українських народніх говірок Слобожанщини і всього Лівобережжя, катедра має на меті уложити в дальнішому діалектологічний атлас Лівобережної України. Досягнення цього завдання вимагає немало часу й немалих матеріальних засобів—на експедиції. Влітку минулого року відбулась одна така експедиція з аспірантів на Полтавщину. Зібрані нею діалектологічні матеріали розносяться зараз по картках, що підуть до фонду «Діалектологічний архів Лівобережної України».

З метою притягнення до вивчення народніх говірок української мови широких мас населення, керівником секції О. Синявським уложений і друкується в Одесі «Порадник діалектологічний».

Влітку ж м. р. була рганізована при секції української мови «Комісія живого слова». Завдання її—культура й нормування сучасної літературної української мови.

Складне питання про чужомовні елементи в українській мові вивчається в катедрі колективно—керівником секції П. Ріттером, д. чл. М. Масловим, аспірантами—Гавриленком і В. Невзоровою.

Під доглядом керівника катедри Д. Зеленина продовжувалися підготовчі роботи по складанню словника до творів Г. Квітки-Основ'яненка (виписка слів та висловів на картки).

II. Соціальні фактори в житті мови—це найменше досліджена галузь наукового лінгвістики. У сучасному житті української й російської мов можна спостерігати широкий вплив на мову чисто-соціальних факторів—останніх війн і революції. Яскраві сліди цього впливу—1) поширення в живій, а потім і в літературній мові червоноармійських словечок і багатьох слів із умовних жаргонів; 2) породжена революцією мода на штучно-скорочені терміни типу Наркомос, ІНО, що їх раніше ще почали вживати в Англії та Америці. Типи штучних скорочень—прості й ясні,—трудніше прослідкувати та вивчити життя цих скорочень у народній мові.

Тільки при довгому систематичному спостеріганні цього живого експерименту, так дуже зараз поширеного, можна буде точно підвести учот впливу даного соціального фактору (революційного уряду) на живу мову. Спостереження, що їх веде проф. Д. Зеленин, поки встановили, що штучні скорочення сприймаються народньою мовою так само, як і чужі слова, підпадаючи, напр., за законами «народньої етимології». По-за установами, масою «обивателів» утворюються поки, по аналогії, тільки штучні скорочення.

Поруч зі спостереженнями над життям цих штучних скорочень у народній мові, проф. Д. Зеленин продовжує роботу по вивченню впливу на російську й українську народні мови вірувань (славне табу). В останньому випадку процес впливу на мову соціального фактору (вірувань) уже закінчився, і толи він більш ясний. Одночасне вивчення цих двох факторів важливе в методологічному відношенні.

Питанням соціального життя мови присвячена також праця д. чл. катедри Л. Булаховського «Поступ у колективній мовній творчості» (на російській мові).

III. У галузі вивчення мови їдиш, найменш вивченої, ведеться робота науковим співробітником катедри

Заріцьким, який складає наукову граматику мови їдиш. У зв'язку з цією своєю роботою А. А. Заріцький прочитав у секції їдиш доклади: 1—2) Фонетичні й морфологічні зміни семітизмів у мові їдиш; 3) Класифікація єврейських дієслів; 4) Значіння способів («наклонений») у мові їдиш. За редакцією його друком вийшов збірник філолог. статтів «Їдиш» (видання Головного та євбюро НКО), де надруковано й декілька праць редактора.

Конкретні досягнення в чисто-дослідчій роботі катедри можуть виявитися тільки у найближчі роки, зважаючи на необхідність попередити зібрати велику кількість точних фактів для дослідження. У роботі ж катедри, яка має характер прикладний, практичний, конкретних досягнень уже немало. Підготовано ряд методико-педагогічних робіт, почасти вже надрукованих, почасти готових до друку. Видруковано підручники української мови для дорослих—керівника секції О. Синявського й аспіранта М. Йогансена; «Краткий учебник русского языка и правописания» д. чл. Л. Булаховського. Останнім видрукований також «Опыт схемы учебника русского языка» («Путь Просв.», ч.ч. 2 і 3) О. Синявський надрукував ще «Програм мінімальних досягнень по українській мові на курсах в установах Наркоматів України» (в кн. «Український язык в системе НКП-са», с.с. 14—20), асп. М. Сулима—статтю «Український article» («Ч. Шл.», кн. 8). Готові до друку: підручник української мови для трудових шкіл, уложений О. Синявським по дорученню НКО-су; курс Л. Булаховського для ІНО «Происхождение и развитие языка» (по замовленню видавництва «Студ. револ.»); науково-популярний нарис аспіра. К. Німчинова «Український язык у минулому й тепер» (Укрвидат); «Язык срихотворений Г. С. Сковороды» н. співр. О. В. Патокової; «Язык ребенка» аспіра. В. П. Невзорової.

Члени й аспіранти катедри (Л. Булаховський, А. Заріцький, О. Синявський, М. Йогансен, Н. Капустянський, М. Сулима) надрукували ряд рецензій, головн. чином, на нові підручники по мові (журн. «Шлях Освіти», «Книга» й інші).

Педагогічна робота д. членів катедри полягала, окрім лекцій, також у керуванні науковою підготовкою 12 аспірантів катедри. Для останніх велися спеціальні семінари методологічного характеру професорами—Д. Зелениним і О. Синявським на

протязі всього року, Л. Булаховським і М. Масловим протягом півроку.

У 11-ти відкритих засіданнях катедри було зачитано 17 докладів: Д. Зеленина, присвячений пам'яті А. Шахматова, М. Маслова й К. Німчинова, присвячений пам'яті М. Сумцова; О. Синявського, О. Патокової й К. Німчинова про мову Г. Сковороди; О. Синявського про видання творів Т. Шевченка; М. Корнієвої й К. Німчинова в день 32 роковин смерті А. Потебні; М. Корнієвої й М. Сулими про нові підручники української мови; Єременко, М. Корнієвої й Павлової про рукописи й стародруки Харк. Музею Українського Мистецтва; Й. Зільберфарба—про організацію музею мови при соціальному музеї ім. т. Артема.

З доручення ІНО катедра організувала в грудні уроч. зібрання студентства й професури ІНО з доповідями про О. Потебню акад. Д. Багалія, проф. О. Синявського, т. Лезіна.

В погодженні з музеями українського мистецтва, аспіранти (М. Корнієва й Л. Веселовська) під доглядом керівника кат. розібрали й описали збірку рукописів і стародруків України, що зберігаються в книгозбірні музею; з 346 рукописів—датованих 62, з яких 1 відноситься до 15 ст., 24—до 16, 23—до 17; сеєрд книг єдиний у Європі повний примірник стародрукованої євангелії, що вийшла в Угро-Валахії (у Брашєві)—у 1565 р.

Катедра взяла близьку участь в організації «Слобожанської комісії краєзнавства» в Харкові й на ініціативних загальних зборах краєзнавців м. Харкова 18 лютого Д. Зеленин зачитав доклад про організацію краєзнавчої роботи в РСФРР і про форми об'єднання краєзнавців м. Харкова й Слобожанщини; він же був у мин. р. й головою «Слобожанської комісії».

Із індивідуальних праць членів катедри можна одмітити такі: за редакцією Д. Зеленина друкується 10 в. 4 тому «Словаря русского яз.», вид. Рос. Акад. Наук, переклад з коментаріями П. Ріттера староінд. роману «Похождения десяти юношей» (прийнятий до друку Укрвидатом) і його ж статті «Санскрит і санскритська література», «Санкхья», «Упанішади» (в 37 і 42 т.т. енциклопедич. словн. Граната); низка лінгв. статтів Л. Булаховського в закордонних журналах («К болг. ударению», «Baltica в русск. лингв. литературе» й ин.).

СЕКЦІЯ ЛІТЕРАТУРНО-ЕТНОГРАФІЧНА

Катедри історії України.

Секція розпочала свою працю одночасно з катедрою, цеб-то з 1922-го року. Потреба заснування філії Катедри викликала необхідність постійної праці в галузі історії літератури й етнографії, оскільки Катедра, маючи ще відділ історії України, мистецтва археології, не могла присвячувати свою роботу виключно в напрямку зазначених дисциплін. Тому переважна частина праці лягла на секцію, що збиралася протягом 22-го року через тиждень, а наприкінці року що тижня по суботах. На голову секції було призначено академіка М. Сумцова, але ж несподівано його смерть застала секцію в стадії організації, в стадії вироблення планів підготовчої роботи аспірантів і накреслення колективної роботи аспірантів, а також колективної роботи секції. По 1 місячній перерві після цієї втрати секція приступила до роботи, маючи на чолі, обраного заступником голови, проф. О. В. Ветухову й помічником його проф. М. А. Плевака. Де-який час в секції працював також за співробітника пр. С. Гаєвський. Засідання секції почалися з ознайомлення з індивідуальними планами аспірантів по 12-ти основних питаннях з своєї спеціальності, що є головним завданням підготовки. Обговорення, коректа, доповнення до кожного індивідуального плану забрало чимало часу, але ж мало свої наслідки, виявивши основні тенденції підготовчої роботи. За час обговорювання планів особливо гостро піднімалися питання методологічні, питання прийомів научного дослідження, особливо в сфері історії літератури, що, як відомо переживає зараз тяжку кризу, шукаючи об'єктивних методів дослідження. І через те по обговоренні робіт всіх аспірантів покладено було в основу секційних занять поставити студіювання методів історико-літературного дослідження, при чому на обов'язок кожного аспіранта покладалося завдання проробити певну методологічну схему, ставлячися до неї більш менш самостійно й зробити доклада на черговому засіданні секції. Таким чином протягом минулого року по методології була пророблена така робота. 1. Аспірантом І. Єрофіївим над методологією В. Перетця зачитано два доклади. 2. Асп. П. Тиховським над поетикою О. Веселовського—зачитано одного доклада. 3. Асп. М. Панченком над поетикою Мюллера—Фрейенрель.

4. Асп. Є. Ткаченком—над «формальним» методом зачитано одного доклада. 5. Асп. Ковалівським—над марксистським методом в історії літератури задля чого було присвячено цілих 3 засідання секції. 6. Асп. А. Шамраєм—над Потебнею та його методом, що витікає з його системи—було присвячено 3 засідання.

Таким чином основні методологічні течії було простудіювано і перед секцією поставало завдання критично поставитися до них і, виходячи з сучасних вимог науки, зупинитися на якомусь певному методі, усталивши таким чином напрямок в роботі молодих вчених.

По детальному обговоренні цих питань секція в цілому прийшла до висновку, що його можна формулювати так: література, як певна галузь мистецтва, має свої властивості, свої своєрідні признаки, що й відрізняють її від інших виявів творчої діяльності людини, і через це студіювання історико-літературних фактів мусить розпочинатися з аналізу цих примет, другими словами, з аналізу художньої форми, що властива цій теоретичній діяльності. Але ж зважаючи на те, що й літературна творчість, як і всяка друга, визначається з рештою чинниками зовнішніми, чинниками соціально-економічними—то вивчення й визначення форми може мати лише тоді сенс, коли воно буде освітлюватися фактами оточення—і т. ч. визначення зв'язку між фактами літератури й фактами суспільної життя.

Другим основним моментом є аналіз історико-літературних фактів. (Було прийнято формулювання останнього доклада по методології). Крім цих методологічних занять протягом року зачитувалися розвідки аспірантів по окремих питаннях з історії літератури й етнографії, де-які з них зачитувалися на засіданнях усієї Катедри. Частинно вони вже перелічені в річному відчиті Катедри, вміщ. в ч. 8-му «Червоного Шляху». Крім них, за минулий рік зачитано такі:

Асп. Тиховським «Шевченко в бібліографії» критична оцінка існуючих показників бібл. Шевченка — Комарова й Ямека. Асп. Єрофіївим — «Повість Гоголя Портрет» аналіз художньої творчості Гоголя, існування «містичного жаху» в образах Гоголя і генеза їх з «страшної помсти» до «Портрету». Джерела виникнення цих образів.

Асп. І. Ткаченком — «Вплив Г. Сковороди

в українському письменстві»—впливи Сковороди на діячів нового українського письменства, кінчаючи творчістю П. Тичини. Асп. Р. Данковська «про український коровай» (етнографія), засоби його печива з аналізом звичаїв та пісень, що співаються в цих випадках.

Асп. Шамрай: «Спроби формального аналізу творчості Г. Квітки»—аналіз особливостей стилю, композиції й образів Квітки і установлення генетичного зв'язку з літературою російського та західноєвропей. 18 століття. Асп. Бузинний: «Рилеєв і українська автономистична ідея».

Крім того, аспіранти літературно-етногр. секції приймали активну участь на ювілейних засіданнях Катедри, присвячених діячам української науки й літератури, виступаючи з ювілейними докладами. Урочисті засідання присвячено було пам'яті Шевченка, Г. Сковороди, Я. Щоголіва, Л. Глібова і М. Сумцова.

По закінченні першого року роботи в секції перед літньою перервою було вироблено план що до занять в наступному (зараз біжучому) році; основою занять в цьому році було поставлено зачитування аспірантами результатів своєї річної підготовчої роботи. Крім того, було порушено питання про необхідність самого широкого ознайомлення з науками суспільними й політичними для підняття політичної свідомості майбутніх діячів науки. Було поставлено в обов'язок ознайомлення у усіма головними працями по марксизму й з працями по історії літератури й мистецтву, що розроблені марксистським методом, по списку, поданому дійсним членом Катедри пр. М. І. Яворським.

Між іншим—протягом літа аспірантами було складено іспита по суспільствознавству у того ж проф. Яворського.

Ознайомлення з цими працями вирішено в спосіб реферування кожної з них на засіданнях секції, для чого кожен аспірант обирає собі де-кілька з цих книжок.

На цьому рік підготовки закінчився. Відсутність матеріальних засобів для цілковитого віддання науці, напруженні шукання стежок до об'єктивного методу одної з наймолодших наук в умовах нашої бурхливої дійности не зовсім сприяли інтенсивності робіт на початку року, але ж приблизно з Різдва минулого року робота пішла новим ходом і треба лише пожалкувати, що відсутність відповідних наукових видань унеможливило передачу наслідків цієї роботи до уваги широкого суспільства.

А. Ш.

НА КАТЕДРІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.

В суботу 11-го січня, на загальному засіданні Дослідчої Катедри Історії України з ряду чергових докладів був зачитаний доклад І. Дніпровського: «Валеріян Поліщук. Критичний нарис», де був поданий розгляд творчості цього поета з погляду формального та соціально-економічного. В порядку обговорення аспірант А. Ковалівський вітав появлення на кафедрі науково-дослідчих праць по новітній літературі, але зауважив невиразність критичної методи автора та хибність деяких наукових підходів. Голова катедри акад. Д. І. Багалій в резюмуючій промові вказав, що докладчик не вичерпав теми й не дав цільного змалювання творчості В. Поліщука, але все ж виявив свою здібність до праці. Докладчик відповів, що вважає свою працю не закінченою й має над нею ще працювати.

В СЕКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(при науково-дослідчій Катедрі лінгвістики в Харкові).

За минулу половину біжучого академічного року в секції укр. мови провадилась жвава праця в двох напрямках.

Суто наукова праця велася в щотижневих зібраннях аспірантів. Під проводом керівничого секції аспіранти розробляли свої діалектологічні записи, встановляли характер тих чи інших діалектичних прикмет українських говорів і ілюстративний матеріал заносили на картки для діалектологічного архиву. Виготовлено кількасот карток-ілюстрацій полтавських говорів—матеріал надзвичайно цінний для

діалектології взагалі й зокрема для діалектологічного атласу або мапи.

Дуже бажано, щоб до секції надсилались записи народних говірок з Лівобережжя (адреса: Харків, І. Н. О., Кабінет українознавства, О. Синявському).

Утилітарно-практична ж праця провадиться в «Комісії Живого Слова» при секції. Ця Комісія склалася ще літню 1923 р. з бажання аспірантів, а також і сторонніх робітників слова—перекладачів на українську мову та керівників на курсах для вивчення української мови. Завдання Комісії—усталення

й культура сучасної літературної української мови. Приймають участь у Комісії всі, хто цікавиться справою.

На Комісії зачитано кілька рефератів—про правопис в українській мові російських прізвищ, про латинську азбуку (з нагоди листа С. Пилипенка). Розбирались питання методу навчання української мови дорослих, зачитувались рецензії членів Комісії на нові книжки, що торкалися організації літературної укр. мови. Чимало уваги забрали заяви учасників комісії з приводу окремих слів-термінів в сучасній літературній мові й розпочато картковий словник вдатних новотворів.

Зібрання «Комісії Живого Слова» відбуваються по суботах (звичайно буває сповіщення про зібрання в «Вістях»).

О. С.

СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКИЙ МУЗЕЙ.

Тут зібрано все, чим цікавиться чорноземна Україна—від солодкого меду до найскладніших сільсько-господарських машин. Особливо виділяються такі організації, як—Зовнішторг, цукрова промисловість і Сельмаштрест. У відділі Зовнішторгу поруч із книжкою «Про вивозку яєць закордон» знаходимо й чудові малюнки, гарні моделі по експорту залізної та марганцевої руди, трави для ліків, щотина та инш. Цукровий трест особливо повно виявив губернії Харківську та Київську; тут яскраво показано ступені обробки буряку: від незграбного сирого буряку глядач бачить всі етапи до білого цукру в синім папері.

Приємно вражають око м'які українські килими, визерунки, мережево й відділ ляльок, які експортують закордон, де на них великий попит. Потрібно відзначити гарно виконаний портрет В. І. Леніна з волосу. Це досить оригінальний портрет.

Таганрогська шовководна дослідча станція цифрами й прикладами приступно доводить тут же, що Україна має можливість культивувати шовковичного червяка й добувати шовку не лише на медичні потреби, а й для торгівлі.

Дослідча сільсько-господарча станція ділиться з селянством своїм знанням. Тут можна знайти багатьох вказівок про обробку, про угноювання землі, про насіння й инш.

Окремий відділ присвячено вшанованій т. Раковським рослині «кукурузі» (пшениці).

Спеціальна комісія дає потрібні вказівки. Музей, працюватиме постійно. Він розрахований на робітничо-селянську аудито-

рію. Тут одвідувачам будуть показувати експонати, пояснитимуть, вчитимуть і, коли потрібно буде, демонструватимуть на екрані.

П. П—ч.

У ШКОЛ ЧЕРВОНИХ СТАРШИН.

Культурно-освітню роботу в Школі Червоних Старшин сплановано так, щоб кожен член будь-якого гуртка міг виявити, до чого саме він має хист і нахил.

Мистецькі гуртки мають своїх постійних інструкторів, які в установлені дні провадять свою роботу.

Всі ці гуртки майже що-суботи влаштовують вечірки та концерти, які відбуваються або в залі клубу при школі, або по-за школою (в будинкові Червоної Армії, на Педкурсах ім. Сковороди то-що). Студенти Педкурсів ім. Сковороди теж беруть участь у гуртках—співочому та драматичному. На концертах юнаки самі диригують хором, керують струнним оркестром. Школа має свою стінну газету «Червоний Юнак», до якої гуртки дають матеріал, особливо гуртки літературний та образотворчого мистецтва. Твори юнаків друкуються також на сторінках «Селянської Правди».

Керовник співочого гуртка, музикант Богуславський, написав маршову музику спеціально для Червоної Армії на твори поетів П. Тичини, В. Поліщука, А. Панова, В. Сосюри. Ці марші виконуються чоловічим хором під орудою юнаків.

На концертах і виставах завжди бувають гості,—робітники канатної фабрики з «Нової Баварії», що шефствує над Школою Червоних Старшин, а також робітники з району.

РОБОТА ДЕРЖАВНОГО ВИДАВНИЦТВА УКРАЇНИ.

На протязі 1923 року ДВУ (неповними відомостями) видало 369 книг, з них українською мовою 157 назв—43%; друкованих аркушів 3221, з них українською мовою 1172; тиражем 3,942,300, з них українською мовою 2,231,200—57%. Головну увагу в минулому році ДВУ звернуло на видання літератури для шкіл Соцвиху укр. мовою.

За минулий рік ДВУ видало 1,512,200 укр. підручників, кількість назв. 65.

Крім того ДВУ закупило через Ц.Т.В. підручники, надруковані другими видавництвами в кільк. до 100,000 прим., частина підручників, коло 400,000 лишилася від попереднього року.

Частину цих підручників ДВУ випустило само, частину видано по замовленнях «Книгоспілкою» та іншими видавництвами.

В цьому році розпочато видання дитячої літератури; випущено 81.000 книжок кільк. назв. 15. Дитяча бібліотека «Юний Спартак» складається з серій: літературної, науково-популярної й соціально-політичної. Крім того випущено два числа дитячого журналу «Червоні Квіти». На 1924 рік намічено до випуску по бібліотеці «Юного Спартак» 69 назв.

Зараз вироблюється план видання підручників, підручних та підсобних книг і дитячої літератури, що передбачає в майбутньому навчальному році цілковите задоволення потреб Соцвиху по цій лінії.

Що до видання соц.-ек. літератури укр. мовою, то в 1923 році ДВУ мало перед собою завдання випустити в першу чергу основну марксистську літературу. Усього видано 35 назв, кільк. др. арк. 192, тиражем 331.000 екз. Видано такі книжки, як Плеханов—«Основні питання марксизму», Батурин—«Історія соціал-демократії в Росії», Каменев—«3 історії нашої партії», Каутський—«Класові суперечності», Богданов—«Політекономія в запитаннях і відповідях», та інші.

У 1924 році розпочато систематизоване видання соц.-ек. літератури укр. мовою. План видання передбачає такі серії: 1) теорія й практика комунізму; 2) Історія РКП; 3) Історія України; 4) Історія революційного руху в Європі; 5) Історія соціалізму й класової боротьби; 6) Економіка й статистика; 7) Соціологія й філософія; 8) Історія культури; 9) Право й держава.

Кожна серія матиме 10 випусків, кожна книжка на 3—9 аркушів.

Для вищих шкіл, технікумів та профшкіл видавнича робота ведеться по докладно розробленому плану. Ці школи обслуговуються двома секціями: техн. математичною та природи, біологічною. Вся ця робота йде по 8-ми відділах:

Підручники для профшколи, робфаків та шкіл фабрзавучу, підручники для вищої технічної школи, технічні порадики, фабрично-заводська бібліотека, науково-популярна бібліотека, наукові роботи.

Окремо стоїть—бібліотека селянина.

Найбільше книг видано по перших п'ятих бібліотеках.

В бібліотеці селянина велася редакційна робота по серії кустарно-виробничій і в 1924 році по цьому відділу вийде 26 назв з тиражем в 100.000 екз.

В міру переведу Головпрофосвітою своїх шкіл на укр. викладову мову ДВУ буде підготовлювати для цих шкільних закладів відповідні підручники, маючи на меті насамперед школи—вони зараз організуються—

селянську молодь, с.-г. технікуми, інститути то що.

Що до іншої літератури, то ДВУ зараз друкує серію «Народня Театральна бібліотека», яку редагує гурток селянських письменників «Плуг». По цій серії видано п'ять назв. Друкується літхудожній альманах «Плуг». Іде підготовча робота по виданню такої ж збірки гуртка пролетарських письмен. «Гарт». Такі збірки мають виходити періодично. З українських класиків видано всього один том Коцюбинського й 3 томи Короленка в українському перекладі.

По плану на 1924 рік намічено до видання 96 назв, тиражем 763.000, кількість друкованих аркушів 600.

Видання мають виходити по таких відділах: театральна бібліотека, українські класики, сучасні українські письменники, критична бібліотека в історії й теорії української літератури, художня серія селянської бібліотеки.

Окремо стоїть редакційна робота спеціальної комісії задля видання творів Шевченка. На 1924 рік намічена велика редакційна робота з тим, аби у 1925 році розпочати твори друком. За минулий рік випущено три термінологічних наукових словники за редакцією Академії Наук.

Словник природничої термінології жде номенклатури, геологічної й хемічної термінології, що мають велике значіння для українських робітників у цих галузях науки.

Перевод діловодства на українську мову в Радянських установах і взагалі популяризація вивчення української мови викликали значний інтерес серед російської частини населення до вивчення української мови. З метою задоволення цієї потреби. ДВУ випустило підсобні книжки по вивченню української мови: російсько-український і українсько-російський словники, українське діловодство, усього тиражем до 75.000.

Крім того, видані хрестоматії дають змогу тим, що вивчають українську мову, ознайомитися як з книжками, так і з сучасними українськими письменниками.

Видані книжки кількістю назв і тиражем своїм цілком покрили потребу в них.

ДВУ випустило також стінний календар з тиражем в 75.000; при його складанні керувалися думкою, що календар мусить насамперед задовольнити вимоги селянства. Що до його змісту, то можна сказати, що це один з найкращих календарів, виданих у цьому році.

УВИДАВНИЦТВІ «ЧЕРВОНІЙ ШЛЯХ».

Останніми часами видавництво випустило з друку такі нові видання: Б. Антоненко-Давидович — «Лицарі абсурду» — п'єса на 4 дії (рекомендована до вистав Вищою Репертуарною Радою Головополітосвіти НКО), В. Коряк — «На літературному фронті» — начерк (для ДВУ), Г. Хоткевич — «Гуцульські образки» — збірка, брошуру В. Чубаря — «Проблема ножиць в Радянських Республіках» (для ДВУ), збірку поем М. Рильського.

Друкує альманах сучасних письменників «Квартали», збірку літературно-критичних нарисів проф. О. Білецького — «Сучасне красне письменство Заходу» і «Конспект лекцій з історичного матеріалізму» проф. С. Семковського.

Видавництво здало до друку другу збірку прози Хвильового «Осінь» і дві збірки віршів В. Сосюри — «Залізниця» і «Місто».

* Ювілей газети «Вісти ВЦВК». 9 січня газета «Вісти» справляла ювілей «тисячного числа». В день ювілею газета одержала велике число привітань від різних газет, журналів і асоціацій.

В Харкові почала виходити щотижнева газета робітничо-селянської молоді України — «Червоний Юнак» — українською мовою. Газета є органом Центр. Комітету та Полтавського Губ. КСМУ.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ З'ЇЗД «ПЛУГУ».

* Центральне Бюро «Плуга» ухвалило на другу річницю існування спілки скликати 3 квітня 1924 року в м. Харкові перший всеукраїнський з'їзд селянських письменників. На з'їзд будуть запрошені крім «плужан» і представники від інших літературних організацій, а також окремі особи, які стоять на ґрунті цих угруповань.

* Альманах «Плуг». Вийшла з друку перша книжка альманаху «Плуг». В книжці надруковано до 35 авторів. Фейлетони Остапа Вишні ілюстровано шаржами на молодих письменників. До літературної частини додано наукові статті Ів. Капустянского й проф. Білецького. Тут же видруковано художню й ідеологічну платформу та статут «Плугу».

Прийнято до складання другої книжки альманаху, яка мусить вийти до з'їзду «плужан».

* Концерт ДУХу Леонтовича. День 3 роковин смерті композитора Мик. Леонтовича Харківський Державний Український Хор вшанував концертом, присвяче-

ним його пам'яті. Про творчість Миколи Леонтовича зробив доклад Ф. Соболев. Другий відділ виконаний був на поетичному тлі Вал. Поліщука.

* Вечір Дем'яна Бідного улаштовано було 8 лютого в клубі «Металіст».

* В. Сосюра виготовував до друку третю книгу своїх поезій під назвою «Залізниця».

* В. Проноза готує до друку першу збірку сатиричних поезій.

* Вал. Поліщук написав поеми: «Роден і Роза», «Франко в труні» «Метеор» і «Пацанок». Він же написав сценарій кінодрами «Страшний злочин».

* М. Доленто працює над літературними портретами українських прозаїків нашої доби й готує збірку поезій.

* В. Алешко склав нову збірку поезій, яку буде друкувати ви-во «Цех каменярів».

* Я. Мамонтів видрукував (у вид-ві «Рух») п'єсу «Ave Maria», інсценував «Катерину Т. Шевченка» під назвою: «У тієї Катерини» і віддав до друку збірку своїх вибраних поезій.

* О. Жіхаренко написав нову книжку поезій.

* Арк. Любченко виготовував до друку оповідання під назвою: «Гордійко», «Тихий Куточок» і «Чужі». Останнє прийнято до Альманаху Харківської групи. Крім того ним же написано декілька інсценіровок для робітничих драмгуртків і студій, в яких він сам бере участь.

* Композитор К. Богуславський друкує збірку маршів для військових шкіл. Збірка мусить вийти до червоноармійського свята. Він же готує другу збірку для дитячих шкіл та будинків, під назвою «Спартак», і жалобні хори на смерть тов. Леніна.

* Нова розвідка про Шевченка. Т. Спірідович написав розвідку — «Релігійні погляди Шевченка». Розвідка ґрунтується на студії Річицького — «Шевченко в світлі епохи». В-во «Шлях Освіти» взяло цю працю до друку.

* О. І. Білецький надрукував: 1) «Тургенев и русские писатели 1830—1860 г.г.» («Творческий путь Тургенева» Ленінград, 1923 р. 135—166); 2) «Шукання нової повістярської форми» («Сині етюди» Хвильового) («Шляхи Мистецтва», ч. 5); 3) «Мудрость пословицы» (творчість Островського) — Сб. Р. Театрального О-ва в память Островского, Москва; 4) «Из материалов по истории р. л-ры и общ-сти» зб. Центрархиву, вип. 2. Москва ШЗ стор. 34—41; 5) «Старинный театр в России»

М. Вид. Думнова (стор. 103); здав до друку: 1) «Н. С. Лесков жизнь и творчество» (коло 7 арк. для Держ. Ви-ва, Москва); 2) «Народные празднества и массовые действия» (3 арк. для Ви-ва «Путь Просвещения»); 3) «Новейшая украинская лирика» (2 арк.—для Д.В.У.); готує до друку: 1) статтю «Изучение литературы без библиотеки» (про примітивні форми літ, творчості); 2) продовження серії статтів «В мастерской художника слова», що вийшла р. 1923 у XIII томі «Вопросов теории и психологии творчества»; 3) працю з історії російського роману 60-х років; 4) працю з історії російського читача.

* М. О. Габель надрукувала 1) «Песнь торжествующей любви» (у збірнику «Творческий путь Тургенева»); 2) «Изображение внешности» (літер. портрет)—у «Вопросах теории и психологии творчества», том VIII. Готує до друку: 1) працю про дитячу літературну творчість і 2) працю про художню техніку російської епічної бувальщини.

* М. Г. Давидович здала до друку працю «Проблема занимательности в творчестве Достоевского» (для збірки «Творческий путь Достоевского»—вид. Сеятель Агр.) і готує до друку працю—«Мотив сна в творчестве Достоевского».

* М. П. Самарин надрукував статтю «Тема страсти у Тургенева» (зб. «Творческий путь Тургенева»), здав до друку для збірки «Памяти Короленка» (вид. ДВУ) три статті про Короленка. Готує до друку працю про композицію «Евгения Онегина».

* І. Я. Айзеншток видрукував статтю про Квітку й Гоголя (до питання про літературні запозичення) в «Известиях Р. Ак. Наук». Підготував до видання Щоденник Шевченка (повне видання з коментарями), редагує для ДВУ видання творів М. Вовчка й нове видання «Кобзаря» (вкупі з М. А. Плевако) і разом з І. Я. Кагановим складає «Словарь-справочник русской литературы» за редакцією О. І. Білецького). Готує до

друку низку етюдів з історії російського читальника.

* З. І. Чучмар'єв надрукував статтю «Соціально-економічний момент в творчості Островського» (зб. статтів про Островського за редакцією Вернеке, ДВУ) і виготовував до друку розвідку з галузі експериментального вивчення мовного ритму (віршів та прози).

* З. С. Єфімова готує до друку низку етюдів з історії російського романтизму 30—40-х років XIX ст. після невиданих матеріалів Румянцівського Історичного Музею в Москві, а також статтю «Формалізм і марксизм» (з галузі літературної методології) та розвідку «До питання про композицію драми Лермонтова «Маскарад».

* О. М. Клеменова готує працю: «Восточные поэмы Пушкина на фоне современных им русских восточных поэм».

* П. Г. Ріттер підготував низку російських перекладів пам'яток старо-індуської класичної літератури: три поеми Калідаси («Облако-Вестник», «Рождение Кумары», «Родославная Рамы»), роман індуського письменника Дандіна «Похождения десяти юношей» і т. п.

* Є. Г. Кагаров здав ДВУ першу частину своєї праці «Историческая поэтика», що охоплює вступ і історію великих народних епопей на тлі соціального розвитку народів, а також історію роману. Зараз працює над вивченням прозаїчного ритму російської та української мови, вживаючи тут метод німецького вченого К. Морбе та його школи.

Проф. Є. Кагаров (в співробітництві з В. Пашенковою) уложив біографію Спартака на тлі соціально-економічних відношень у Римі з I віку до нашої доби. Коротенькі уривки з цієї праці в приступній формі надруковано під заголовком: «Спартак його життя й боротьба» в «Бібліотеці Юного Спартака», № 5 (Харків-Кременчук 1924).

К И Т В

* 25 січня відбулися об'єднані надзвичайні збори літературних колективів «Плугу» й «Гарту». З докладами й творами В. І. Леніна, виступали т.т. А. Шмигельський, Я. Качура, Воруський, Чубук і Дубков.

ПАМ'ЯТИ В. ЛЕНІНА.

У бібліотеці «Будинку Червоної Армії» улаштовано виставку книг В. Леніна й книг, присвячених його імені.

В ІНСТИТУТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ МОВИ ВУАН.

У неділю 3-го лютого відбулась нарада наукових співробітників Інституту. З доповіді секретаря президії виявилось, що до Інституту впродовж останніх місяців звертається багато наукових робітників і установ за порадами й вказівками щодо української фахової (наукової) термінології, але

прохання ці дуже трудно задовольняти, бо секретаріят Інституту не має коштів на удержання постійного штату наукових та, особливо, технічних співробітників. З цих причин Інститут, що мусив би керувати з наукового боку переведенням українізації у всеукраїнському розмірі, обмежується лише повільним складанням матеріалу для термінологічних словників. Нарада визнала такий стан Інституту ненормальним і, міркуючи над поліпшенням його матеріального положення, ухвалила звернутись до керуючих органів наросвіти з повідомленням, про роботу й катастрофічний стан його, а до управи Академії Наук з проханням визначити кошти на організаційні видатки Інституту та поширити штати Інституту до двох штатних і двадцяти постійних нештатних наукових співробітників.

У СТУДІЇ «ПЛУГ».

12 чергова вечірка «Плугу» була присвячена доповіді т. Щупака (голова філії) про можливість утворення блоку між літературними угрупованнями «Гарт», «Плуг» та «Аспанфутами», які кладуть підвалиною своєї роботи—марксизм.

* На початку січня відбувся в аудиторії ВУАН Вечір української літератури. Читали свої твори: Максим Рильський, Микола Зеров, Тодось Осьмачка, Аркадій Казка, Ст. Бен. і Валеріян Підмогильний.

* Театральний «Гарт». При робітничому клубі спілки «Всеробітземлісу» засновано філію театрального «Гарту» куди приєдналась і драмстудія, що існувала при тому ж клубі.

* В. Майстерні ім. Гн. Михайличенка. М. Терещенком закінчено нову постановку: «Універсальний Некрополь» (переробка з романів І. Еренбурга) з музикою Вериківського. Майстерня улаштовує вистави в робітничих клубах що-тижня.

Вечір творчості М. Вериківського. В Музичному Т-ві ім. М. Леонтовича 2 лютому відбувся вечір, присвячений творчості композитора М. Вериківського. В першій частині зачитали свої твори Могиланський, Драй-Хмара, Осьмачка та Косинка (твори Сосюри). У другій частині було виконано фортеп'янові прелюди, кuartети та ромansi М. Вериківського. Публіки було дуже багато—з різних кол.

ПРАЦЯ ПО ЦЕРКОВНІЙ АРХЕОЛОГІЇ.

Недавно було знайдено цікаву роботу проф. Пальмова по церковній археології.

Знайдено цей рукопис був випадково, між старими речами в помешканні Глядковського. Як з'ясувалося Пальмов, петербурзький професор із Київа від'їхав до Астрахані й більше назад не повертався, а праця його залишалася в Київі. Гадали, що вона загинула.

Зараз ці рукописи передані до ВУАН. Праця складається аркушів до ста (писаних) і кількох фотографічних знімків. Тема її—церковна археологія. Автор присвячує багато уваги пам'яткам часів первісного християнства (зокрема римським катакомбам), церковно-археологічним пам'ятникам України (особливо Київа), Росії (Новгород, Псков), а також і інших країн: Візантії, Кавказу, Малої Азії, Сирії, Абисинії, Індії, Єгипту та инш.

Подано цікаву критику праць помистецтву та археології, як російських, так і європейських, а також і тих наукових закладів, що опрацьовують ці питання. Є цікаві описи художньо-промислових виробів на Україні в князівську добу (шкло, кафлі, цегла та инш), які дають яскраве уявлення про стан техніки тих часів.

Праця дуже солідна, як з боку наукового розроблення теми, так і по кількості того матеріалу, який автор опрацьовував для свого твору.

С. Ш.

ВУАН.

3-го лютого в залі Антоновича. О. Ю. Гермайзе прочитав доповідь про «Коліївщину». Доклад написано на підставі нових документів, що були знайдені в Губархиві.

Багато уваги присвятив докладчик Балтському епізоду, тій різанині, яку раніше приписували Залізнякаві.

Після реферату було демонстровано документи з підписами учасників коліївщини та присудом над ними.

НА КИЇВЩИНІ.

М. Умань. 3-го лютого в помешканні редакції газети «Роб. Сел. Правда» відбулись організаційні збори Уманської філії спілки селянських письменників «Плуг».

Збори заслухали доклад т. Ю. Лавриненка про переведену до останнього часу працю, яка виявлялася, головним чином, в студійній роботі, котру переводила ініціативна група по заснуванню «Плугу» та виділене нею організаційне бюро Осередком студійної роботи був агротехникум. Праця в студії переводилася прилюдно й стягала численних слухачів.

Випущено в «Роб.-Сел. Правді» три літературні сторінки, в котрих взяло участь поверх десятка молодих письменників. Крім того де-кілька творів надруковано по-за сторінками.

Далі збори заслухали ідеологічну й художню платформу «Плугу» та статут і також план праці філії на ближчий час. Останній викликав жваву дискусію. Внаслідок накреслено такі основні менти наближчої праці:

1) Дальніше переведення студійної праці з поглибленням її.

2) Влаштування літвечірок (закритих і прилюдних).

3) Регулярний випуск літературної сторінки в «Роб.-Сел. Правді» з критичним відношенням до матеріалів, які там вмішуватимуться.

4) Утворення найщильнішого зв'язку з селом і підпорядкування своєму ідеологічному впливові сільських культосвітніх установ через засновання при них літгуртків «Плугу» скрізь, де до того буде найменша можливість.

5) Встановлення найщільнішого зв'язку з центральним об'єднанням «Плугу» й оформлення Уманської філії.

Після того було переведено вибори бюро філії в складі 5 осіб. До бюро увійшли: Ант Лісовий — головою, В. Іванушкін (ред. «Роб.-Сел. Правді») зам. голови, Ю. Лавриненко секретарем і В. Заєць та П. Костик — членами.

На зборах був присутнім член Київської спілки письменників «Гарт» т. Є. Щербаківський, котрий зробив цікавого доклада про письменницьке життя в Києві, жовтневий блок в містечві та про Київські літературні угруповання.

Після зборів де-якими членами Уманської філії було зачитано свої твори.

Зараз бюро приступило до збирання матеріалів, необхідних для оформлення філії: біографій, творів й заяв від бажаючих вступити в члени «Плугу», а також приступило до утворення студії на педагогічних курсах та до поглиблення праці в студії агротехнікуму.

А. А.

М. Черкаси. Черкаський Науковий історично-педагогічний імени Т. Г. Шевченка Окружний Музей засновано в 1918 р. місцевим т-вом «Просвіта». В 1919 р. в квітні місяці Музей було передано до Компроу, переведено до великого будинку, поповнено, омебльовано, але загальне становище Черкащини не дало змоги розгорнутися Музею:

за 5 років прийшлося Музей перевозити 9 разів.

З великими зусиллями й труднощами Черкаський Музей прожив перше п'ятиріччя свого існування. Взагалі зазнав Музей та витримав багацько доброго й злого, але вижив і навіть має перед собою значні, як що не блискучі, перспективи, має де-які досягнення та цікавий напрям роботи.

Зараз Музей працює в контакт з профспілками та освітніми установами, причому особливо гарно налагоджена праця контактова з Самосвітою, яка використовує багаті колекції медично-санітарного відділу Музею (є навіть спроби видачі на райони Округи).

Праця пророблена Музеєм величезна.

Так, за минулий рік прийнято 9465 одвідувачів у складі 40 групових екскурсій, які складаються з 5134 школярів та дітей дитячих будинків (236 екск.), селян 1467, з них 3.4 душі в складі 13 екскурсій. Золотоноської округи (65 екск.), робітників—562 (22 екск.), червоноармійці в—114 (7 екск.), інших 265 (10 екск.), 1660 душ одвідало туберкульозну виставку. Екскурсстанцією Музею прийнято (ночувало) 323 екскурсанта.

Крім того, аудиторією Музею користувались ті чи інші наукові, освітні, профес., урядові установи й організації—для засідань, зборів, нарад, з'їздів конференцій, яких загальним числом за рік відбулось 27.

Наочних допомог видано за рік 2626, з них: 1889 до аудиторії Музею, 666 по-за Музеєм на підприємства та по освітніх установах м. Черкас і 101 на райони Округи...

Що до складу самого Музею, то він поділяється на 5 головних відділів: природничий, виробничий, іст.-культ., мед.-саніт. та допомічний (арх.-бібл.). Музей має випадкову (ночують в аудиторії) екскурсстанцію, ведеться справа по впорядкуванню екскурсійної справи. При Музеї працює, правда, з сильними переборами, гурток друзів Музею. З Музеєм зв'язаний і Окркомітет охорони пам'яток старовини, мистецтва й природи, так само, як цілком буде зв'язане й наукове товариство краєзнавства, яке незабаром, після затвердження Статуту свого, почне систематично працювати над вивченням Черкащини; безумовно, праця його перш за все відіб'ється на Музеї.

Надалі праця Музею буде поширюватись й поліпшуватись в залежності від того, як йому вдасться завоювати радянську суспільність та її колективну увагу до себе й до своєї справи.

КАТЕРИНОСЛАВ

ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ. (Допис).

Літературне життя... Для Катеринослава це є лише *façon de parler*—надто голосний, але й невідповідний вираз. Бо власне літературного життя тут майже не було й зараз його немає.

Були одиниці-письменники, а по-за тим—жадного угруповання, жадного гуртка з певним обличчям...

«Во время оно» поневірявся тут самотою босяк-поет і визначний фольклорист Н. Манжура; кляв багатіїв—«аристократи паршиві, трясця вашій матері»—а разом з тим сам шукав (мусив шукати) допомоги та поради в інтелігентних дідичів, бо життя приперчило...

Таку ж безпорадну самотність відчував у своїх літературних спробах і відомий ілюстратор «Енеїди»-худ. В. Корнієнко.

Не щось иншого можна сказати й про долю А. Кащенка, Д. Яворницького, Серпокриленка та инш.,—вони бо також були завше в «однині».

... Де-інде, а не в Катеринославі можна укмітити й молоді змагання та досягнення в новій укр. літературі. Бо десь таки люди щось творять, десь є «Плуг», «Гарт», «Березінь», «Михайличенківці»...

А в нас панує сон, порожнеча, байдужість. Нема нічого, нема нікого! Із Катеринослава вийшов В. Підмогильний, у Катеринославі працював П. І. Щукін, а не з Катеринославом зв'язані найкращі їхні твори.

Уже й Харків пробував допомагати: в 1923 р. приїжджав В. Поліщук, і його приїзд спричинився був до заснування філії «Плугу».

Відбулося кілька зібрань, на яких місцева молодь зачитувала свої твори, а також доповіді з галузі поезиї. Та невдовзі сей ясний народженець («Плуг») сконав—ропався. Бо надто вже нечисленна та не тверда в роботі катеринославська студентська молодь, і дивна байдужість до питань науки та мистецтва є її суспільною ознакою. Чи читають катеринославські студенти нову поезію, нову літературу? Ні, не читають... Через те видніше, мабуть, декому спустити на обгортання оселедців зрадагований В. Поліщуком в 1921 р. «Вир Революції»... Де-хто так і зробив: недавно сей альманах переважено на пуди—щоб обгортати оселедці.

Були ще в Катеринославі спроби театральні, як от група «Промінь» за керуванням

М. Єлєця, а також гурток при Кубучі «Досвітній огонь», але... нема вже їх нині...

Театральна артіль Колісниченка, що «підвищується» за-ради хліба куса, «в счет не идет».

З діячів, які щось таки діють, є ось такі: Яворницький Д. Н. Сей по мимо тих етнографічних та лексичних матеріалів (біля 80 друков. аркуш.), що їх виготовував раніш та опрацьовує нині, працює ще над новими вельми цінними архивними матеріалами, які стосуються до його теми «Заселення вольностей війська запорожського»; написав свої спогади «Моя перша стріча з Л. Толстим».

Єфремов П. О. працює над творчістю М. Хвильового й О. Олеся.

Романченко Т. складає повний збірник своїх творів і кілька збірників типу декламаторів, написав казку віршом «Царівна-Ялинка» для дітей.

Досвітній О. обробляє наново роман «Американці». Нині виходить друком збірка новель «Тюнгуй».

Гурій Борис написав кілька оповідань та поезій; був одним з найдіяльніших членів Кат. «Плугу».

Чапля Василь написав багато віршів, де-кілька оповідань та дитячих п'єс; недавно видрукував у місцевій газеті «Зірка» одно своє оповідання «Один».

Як *post scriptum* повинен ще додати про останню новину нашу: нещодавно від ВУАН надійшло звітлення з пропозицією утворити комісію для складання життєписів місцевих діячів для біографічного словника...

Усі, хто має якесь відношення до пера, взялися за таку роботу. І результати вже єсть. Напр., пощастило найти власноручні рукописи Манжури; знайшлися ще зовсім невідомі твори, як от: казка віршом «Іван Голик»; що про неї згадують Н. В. Биков («Іван Іванович Манжура») та П. Щукін (життєпис Манжури у збірці його творів, вид «Сіяч»); «Іван Голик»—велика казка: 67 сторінок по 24 р.; «Злидні», «Лиха година», «Чорт у наймах»—три казки віршом; казки, приказки й таке ин. з народніх уст у вірші: 26 ст. по 25 рядків; «Рейнеке-Лис», казка, що її переклав Ів. Франко—перекладено віршом 6 пісень; «Огню огнем не погасиш»—оповідання; «Червоний Горицвіт»—казка—8 ст. по 26 р.; «Нісенітниця»—казка.

Є ще й російською мовою писані та багато іншого. Всі ці рукописи переходять в досить непевному місці—у колишнього книгаря Алексеева, що забрав їх колись у автора за борг чи що... До творчості худ. Корнієнка віднайдено до 40 етюдів олійними фарбами та портретів. Розшукуються матеріали й до біографій

інших діячів. В цій роботі беруть участь такі особи: Єфремів, Степанів, Чорнявський, Вирва, Романченко, Чапля В.

Оце й усе, що можна сказати про літературне життя в Катеринославі. «Плузе» Гарте! Приїдьте до нас, нехай побачимо Вас!

В. Чапля.

НА ПОЛТАВЩИНІ

М. Кремінчук. Відкрився театр ім. Заньковецької. При театрі відкривається студія, мета якої підготувати кадр досвідчених керівників драмгуртками й хорами всієї Кремінчужчини. Театр прийматиме активну участь в житті клубних театрів, посилаючи туди своїх режисерів. Вистави театр влаштовуватиме й на селах.

М. Ромен. 19 січня відбулися організаційні збори ініціативної групи філії селянських письменників «Плуг» на Роменщині, на яких обрано тимчасове бюро «Плугу». Вечірки відбуваються що суботи в Окселебудиноків, а тимчасове бюро в сусідах у редакції місцевої газети «Влада Праця».

М. Прилуки. Шевченківці. З листопаду місяця 1923 р. до 9 січня 1924 р. на Прилуччині перебував Київський драматичний театр ім. Шевченка. Спочатку трупа дала кілька вистав у Пирятині, а потім на довгий час переїхала до Прилук.

У репертуарі Шевченківців п'єси Мольєра, Ібзена, Гоголя, Винниченка та інших авторів.

Трупа користувалася великим поспіхом. Зала театру була завжди переповнена. Деякі п'єси йшли по два й три рази. Особливо велике вражіння театр справив на провінції.

Треба зазначити те захоплення, з яким слухали шевченківців Пирятинський районний селянський з'їзд і Прилуцький окружний з'їзд Рад.

Перед виїздом частина трупи дала дві вистави на селі (с. Мала-Дивиця, 20 верстов од Прилук). Не можна не вітати такого кроку шевченківців.

На останній виставі ряд організацій вітав шевченківців і дякував за корисну працю. Піднесено адреси од спілки «Робос», трудової школи, були привітання від Наросвіти, Окпрофради й «Робісу».

Постановка «Гайдамаків» і «По дорозі в казку» О. Олеса довго залишиться в пам'яті прилучан.

Потреба в революційних п'єсах дуже відчувається в репертуарі шевченківців.

Це, почасти, примусило колектив акто-

рів самим прийнятися за працю інсценування де-яких революційних творів.

Перші спроби таких праць уже єсть. Ляльковий театр. Цікаво відзначити спробу відновлення лялькового театру (вертеп). З ініціативи одного з співробітників Межигірського керамічного технікуму, студентами останнього виготовлено відповідні ляльки, складено п'єски, — й вертеп розпочав свою роботу.

Після демонстрування в Києві вертеп прибув до Прилуки і в січні ц. р. в «Робітничому клубі» було поставлено «Свято в раю», а також картина—сучасні міжнародні події.

Художньо виконані ляльки, гарна гра, а також сучасність у матеріалі,—зробили своє вражіння, і аудиторія з комсомольців, спартаків і членів профспілок щиро вітала «хуторський театр».

Антирелігійна п'єска «Свято в раю» (інсценівка уніяцької колядки: «Ой, на горі, горі...»), а також картини міжнародних подій, де пройшли перед глядачами Пуанкаре, Керзон, Штресман, буржуазія й пролетаріат,—влучно відповідала настрою аудиторії.

Ініціатор вертепу висловив надію, що ляльковий театр разом з гарним агітатором і відповідними п'єсками зробить велике діло на селі.

Творчість. Авторі збірки поезій «Під загравою повстань» — Ол. Ведміцький, Є. Хоменко й В. Гук-Станко написали ряд нових поезій.

Поезії частково містяться в місцевій газеті «Правда Прилуки».

Щоб дати новий революційний матеріал для сельбудів округи до постановки в час революційних свят, тов. Ол. Ведміцький переробив інсценівку «Великий жовтень» і написав нову інсценівку «Новий рік». Останню інсценівку видано окремою брошурою. Інсценівки написані віршованою, художньою мовою. Готується ним же до друку в місцевій газеті велика інсценівка «Воролі» з часів дореволюційного життя й безрезневої революції.

В. Гук-Станко виготовував до друку збірку своїх віршів.

Поети мають на увазі незабаром видати другу збірку поезій.

П'єса селянина. В грудні місяці 23 р. в колі аматорів письменства читав свою п'єсу «До зорі» на 5 дій селянин Горемиченко. П'єса з селянського життя часів війни і перших днів революції. Автор добре знає селянський побут і користується розкішною народною мовою. Присутні зауважили, що п'єса трохи ростягнута й слабо підкреслює соціальну боротьбу на селі.

Автору пораджено п'єсу переробити.

Ол. Ведміцький.

* Трупа «Шевченківців» перед від'їздом до м. Катеринослава дала декілька вистав у м. Прилуці на педагогічних кур-

сах, в центральному робітничому клубі, в центральному театрі й виїздила навіть на села. Скрізь трупа «Шевченківців» користувалась великим поспіхом.

М. Лубні. Молода українська письменниця Ганна Стелецька написала драму на 4 дії — «Прекрасна Далека», в якій змальовано настрої української, «народницької» інтелігенції.

С. Римарівка. В бувшому панському маєткові закладено (поруч з сельрадою) сельбудинок, в якому є бібліотека й архів з книжками XVI століття, твори Третяковського, різні старі збірники та словники. Як видно цей науковий матеріал ніким ще не використаний.

С. Лучанське. Сільсько-господарське й кредитове т-во внесло 10 пудів жита на збудування пам'ятника українському письменникові Архипові Тесленкові в його рідному м. Харківцях.

ДОНБАС

Ст. Костянтинівка. При клубі ім. Артема існує драматичний український гурток, який провадить студійну працю під керіванням артиста Денисенка. Майже що-тижня відбуваються чергові вистави студії, яка з часу перебування в Костянтинівці театру ім. Ів. Франка відреклась від побутовщини і взяла напрямо так званого європейського репертуару.

Ст. Краматорська. Українською драм. студією, що організувалась в-осени 1923 р., і працює під керіванням арт. Чорного, виставлено п'єсу Лопе-де-Вега «Фуенте-Овехуна». П'єсу цілком перероблена й поставлено на зразок інтерпретації її в держ. театрі ім. Ів. Франка. Поставлено також п'єсу Винниченка «Панна Мара». Одночасно зі студійною працею йде підготовка кількох п'єс революційного й соціального характеру.

М. Луганськ. Українська трупа, яка до цього часу обслуговувала робітничі клуби Гартманського заводу та залізничників, перейшла з січня м. б. р. до театру Центрального робітничого клубу ім. К. Маркса. Для

відкриття сезону в цьому театрі виставлено було «Гріх» В. Винниченка — місцевими силами, п'єса мала великий поспіх. Виставлено також п'єсу Черкасенка «Казка старого млина». Готуються до вистави: «По-над Дніпром», «Хазяїн», «Над безоднею» і «За океаном» («Крейцера Соната»).

Гальмує справу відсутність витривалого адміністративного апарату та обставини матеріального характеру. Т. т. Лисенко й Зайченко, що стоять на чолі колективу, енергійно вживають всіх заходів, аби культурну працю зміцнити й поширити. Передбачається відкриття зразкової студії. За інформаціями й допомогою колектив звернувся до Г. Н. Р. Т-у і до держ. театру ім. Ів. Франка.

Арк. Л-ко.

НА ОДЕЩИНІ.

Ст. Воляна. В. Д. Грач-Грачевський написав драматичний нарис на 1 дію під назвою: «Дванадцята година, із часів деникінщини».

Р С Ф Р Р

МОСКВА

КОНЦЕРТ ПАМ'ЯТИ В. І. ЛЕНІНА.

Дирекція Великого Театру 10 лютого улаштували концерт, присвячений пам'яті В. І. Леніна. Концертом диригував Н. Голо-

ванів. Оркестром були виконані: «Патетична симфонія» Чайковського, «Tod und Verklärung» Штрауса і жалобний марш із музичної драми Р. Вагнера: «Загибель богів».

* Газета «Ленін». В день похорон В. І. Леніна всі літературні асоціації Москви числом до п'ятнадцяти випустили одноденну газету під назвою Ленін. В газеті брали участь і українські літературні асоціації — «Гарт» (московська філія) та «Плуг».

ГАЛИЧИНА НА ВСЕСОЮЗНІЙ ВИСТАВЦІ В МОСКВІ.

На всесоюзній сільсько-господарській та кустарно-промисловій виставі в Москві, в українському павільоні серед виробів домашнього промислу кустарів різних губерній України, знаходився куток з виробами домашнього промислу селян із Східної Галичини Гуцульщини. Своєю красою та оригінальністю вироби ці звернули увагу відвідувачів виставки, що приїздили зі сіх усюдів союзних радянських республік.

Гуцульський куток улаштував художник-маляр В. Розвадовський. По скінченню малярської академії в Петрограді у його зродилась була думка організувати на Україні мандрівну виставку малюнків для популяризування серед селянських мас творів славніших художників. По великих заходах добувши від царської адміністрації на це дозвіл, він взявся до здійснення своїх замірів. Не жаліючи своїх коштів ні праці, зібрав колекцію кращих малюнків в оригіналі й репродукції, надрукував каталог, та став мандрувати по селах України. Зразу почав від подільської губернії, — відкля він родом — далі їздив по Київщині.

Серед села розбивав дві палатки, розвішував в них малюнки й селянам, зацікавленим цим невиданим дивом, розповідав та роз'яснював.

Але тодішня жандармська адміністрація, слідкуючи пильно за цєю виставкою, добачила в ній велику крамолу для царського уряду й наказала Розвадовському покинути межі України та виїхати в Туркестан, обвинувачуючи його в тім, що починає селянам з малюнків, а кінчить революцією. — (Нарочито згадує про цю мандрівну виставку малюнків, бо вона для царської влади була небезпечною, а для Радянської влади стали б такі виставки великою допомогою в культурно-просвітній праці на селі).

Перед від'їздом в Туркестан Розвадовський поїхав в Галичину, де вподобав собі східно-південну частину Карпатських гір, т. зв. Гуцульщину.

Як художник-маляр, захоплений чарівною природою Карпат, різноманітністю гірських краєвидів, стрункістю та складністю тіла гуцулів — селян, їх мальовничим

одягам та виробами домашнього промислу, він побував мало не в кожному селі Гуцульщини. Портретував, сфотографував типові лиця, краєвиди, зібрав вироби домашнього промислу та виїхав з цим в 1912 році на місце примусового свого побуту в Туркестан.

Коли Союз соціалістичних Радянських Республік постановив був зробити літом 1923 р. всесоюзну виставку в Москві, то Розвадовський увійшов в склад туркестанського виставового комітету й післаний був в Москву для улаштування туркестанського павільйону.

Виїжджаючи з Туркестану в Москву забрав з собою де-що з гуцульських виробів, та поклав їх в українському павільоні серед виробів кустарів Радянської України з написом: «Куток Гуцульщини в Східній Галичині, частині українського народу під Польщею».

І кожному, хто читав цей напис та з увагою придивлювався гуцульским виробам, портретам та фотографіям — насувались мимоволі питання. Чого ця частина українського народу, що виявляє з себе стільки творчості, є відірвана від цілості? Чого ця частина українського народу не впливає своєю творчої сили в одно спільне русло революційного життя обновленої, вільної, без хлопа й пана, робітничо-селянської України, а нидіє-марніє під важким ярмом зненавидженої панської Польщі? Коли прикордонні кріси освободять береги ріки Збручу та пересунуться над береги Сяну? Коли прийде кінець цій насильній, братерській розлуці? Коли?..

Які були виставлені вироби:

Скрина (сундук) — 1, пушки різьблені — 3, пугарі різьблені — 3, рамка інкрустована — 1, рамка під склом — 1, ручки для ножів — 4, крайки (пояси) — 4, уплітки на голову — 2, запаски — 5, скатерти 6 рушники — 6, гердани 4, цілий одяг гуцулки-молодиці.

Зазначені вироби переважно роботи селян Василя Шкрібляка з Яворова й Деяна Миронюка з Пістєня.

Крім цього було 20 фотографій та 6 портретів виконаних Розвадовським.

Експертна виставова комісія признала Шкріблякові й Миронюкові за їх артистично виконані вироби почесний диплом першого ступня та наділила їх, як селян, т. зв. натурпремією — приладами сільського господарства.

А. Гарасевич.

МІЖНАРОДНІЙ АГРАРНИЙ ІНСТИТУТ.

Генеральний секретаріат Міжнародної Селянської Ради закінчив розроблення проекту заснування у Москві Міжнародного Аграрного Інституту. Інститут матиме назву «Міжнародний Аграрний Інститут імені Леніна».

УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ В РОСІЇ.

Держвидав РСФРР незабаром випускає книжку «Современные украинские писатели» за редакцією й критичними статтями А. Лейтеса. В книжці будуть уміщені переклади творів сучасних укр. письменників: Михайличенка, Семенка, Тичини, Поліщука, Хвильового й багатьох інших.

Серед перекладчиків В. Брюсов і Ф. Сологуб.

Книжка буде розміром до 15 друкаркушів.

РЕОРГАНІЗАЦІЯ РУМЯНЦІВСЬКОГО МУЗЕЮ.

Головна наука Наркомосвіти РСФРР вирішила звільнити всі помешкання Румянцевського Музею та відкрити в них одну центральну публичну книгозбірню, яку гадають назвати іменем В. І. Леніна. Кілька кімнат буде відведено виключно для літератури, присвяченої життю та діяльності Володимира Ілліча.

Картинну галерею та етнографічний музей буде переведено в інші помешкання.

* «Народний учитель». ЦК спілки робітників освіти розпочав видавати щомісячний журнал «Народний учитель». ЦК приступив до видання систематичних лекцій для вчителів трудової школи.

* Москфільгарт. Останніми часами Москфільгарт перейшов на студійну роботу. На закритих засіданнях беруть участь, крім членів групи, ще т.т. Борови, Цимбал та інші.

Москфільгарт приймав участь в ювілейному святі В. Я. Брюсова, а крім цього виступав активно, як організація, в похороні т. Леніна а також і в газеті яку випустили всі літературні організації Москви. В цей день здано до друку й збірник творів членів групи під назвою «Москфільгарт», I, в який увійшли матеріяли Дорожного, Скелі, Гр. Коляди і В. Гадзінського.

Іван Дорожній написав «На смерть Леніна» поему (рос. мовою).

Грицько Скеля присвятив т. Леніну твір «Великому-Малій», і працює над дрібними оповіданнями з побуту Свердловії.

Грицько Коляда написав цикл віршів і поему «Колонія».

Володимир Гадзінський закінчив фантастичний нарис «Кінець». Його поему «УСРР» перекладає на російську мову Євген Кротевич. Є. Кротевич переклав також на російську мову поеми В. Гадзінського «На Аскольдовій могилі» і «Титан».

Євген Кротевич заключив з державним видавництвом Росії умову на видання 5 його оригінальних п'єс, виданих також «Вукоп-спілкою», які він сам переклав на російську мову. Він же заключив договори з «Малим» і «Художественним» Театрами в Москві на постановку тих же п'єс.

Омельченко П. написав повість «Прокосу» й друкує в «Прожекторі» та «Огоньку» переклади на російську мову своїх оповідань.

Український клуб ім. Т. Шевченка готується до річних загальних зборів.

28/I 1924 р. влаштовано доклада про «Плуг» та українську сучасну літературу головою ЦК Плугу т. Пилипенком; свій доклад ілюстрував т. Пилипенко прикладами з альманаху «Плуг».

Москва, 6/II 1924 р.

В. Гадзінський.

ЛЕНІНГРАД

НАУКОВО-ДОСЛІДЧА КАТЕДРА
УКРАЇНОЗНАВСТВА.

«Товариство дослідників української історії письменства та мови» звернулося до Головопрофсвіти НКО УСРР з такою докладною запискою:

«Історичні умови розвитку наукових установ Ленінграду склалися протягом XVIII, XIX й початку XX сторіччя таким чином, що жодна з цих установ не цікавилася й не цікавиться вивченням матеріялу з українознавства, зкупченого по книго-

збірнях та музеях Ленінграду. Рівночасно можна з певністю казати про те, що жоден український культурний центр не має такої сили матеріялу з історії нової та старої української літератури, як, приміром, Рос. Громад. Книгозбірня, Книгозбірня Рос. Акад. Наук, Пушкінський Дім Р. А. Н. та інші установи. До того ж і українська побутова етнографія виявлена в «Русском Музее» Ленінграду краще, ніж по українських музеях; Архів Руськ. Географічного Товариства, зберігає в собі величезний запас матеріялів з українського фольклору,

з надбанням довгої низки років, починаючи з р. 1840, хоч досі й не притягав до себе уваги вчених. Що до музеїв Ленінграду, то й тут переходується досить матеріалу з археології та історії мистецтва України.

Зазначені вище міркування стали підставою для групи вчених до заснування в Ленінграді ще два роки тому (грудень р. 1921) «Товариства дослідників української історії, письменства та мови», яке тримало зв'язок зі Всеукраїнською Академією Наук. У біжучому 1923 році Товариство зіткнулося з фактом навчання по Вищих Школах Ленінграду (переважно в Географічному Інституті та Університеті) числених груп української молоді, яка звернулася до Товариства, просячи допомоги в роботі по вивченню української етнографії, фольклору й літератури. До цього всього треба додати, що Вищі Школи Ленінграду не мають своїм завданням викладати елементи українознавства чи організувати дослідчу роботу, вивчаючи історію, побут і письменство українського народу.

«Товариство» вирішило порушити перед відповідними державними органами УСРР питання про заснування в Ленінграді Науково-дослідчої катедри українознавства з подвійною метою: 1) для розроблення матеріалів з українознавства, що переходять в Ленінграді і 2) для інструктування в цій справі молоді, що має охоту спеціалізуватися в якійсь із галузей українознавства: в історії, історії мови й письменства, фольклору матеріальної (побутової) етнографії археології та історії українського мистецтва. «Товариство дослідників української історії, письменства й мови», що має в складі своєму осіб-фахівців перелічених галузей українознавства (Голова—академик Російської та Всеукраїнської Академії Наук—В. Н. Перетц, члени—проф. Адріанов, проф. Баранніков, К. Копержинський, проф. Єгоров, Модзалевський, Срезневський, Сімоніусі троє члени-коресп. Рос. Акад.,—Б. В. Данілов, Щеглов, О. І. Лященко, П. П. Потоцький, Щавінський та інші) в засіданні своєму 21 грудня 1923 р. ухвалило клопотатися про заснування української науково-дослідчої катедри (чи то інституту) й доручило президії—В. Н. Перетцу, О. Лященко, К. Копержинському—зробити відповідне внесення до НКО УСРР.

Чи треба доводити потребу в заснуванні такої організації? Ім'я академіка Перетца досить дає гарантії наукового авторитету першої української дослідчої катедри, що має бути заснована по-за межами УСРР і Головнопрофсвіта, безперечно, відгукнеться

на заклик «Товариства». Величезні поклади української культури в книгозбірнях і музеях Ленінграду не можуть та й не мусять лежати мертвим шаром і саме тепер, коли після довголітніх заборон українська культура здобула можливість широкого розвитку.

О. Б.

НАУКОВА ХРОНІКА.

Цікавий для широких кол. читачів-природників журнал «Природа» у 1922 р. випустив 5 книжок, у 1923 р. вийшла одна (ч. 1—6).

Зміст старий: інформаційно-синтетичні статті з різних галузей природознавства. Багатий відділ хроніки.

В галузі природознавства цікаві зворушення виникають у зв'язку з еволюційною теорією. Проф. Н. І. Кузнецов реферує в статті «Эволюционные кривые» нову методику графічного малювання ходу еволюції на підставі аналізу кількості видів у фамілії, вироблену англійськими авторами. Проф. Ю. А. Філіпченко дає в попередньому числі (ч. 10—12. 1922) статтю про закон Менделя й закон Моргана. Останній закон є новим і ґрунтовим для т. з. генетики, значно доповнюючи перший. Цікаво й характерно, що закон Моргана формулюється в цілком математичній формі. Суть закону полягає в з'ясуванні наслідування якихсь певних ознак у тварини: закон учіплення ознак та зміни факторів. Матеріальним ґрунтом для спадковості сам Морган вважає хроматин і хромосоми клітини, ґрунтуючи працю на цитологічних підставах. Але Гольдшмідт саме це твердження заперечує, вважаючи за головний генетичний чинник т. з. ензими, для яких хроматин є ніби кістяком, і висуває наперед хемічне з'ясування. Той же Ю. А. Філіпченко у другому виданні своєї відомої книжки «Наследственность» (Госиздат, 1924) дає сучасно-науковий звіт з галузі генетики, яка зараз у зв'язку з т. з. еволюцією набирає жагучого значіння з точки погляду соціальної гігієни. Філіпченко закінчує книжку словами такими: «Перед евристикой, как своего рода новым евангелием, стоит, несомненно... задача: спасение всего человечества от грозящего ему вырождения».

Взагалі сучасне зворушення в галузі еволюційної теорії та сумежної з нею генетики, йде з певним завданням—відшукування законів, подібних до законів точних наук.

Таке завдання сформульовано зараз у відомій книжці Берга «Номогенез».

Гостру критику на неї дав Б. Козо-Полянський в брошурі «Последнее слово антидарвинизма», сконстатувавши, що номогенез є справою майбутнього Краснодар, в. «Буревестник» (1923). Але, в усякому разі, Бергові вдалося зворушити думку, яку висловлює й проф. Кузнецов у згаданій статті. На думку Кузнецова, біологові необхідно зараз вивчення математики, і єдиним засобом для виявлення законів біології є вища математична аналіза відповідних фактів.

За останній рік «комиссия по изучению естественных производительных сил России» дала низку праць з галузі краєзнавства, які дають можливість познайомитися з сучасним станом досліджування тієї чи іншої країни ССРР, не роблячи довгих екскурсій в спе-

ціальну літературу. Належать вони відомим російським вченим. Том V-й цієї серії присвячений ботаніці. Відділ I-й має першим випуском працю М. А. Буша на тему— ботанико-географічний начерк Росії. Все видання має VI томів до 3000 стор., виходячи випусками.

Відомий ґрунтознавець К. Д. Глинка надрукував книжку п. н. «Почвы России и прилегающих стран» (Госиздат. 1923).

МАТЕРІАЛИ ПРО ДЕКАБРИСТІВ.

При лєнінградському відділі Центрархиву організовано комісію для збирання матеріалів про декабристів. Комісія вивчає архивні матеріали про декабристів та зокрема звертає увагу на вивчення та розробку питання про участь у цьому русі робітників та салдат.

БІЛОРУСЬ

МИНСЬК

БІЛОРУСЬКА ТВОРЧІСТЬ.

Білоруський поет і повістяр Зьмітрок Бядуля працює зараз над історією білоруського театру й пише велику поему під назвою «Ярило». В цій поемі на основі білоруської народньої творчості й надзвичайно багатій мітології з віковими образами буде виявлено життя білоруського народу. Другий відомий революційно-пролетарський поет Білорусі М. Чарот, автор поеми «Босі на вогнищі», яка відобрає у білоруській поезії ролю «12» Блока, пише зараз поему «Червонокрилий вішун», яку поволі уривками друкує журнал «Полімія». Ц. Гартні закінчує роман «Соки цілини». В останній час виступила низка талановитих молодих білоруських поетів, як Александрович. Каліна, Дудар, Пушча, Якимович, Дубоўка й инш. Вони приймають участь в білоруській пресі і в першу чергу в журналі «Маладняк». В друку знаходяться дві книжки поета З. Бядулі (Ясакара): 1) збір-

ник віршів і 2) «Релігія й панщина в білоруській народній творчості».

В одному листі на Вкраїну поет Бядуля пише: «нам, білорусам, тепер приходится велику силу працювати, бо наша культура ще дуже й дуже молода. Просто нехватає рук до праці. Усі наші письменники займаються різною роботою на ниві культурного будівництва, а літературною творчістю займаються коли-не-коли, прихапками». Далі йде привітання всім українським молодим письменникам, од Бядулі, Чарота, Гартного, Купали, Коласа, Дударя й инш. Всі ми почуваємо якусь особливу кривдність до українців. Поспіхи вашої нової культури всіх нас щиро радують», пишеться в тому ж листі.

* У першій мійській школі гурток білорусознавства 1 радянської школи 14 січня влаштував вечір білоруської літератури. Навчитель білоруської мови т. Алейнік зробив доклад на тему: «Соціально національні мотиви в творчості Дуніна-Марцинкевича й Францишка Багушевича. Після докладу молодь влаштувала гулянку.

ЗАКАВКАЗЗЯ

АРХЕОЛОГІЧНА ЕКСПЕДИЦІЯ.

Відбулася археологічна експедиція в Дагестан на чолі з проф. московського університету А. Башкировим. Експедиція найголовнішу увагу звернула на вивчення в Дербенті монументальних пам'яток

старовини з стародавніми мусульманськими написам та рештками орнаментів.

У Буйнацькому, Гунибському, Аварському та інших округах експедиція збрала багато нових цінних матеріалів до археології цього краю, дуже багато пам'яток культури та мистецтва стародавнього мусульманства.

В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА.

Ф Р А Н Ц І Я.

П'єр Міль випустив дві нових книжки «Міррина, куртизанка й мучениця», «Гарпагони в біді».

Ж. Удар присвятив війні цікаву книгу «Моє Юнацтво».

Жан Мішель Ренетур, молодий романист, випустив восьму книгу творів. У восьмій книжці вміщено два романи: «Добродій Скоптикус» і «Незаймана дитина», присвячені дитячій психології.

Видатні письменники Франції: П. Бурже, Ж. д'Увілем, А. Дювернуа й П. Бенуа написали колективний роман.

Моріс Леблон написав романа «Зуби Тигра» який складається з двох частин: I—«Дон Луї Парепна». II—«Тайна Флоренції». Роман є продовженням «незвичайних авантур Арсена Люпена».

Професор Х. написав роман «Війна за допомогою мікробів». Автор заховався за наведеним псевдонімом і в своєму романі малює, як Німеччина доведена до відчаю й позбавлена зброї, починає війну, пускаючи в ход мікроби чуми. Підзаголовок говорить: «кінець світу».

Жан д'Ем. За редакцією Марселя Прево вийшов сенсаційний роман згаданого автора під назвою «Червоні боги». В рекламі оповіщається, що вже до виходу в світ було замовлено видавництву по-над 1 мільйон примірників цього роману. Одночасно вийшов 36-им виданням роман того самого автора—«Ті—Ба, дочка Аннама».

В Парижі у Дюно вийшла французькою мовою книга Вельтера «Що треба знати про економіку Росії» (жовтень, 1923 р.).

В Парижі в Presses Universitaires de France з'явилася нова книга з історії сенсимо-низму Марка Бурбоне «Неосенсимо-низм і сучасне соціальне життя».

Вийшла нова французька праця з галузі робітничого питання й трудовизнавства Мориса Геро «Постійна організація праці», Париж, ви-во «Русо», 1923.

А Н Г Л І Я.

В галузі політичної та історичної літератури завважимо книгу Е. Asmead Bartlet «Трагедія Центральної Європи» (Лондон, 1923) і розвідку А. Viallate «Романтичний імперіалізм і міжнародні відносини останнього півстоліття» (Лондон, 1923). З педаго-

гичних книжок занотуємо працю Г. Лінка «Виховання й індустрія» (Лондон, 1923).

Ш В Е Ц І Я.

З кінцем 1923 р. вийшла в Стокгольмі книга Еміля Брусевітця «За таємничою завісою Росії. На мотоциклі од Петрограду до Тифлісу».

ГО Л А Н Д І Я.

1922 р. у «Вістях Нідерландської Академії Наук» уміщено статтю голанського словиста Н. Ван-Дейка «Місце Пушкіна в історії літератури».

Є. К.

НОВА КУЛЬТУРА.

У Львові вийшла № 1—2 книжка місячника «Нова Культура». Зміст: Від Редакції.

Поезія. В. Гадзінський: «Айнштайн».—М. Тарновський: «Встаньте потоптані». «Стоять стовпи» (сконфісовано) «Сліпа». «На полі бою» (частину сконфісовано).—Степан Дністренко (Бабак): «Мій батько». «Моїм ближнім» Семко Подільський: «Машина». «Під Dich ich liebe».—І. Дніпровський: «Славте ранок».—Валерій Брюсов: «Муляр».

Красне письменство. М. Вірляна «Над ранком».—В. Шопінський «Shop girl». Іван Шевчик-Лукавиченко «На Тирані».—Гнат Михайличенко: «Маленька Докійка».—Анрі Барбіс «Світло».

Наука й техніка. Євген Яворовський: «Теорія зглядності Альберта Айнштейна».—А. Ферсман: «Промисловість і майбутнє людства».

Суспільно-політичний відділ. Г. С. Каменський: «Карло Лібкнехт і Роза Люксембург».—Ф. Швабе: «З листів Розі Люксембург до Франца Меринга».

Література й мистецтво: Семен Ткачівський: «Театр нового життя».—Олег Азовський: «З театральної ниви».—Лесь Курбас: «Березіль».—Валеріян Полішук: «Про динамічну образність і необразне напруження в ліриці».—Ів. Яр. «Нові рукописи Маркса й Енгельса».

Портрети: А. Айнштейна, К. Лібкнехта, Р. Люксембург, Франца Меринга.

* «Наша Правда». В Західній Галичині вийшов журнал (видає комуністична партія Західньої України) під назвою—«Наша Правда».

* Бібліотека Елізе Реклю, відомого географа й анархиста, що складалась більше, як із 30.000 томів, і після його смерті переховувалась у Брюсселі, тепер продана в Японію соціалістові Ишикова С а м ш а р о. Бібліотека ледве увійшла в 49 ящиків. На кордоні в Японії вона була затримана, як небезпечна по змісту. Між иншим, в бібліотеці є багато матеріялу з часів Паризької Комуні.

Недуга М. Горького. Станздоровля М. Горького погіршав. Недуга його усклад-

нилася запаленням легенів. Лікарі порадили Горькому покинути Прагу й переїхати до Марієнбаду.

СМЕРТЬ ЄВРЕЙСЬКОГО ЛІТЕРАТОРА.

В м. Ковно в січні місяці помер відомий єврейський літератор і журналіст Баал-Махшовес (Д-р. Ельяшов). Небіжчик був відомий, як критик, і багато допомагав розвитку молодій єврейській літератури.

НА ЕМІГРАЦІЇ.

* Ювілей О. Олеся. На еміграції в січні м-ці відбувся двадцятирічний ювілей поетичної діяльності О. Олеся.

Український Громадський Комітет в Чехословацькій Республіці оголосив конкурс на монографію про життя й творчість О. Олеся.

* Смерть Івана Липи. 18-го листопаду минулого року у Винниках по тяжкій недузі помер український письменник Іван Липа.

* В-во Український Друкарь засновано в Парижі й на чолі його стоїть відомий український дослідник старовини по закордонних архівах д-р Іл. Борщак.

ПОЛЬЩА

ПЕРШІ ПІДСУМКИ ОСТАННЬОГО ПЕРЕПИСУ НАСЕЛЕННЯ.

(30 вересня 1921 року).

В останніх, одержаних нами, зшитках «Miesięcznika statystycznego», що видає «Główny Urząd statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej», а саме в зшитках 2 і 3 тому VI за 1923 рік, знаходимо відомості перепису 30 вер. 1921 г., що до національного складу населення Галичини й тих частин Волині й Білоруси, котрих прилучено до Польщі наприкінці 1920 року. Окрім цього, в попередніх числах «Miesięcznika» вміщено дані, що стосуються вже до цілої Р. П., виявляючи поки що тільки числа будинків до мешкання, населення з поділом по родах і виділеннях в окрему шпальту самих поляків (решту народів подано сумарно під назвиском «инших») і числа живого інвентаря. Питанням організації, критичному аналізу даних перепису та розгляду змін, що зайшли наслідком подій останніх літ, присвячено в Miesięcznik'у кілька цікавих статтів (д-рів Г. Гросмана, І. Бузека й Л. Кживицького). Не маючи наміру давати докладного аналізу всього цього матеріялу, в стислих, коротких словах спробуємо лише зупинитися на головніших підсумках нього, а також висловити де-які думки, що виникають уже з першого ознайомлення з ними.

Перепис відбувався в дуже несприятливих умовах. Це був той час, коли ще панувала специфічно-військова атмосфера. Однак це не примусило владу відкласти перепис на дальший, більш слушний час, перепис було переведено не вважаючи на тяжкі обставини. Зрозуміло, що й ціла вартість відомостей од того багато потерпіла—як саме—про те важко поки-що сказати щось певне, але, думається, більше, ніж гадає Л. Кживицький.

Людність підраховано з побільшенням проти, дійсности. Сумарні відомості такі:

	Поверхня км. 2	Насе- лення	В тому числі: поляків	Міст інших	Міст	Гмін сільськ.
Разом	386.273	27.160.163	18.659.993	8.500.170	613	12.632
В тому числі:						
Р. П. в границях вересня 1921 р.	369.558	25.372.447	17.359.883	8.012.564	595	12.257
Горішній Шльонзк	3.225	980.296	677.896	302.400	13	328
Бувша Литва «Srodkowa»	13.490	488.968	336.344	152.624	5	47
Населення переписане військовою владою	—	31.8452	285.870	32.582	—	—

Перший рядок чисел дуже нагадує УСРР: в грубих числах територія нашої Республіка — 105 тис. кв. в., населення — понад 27 мільйонів, з них українців біля 20½ міль. Але тут польська більшість Р. П. показана мабуть не без «гріха». Що такий «гріх» є, — (поспішаємо заявити, що в ньому ми винуватимо менш за все поважних діячів польської статистики, котрі, властиво, той гріх не дуже прикривають, — в тому переконують нас і прямі слова та нотатки польських статистиків і де-який аналіз чисел. В статті Л. Кржвицького¹⁾ знаходимо таке: «в повіті Чортковським євреї в переважній більшості односили себе до національності польської, мову ж показували єврейську. В повіті Печеніжинському показували й мову й національність польську»... або: «в одній переписній окрузі міста Здунської Воли, переписний Комісар всіх євреїв, що добре мовою польською не володіли або ледви її розуміли, залічив до поляків»...²⁾, і т. и. Про галицьких «русинів» говориться таке: «У воеводстві Станиславівським опіррусинської людности інтенсивно виявився в 4 повітах... В гмінах Подгорцах і Татарській люде рушили на війтів і одібрала в них печатки... в інших 19 гмінах опір виявився в формі тікання до лісу». і т. и. Теж саме було в низці повітів вое-ств Львівського й Тарнопільського.

Автор статті, як на причину того з'явища, посилається на «сильну агітацію, котру розвинули всі національні меншости, а найбільш Німці в б. ділянці пруській і навіть поза її межами, євреї на всій території держави Польської і зрештою русини в східній «Малопольщі» (сх. Галичина). Уряди, звичайно, як що їм щось не вдається, посилаються на контр-агітацію, але д. Кржвицькому можна було б мати й особисту думку, що до цього. Між тим повіті, де «контр-агітації» не було автор наділяє своєю пошаною й подякою, що ж до повітів з «агітацією», то такі в нього не на дуже «добром рахунку», не вважаючи на те, що при більш об'єктивному відношенні, стежучи за числами, можна прийти як раз до противного висновку. Характерною рисою підсумків перепису являється те, що скрізь, у найдрібніших ділянках, р.-католиків далеко менш, ніж поляків, а греко-католиків: мойсеевого закону далеко більше, ніж українців і євреїв.

Ось цифри:

Воеводства	В і р а (%)			Національність (%)		
	Р.-кат.	Греко-католик.	Мойс. закон.	Поляки	Українці	Євреї
Львівське	46,5	41,3	11,5	56,5	35,8	7,0
Станислав	14,5	73,8	10,8	22,2	69,7	6,8
Тарнопільське	31,3	59,1	9,2	45,0	49,7	4,9

На Поліссі й Волині те ж саме, але в меншому розмірі:

	Р.-кат.	Право-славні	Мойс. закон	Пол.	Укр.	Білор.	Євреї
Полісся	7,8	79,2	12,6	24,3	17,8	42,5	10,4
Волинь	11,5	74,2	11,5	16,8	68,3	0,1	10,6

Автор підкреслює «несвідомість» населення Полісся й Волині й «непризвичайність» їх до переписів. Наведені числа — сама мовчазна іронія з тих слів. По окремих повітах розходження між обома рядами — «віри» й «національності» прямо неймовірні. Підрахувавши розходження між кількістю українців і греко-католиків по трьох галицьких воеводствах і зокрема по 14 повітах з «русинським опором», з одного боку, і 10 «слухачних» — з другого — все по атестаціях д. Рживицького, я одержав такі числа:

	По воевод. разом	По повітах з «опором»	По «слухн.» повітах
Греко-католиків більше, ніж українців на .	12,95 %	11,55 %	16,58 %

Отже справді між статистикою та урядовими домаганнями часто-густо бувають непорозуміння.

¹⁾ Rozbior krytyczny wyników spisu, Mies. stat. t. V zesz 6, 1922.

²⁾ Про що діялися й зробили відповідну виправку. А коли не діялася?

Зрештою, в той або інший спосіб залічено до поляків чимало тисяч українців і євреїв. На Волині через «несвідомість» менше, а де населення було «призвичаєно» до переписів—далеко більше. В абсолютних цифрах це виглядає так:

Воеводства	Разом людности	Головні віри			Головні національності		
		Р.-кат.	Гр.-кат.	Мойс. закон.	Пол.	Укр.	Євреїв
Львівське	2.717.600	1.264.260	1.121.606	313.033	1.537.819	972.393	189.875
Станіславівське	1.345.997	195.280	993.733	144.967	298.870	937.713	91.827
Тарнопільське	1.429.085	447.275	815.125	131.327	642.488	710.536	69.958
Разом	5.492.682	1.906.815	2.960.464	589.327	2.479.177	2.620.642	351.660
У %/о	100,0	34,7	53,9	10,7	45,2	46,8	6,4
Волинське	1436916	166154	1065733 ¹⁾	164748	24089 ²⁾	982203 ²⁾	151719
У %/о	100,0	11,5	74,2	11,5	16,8	68,3	10,6

Табличка ця остільки виразна, що, здається не потрібує дальших пояснень. Нагадаємо тільки, що р. 1827. на Волині, поділ народів по вірі був такий (в % %):

	Православні	Р.-катол.	Мойс. зак. і караїми
Українці	94,82	5,05	0,03
Поляки	0,79	97,72	0,01
Євреї	0,03	0,01	99,95

Себ-то поділ національний дуже близький був до поділу релігійного саме у поляків і євреїв; українці, навпаки, порівнюючи були більш диференційовані в релігійному відношенні.

Дальші розробки перепису, особливо ті, що стосуватимуться до мови населення, повинні висвітлити багато з підкреслених нами недоладностей. Не треба бути дуже сміливим для того, щоби сказати, про відомості перепису по національного складу населення дуже непевними; виводити них якіхсь стелих висновки абсолютно не можна, окрім лише одного: теперешня Р П на сході далеко перейшла свої етнографічні межі, нав'язавши свою державність міліонам людности й прибравши до своїх рук десятки тисяч кв. верств заселених тою людністю території.

Ар. Хоменко.

НІМЕЧЧИНА

ТЕАТРАЛЬНІ НОВИНИ.

Нові п'єси в Німеччині з'являються у великій кількості, але, нажалі, багатько з них хоч і мають цінний ідеологічний зміст та не мають сценічної вартости. Із новинок можна назвати:

Нова драма Георга Кайзера, яка в новому освітленні виявляє постать Жани Д'арк.

Під впливом Г. Кайзера написана і п'єса молодим віденським письменником імпресіоністом Гансом Кальтнекером «Горний Завод»—із життя гірняків.

Відомий представник експресіонізму Фріц Фон-Упру написав п'єсу під наз-

вою «Бурі». П'єса другого відомого експресіоніста Г. Франка—«Після Поразки», «Німецька трагедія на 7 станцій» з великим успіхом виставлялась на сцені Штутгартського театру. А п'єса Мюллера—«Вампір» мала успіх на сцені віденського «Народного театру». Талановита п'єса «Смерть і маска» написана молодим письменником Еріхом Моне. Сюжет взятий з часів римських цезарів, де виявлені контрасти поміж розкішшю й вбожеством.

Зудерман в останній час написав п'єсу «Немов бачу ві-сні» із життя міської бідноти в повійський час. Критика поставилась до цієї п'єси дуже прихильно.

¹⁾ Православні.

²⁾ Окрім того, було 1119 білорусів і 10084 росіян.

РОСІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА В НІМЕЧЧИНІ.

Німеччина продовжує захоплюватися російським письменством. Відомий марбурзький філософ Пауль Наторп видав брошуру (40 стор.) з назвою: «Значіння Федора Достоєвського для кризи сучасного письменства», накладом ви-ва Е. Дідерихса в Іені (жовтень 1923). У Мінхені вийшла біографія Достоєвського, складена М. Гольцманом.

Видавництво «Der Kommende Tag» випустило з кінцем 1923 р. ще два томи вибраних творів Володимира Соловйова в німецькому перекладі Гарі Келера. Штом містить дванадцять читань про боголюдоство, IV—статті з національного питання й політичні. Р. Штайнер написав передмову до III-го тому.

Берлінське видавництво Бр. Касіра розпочало нове люксове видання творів Лева Толстого в німецькому перекладі А. Шольца. Досі вийшли три томи («Анна Каренина», «Казак» та інш.).

З нових (останні місяці 1923 р.) німецьких книжок соціально-політичного змісту можемо занотувати: Нетцель—«Соціальний рух в Росії» («Німецьке ви-во» в Штутгарті й Берліні), Грайлінг—«Марксизм і теорія соціалізації» (Берлін), А. Кранольд—«Особистість в соціалізмі». До питання про філософське обґрунтування соціалізму (Іена).

По теорії мистецтв маємо нову книгу А. Абера «Музичні інструменти та мова їх» (Берлін, 1924).

Книга Анрі Гільбо (Guilbeaux): «Володимир Ілліч Ленін. Правдива характеристика його обличчя» вийшла у вересні 1923 р. німецькою мовою в перекладі Леонгарда (Берлін, ви-во «Die Schmiede»). Вийшла чергова книга відомого німецького журналу по слов'янознавству «Archiv für slavische Philologie», в якій уміщено отакі праці: Гофман «Спостереження над стилем «Слова о полку Игореве» і Ягича про книгу Брюкнера: Mitologja slovanska, Kraków, 1918.

UKRAINIKA

У журналі «Slavia» (1 ч., 1923 р.), що виходить у Празі за редакцією О. Гуйера та М. Мурка, зі статтями на різних мовах, присвяченими питанням слов'янознавства (переважно філології), вміщено невелику кількість матеріалів, що стосуються й українознавства.

І. Полівка дав докладні рецензії на підручники І. Орієнка—«Курс укр. яз» (1919 р.), В. Сімовича—«Грам. укр. мови», також на «Нариси з історії укр-ої мови» І. Свенціцького, на галич. брошури Іг. Гусьня «Языковий вопрос въ Подкарпатской Руси» (1921 р.) та Авг. Волошина—«О письменном языке подкарпатских Русинів».

У статті на пол. мові Яна Бистроня (Познань)—«Польське народознавство за останнє десятиріччя 1912—21 рр.» (с.с. 154—174), переглянуто бібліографічні й історичні видання, збірки монографії, часописи, праці нім. комісії військ. часу у Варшаві, збірки матеріалів з народ. творчістю, етнографічні описи вірувань, звичаїв, забавок, звичаєвого права, матеріальної культури; названий ряд дослідів говорять про життя українського населення на польській території (в Галичині, Поліссі, на Волині й інш.) і можуть бути корисними для дослідника.

VARIA

КУЛЬТУРНІ УСТАНОВИ.

* Наукові т-ва. По всій Україні існує до 40 наукових т-в, причому найбільше їх у Києві—17, у Харкові—8, в Одесі—5, решта—в Катеринославі, Миколаїві, Чернігові та Бахмуті. Найбільш поширені товариства дослідувачів природи та краєзнавства.

* Обсерваторії. В розпорядженні Наукового Комітету Наркомосвіти є 4 астрономічних обсерваторії: Харківська, Одеська, Київська та Миколаївська. При кожній

обсерваторії мають свої майстерні, завдяки яким необхідне приладдя весь час трималось в необхідному для праці стані. Харківська астрономічна обсерваторія обслуговує також і Інститут Народної Освіти, як шкільно-педагогічна установа. При Київській обсерваторії йдуть практичні заняття студентів. Одеська обсерваторія, крім наукової праці, виконує ще й популярно-освітню роботу.

ІСТОРИЧНІ ЗНАХІДКИ В СИРІЇ.

Французький археолог Монте, що перевозить розкопки в Сирії, знайшов рештки стародавніх храмів та царських могил із часів, що віддалені від нас на 5 000 років. Написи на цих храмах та могилах говорять про існування тоді маловідомої держави, що знаходилась між Сирією й Вавилоном. Знайдені могили належать царям, сучасникам єгипетських фараонів дванадцятої династії. Найчастіше трапляється ім'я єгипетського фараона Аменембата IV, який царював від 1800 до 1792 р. до нашого літочислення. В могилах знаходяться речі розкошу, які вживалися при похоронних церемоніях, як алебастрові вази, золочені глечики, дорожочінности та різні статуетки.

* Загібіль художнього твору. В Неаполі спалахнула пожежа в церкві Сан-Карльо, жертвою котрої впали розписи Мікель-Анджеля-Нарікатті.

* Новознайдений твір Рафаеля. На віллі марґрафа Ферраджіано, недалеко від Савони, під час будівельних робіт знайдено новий твір Рафаеля.

Твір цей належить до найвизначніших творів Рафаеля.

* Зацікавлення питаннями віршознавства. По всіх країнах Європи помічаємо зараз значне зацікавлення проблемами віршознавства й поетичної ритмики. В Англії з кінцем р. 1923 з'явилася велика праця Г. Аткінса «Історія німецького віршоскладу». Десять сторіч метричної еволюції (Лондон, Ви-во Methuen) і книга Є. Сміта «Основи англійського віршу» (Лондон, Ви-во Mieford). Під той же час у Франції вийшла розвідка А. Millet «Індоевропейське коріння грецької метрики» (Париж, 1923). В Росії нещодавно видані—Томашевський «Русское стихосложение», Птг., 1923; Жирмунський «Рифма, ее история и теория», Птг., 1923 (вид. Academia) і в друці курс віршології В. Брюсова. Є. К.

Бібліографія.

«Ленін». Вид-во «Путь Просвещения» при Наркомосі УСРР. Х., 1924.

Невеличка розміром книжечка (107 стор.) присвячена смерті Володимира Ілліча. В збірничок увійшли: 1) статті (11); 2) портрети та художні малюнки (всього 16). Наприкінці вміщено головні факти з життя т. Леніна та бібліографічний показник літератури про нього (до 35 різних джерел).

Більшість із статтів написана до смерті (до 1924 р.). Це статті Зінов'єва «В. І. Ленін і наша партія», Сталіна «Ленін, як організатор і ватажок РКП», М. Бухаріна «Ленін, як революційний теоритик», Л. Троцького «Національне у Леніна», Горького «Володимир Ілліч Ленін», Уельса «Кремльовський Мрійник» розмова англійського письменника з Іллічем в Кремлі про всесвітню соціальну революцію та про електрфікацію Радянської Росії.

Із нових статтів, написаних на смерть Леніна, увійшли: Троцького «Леніна нема!», Д. Мануїльського «Ленін і епоха», Лебеда, «Партія на могилі свого вождя».

В показникові важливих фактів, подій в житті Ілліча перелічено головні моменти від дня народження до смерті.

Що до ілюстрацій, ходожніх малюнків, то в збірник увійшли: худ. малюнок Щеркова «На трибуні» (Ленін серед юрби), малюнок худ. Альтман «Ленін на трибуні», «Вистріл» Щеркова й інші

Із фотографій: Троцький, Ленін та Каменев; Ленін 3-х років, Ленін гімназіст, Ленін в підпіллі, Ленін у Кремлі, Ленін хворий—всього портретів—5.

Ми тут підкреслили окремі цікаві місця в збірничку. А взагалі він дає живе художнє, сильне уявлення про Леніна, як організатора партії, керівника революції і просто чоловіка.

«Нема Леніна!»—говорить т. Троцький. Найдемо стежку?... Не збочимо з шляху?..

Леніна нема,—але є «ленінізм»,—безсмертне його навчання, його робота, методи його, приклади живуть в нас..

Як іти вперед?—З лихтарем ленінізму «в руках»...

Чи знайдемо шлях?

Колективною думкою, колективною волею партії—знайдемо!
Видано збірничок прекрасно.

Ф. Шаховицький.

D-r E. Lysinski «Psychologie des Betriebs» Berlin, 1923.

В наші часи загальної економічної кризи й депресії на ринкові нова праця професора Вищої Торговельної Школи (Handels-Hochschule) у Мангаймі Е. Лизінського «Психологія виробництва» має викликати широке читальницьке зацікавлення. З часу виходу р. 1912 відомої книги Мюнстерберга «Психологія й господарче життя» досі не виходило жодної загальної праці, що оглядала б проблеми й наслідки новітньої психології виробництва. Такий підсумок знаходимо в тільки-но виданій книзі Лизінського, наголовок якої бачимо вгорі.

Що з себе, власне, уявляє «психологія виробництва»? Вона охоплює дві великі галузі вивчення: перша з них тичиться до трудових процесів, друга ж має своїм об'єктом збут і організацію реклами.

Відповідно до цього й книга Лизінського поділяється на дві частини. Перша, присвячена психології праці, розпочинається викладом та критикою тейлорівської системи. Головною хвилюючою цієї системи вважає автор стремління до максимального використання продукційності кожного робітника й перетворення його в якусь-то спеціалізовану машину. Згодом американський психолог Діль Скот поступив уперед в справі вивчення психології виробництва, вживши її до розв'язання низки практичних

питань. Основою книги Лизінського є виклад принципів наукової організації виробництва й поділу праці; відділ цей є досить цінний.

Друга частина книги вивчає психологію збуту й психологію реклами. Тож докладно розглядається психологічна дія різних форм реклами, особливо ж—вітрини крамниці, етикетки, об'яви й плакату, а також найголовніші фактори впливу на публіку світло, барва, слово, текст, малюнок й т. п. Ця частина є, безсумнівно цікава в справі вияснення методів агітації пропаганди, політосвітньої праці, поширення книги то-що.

Е. Нагаров

3 прантики трудової школи. Педагогічний збірник за ред. В. Дурдуковського—ч. I теорія та методика. Київ. Ви-во «Слово». 1923. 140 стор. 4 фотогр.

Збірник складено з 9 статтів, з яких 3 належать В. Дурдуковському—керівникові трудшколи ім. Шевченка:—коротка інформація про школу, статті: про дитяче самоврядування й про клубну працю (або краще про шкільний клуб (чомусь—клуб?)); решта статтів складено педагогами цієї ж школи: Дога—про рідну мову, Гермайзе—методичні уваги до навчання історії, Шульгина—Ішук—конкретизація математики й праця математично-природничої секції, Юркевич—фізична освіта (чомусь—не «виховання?») і Трезвинський—«Сторінка з життя першої групи».

Загалом збірник справляє трохи дивне враження—своєю відсталістю, прагненням переконати читача в тому, що для більшості давно стало аксіомою. Це видко почував і сам складач, бо завше майже не в кожній статті робить примітки: «Про все це буде ширше написане в другій частині нашого збірника...» або якими іншими словами на це натякає (див. уваги на стр. 6, 8, 9, 10, 32, 43, 48, 107, 140 і т. п.).

І дійсно—уява така—люди товпляться у відчинені двері, збивають бучу; напередодні 7 жовтня (збірник складено за датою редактора—16/VII 23 р., а де-які статті датовано 15/V того ж 1923 р.), автори майже 50% писань вжили на те, аби переконати читача, що школа стара була гідка, калічила дітей і т. и. і т. и.

На що це? Кого переконують? Як що тих, хто не вірить в нову школу «чиновників», а не педагогів, бо педагог дійсний не може не бути всім серцем за нову систему виховання, нові методи—то це ж даремно—все рівно ім і 100 збірників не допоможуть—«горбатого могила справить».

Для радянського педагога ч. I дає мало. І особливо—мало статті В. Дурдуковського. Вони гарні як мітингові промови на урочистих зборах, засіданнях, коли люди сходяться поважно поговорити. Для нашого киплячого життя—такі статті—ні що; вони тільки займуть час, енергію і врешті-решт—нічого не скажуть. Це видко з розмов про початок засновання дитячого самоврядування, ролі його, місця. Ще яскравіше виступає це з статті про клубну працю—тут уже зустрічаємо цілковиті протиріччя—з одного боку—клуб і клубні комісії—шлях до як найскорішого перетворення класних занять в клубні, а з другого—сподівання й віра—що з часом кожний гурток клубу буде мати свою кімнату, працюватиме там широко (і поруч з класною учебою!), ось такі фрази, як «у суч. трудшколі діти повинні самі виготовляти де-яке... приладдя, самі проробляти де-які досвіди». (підкреслення моє М. Б.). Чому так вузько—де-які?... З такою постановкою справи «клубної праці» іменно, а не «клубу шкільного» ми ніяк не можемо погодитися.

Говорячи про самоврядування, численні комісії, нараховуючи коло 30 комісій, чи гуртків клубу—автор жодного слова не присвятив дитячому рухові, ячeyці «Молодих Спартаків».

Отже на кожній із 140 сторінок книжки говориться про наближення школи до життя—невже цього явища—молодого, але так буйно розвиненого дитячого руху—товариші із трудшколи імені Т. Шевченка не побачили. Ну, та це справа політичного виховання й політичного духу збірника, про що річ буде далі.

Надзвичайно цікаві думки й вказівки подає т. Гермайзе про навчання історії—він власне докладно й надзвичайно просто та приступно перелічує ті методи, що йдучи за ними—можна й конче потрібно зробити історію в школі одною з цікавих дисциплін, втягнути учнів в трудову, повну активності й творчої ініціативи працю.

Це такі методи чи прийоми: 1) історична белетристика й читання учнями різних історично-художніх творів, 2) інсценізації, 3) драматизація, 4) белетристична інтерпретація, або художнє оброблення учнями певних історичних тем, за матеріалами й

по фабулі взятій з документів, 5) вивчення й дослідження історичних документів 6) освітлення минулого по культурно-історичних картинах, нарисах, штучних описах минулого, 7) нотування під час праці різних відомостей і систематизація таких «робочих» нотаток, 8) вироблення моделей, схем, планів, мап, малюнки, ілюстрації, 9) складання соціологічних синхронічних схем і оздоблення їх відповідними малюнками, гаслами, плакатами, 10) історичні суди, 11) екскурсії, реферати, 12) ілюстративний метод. Як бачимо—автор на підставі власного досвіду дав багатючий матеріал, що стане в значній пригоді не одному вчителю-історикові. Треба лише зауважити:— автор працює в Києві, має під руками різний документ, бібліотеки, музеї, справочники, хрестоматії, збірники, чого й 1/10 частини не дістанеш в губерніяльному іншому якому місті, а що там говорити про сільські школи. Отже всі гарні слова поведуть лише до того, що читач-педагог тільки похитає головою.

Яко доклад в Укр. Ак. Наук—стаття гарна, але ж збірник складано не для Укр. Акад. Наук, значить треба було рахуватися з обставинами, дійсністю, життям. Знову зустрічаємо протиріччя.

Не можна визнати за вдалу приробку на лекціях мови оповідання Грінченка «Украла». І по своїй будові, меті, думках, що висловлювали дієві особи (учні)—знову не бачимо відбитку життя нашого часу—а як раз доби часів Грінченка—на що ж було так детально розбирати це оповідання, далеке по духу для наших дітей?!

Проте педагог-читач багато скористає з простих та змістовних прикладів праці в групі 4-й і 6-й, хоча зайвою буде довга й нудна (на 18 стор.) передмова до цих кількох практичних спостережень про те, як хибно стояла справа з мовою знову таки в старій школі й що з цього виходило.

Цікаві, короткі й від цього—конкретно-корисні статті Шулгиної-Іщук та Юркевича (фізвиховання).

Жива й цікава, хоча надто коротка «сторінка з життя першої групи».

Мимо волі повстає думка—було б відчепити у т.т. Доги й Дурдуковського з їхніх статтів сторінок з 40 і дати місце для таких, як ось ця, або Шулгиної-Іщук.

Якась недоговореність в книжці що до політичного боку—то там то де-інде проскочить думка...—«здавлена (праця) програмами й системами (?? М. Б.)...» «...одноманітна, казенна шкільна робота...» «коли б у школі був дитячий клуб, у якому вчителі вільно працювали б, не зв'язані ніякими офіційними програмами...» (підкреслення моє, М. Б.) і т. п.

В чому річ? Хто не дає вільно працювати? Хто давить?

Що з школи соцвиху учневі не можна перейти просто до шкіл професійних—невірно, можна, хоча це хибна річ, як раз завдання трудшколи—зовсім інше, аніж гімназії—драбини до університету.

Хай товариші проглянуть системи в тій же Америці й на власні очі переконаються, що школа початкова—є школа, а не сходи, по яких автоматично учень іде далі й далі. Це ж система царської школи, що така негарна була й на думку педагогів із школи ім. Шевченка.

Ії здано в архив. Чому ж такі зітхання, як от на стор. 12 (ряд. 10 згорі?).

Коли до цього якогось ніжного почуття незадоволення додати цілковиту мовчанку про дитячий комуністичний рух, про завдання школи «виховати гармонійно розвинену людину...» (а в «Порадникові» НКО прямо написано «виховати комуніста») і т. и.—невдачну й досадливу термінологію «Радянська Федерація» (а вже майже цілий рік звемося ССРР!) і т. и. дрібнички стають мов би ясніше—воістину школа на не зовсім певному ґрунті, що до «радинізації».

Все ж не дивлячись на різні зазначені хиби, ми радимо книжку до уваги педагога, вітаємо робітників школи за гарний намір і чекаємо на ч. II, що має, беручи на увагу оглав, дати значно більше, аніж суха й мудрувано зайва частина I.

Хто не працює, той і не помиляється. Наша мета—вказати товаришам на їхні помилки й щиро побажати—уникнути помилок, а разом з тим взяти певніше, виразніше курс на «радянську трудову школу».

Мих. Биковець.

Матеріали по районуванню України. Вид. Держплану УСРР, ст 1—202+1—18 in 4^о з додатком 12 карт. Харків, 1923 р.

Секція районування при Держплані УСРР, як наслідок своєї праці, випустила в світ «Матеріали по районуванню України», присвятивши їх за згодою президії Держплану т. Г. Ф. Грінкові, в ознаку діяльності його на чолі Держплану УСРР.

В статті «К вопросу о районировании Украины», що подається замість вступу, т. Грінко каже: «Ми перевели новий адміністративний поділ України. Він пройшов малопомічений і не притяг до себе відповідної уваги політичних кол і широких народніх мас. Але це не зменшує його значіння. Навпаки, з налагодженням спокійного господарчого будівництва все більше буде зростати його значіння,—позитивне, коли районування переведено вдало, й негативне, коли воно не відповідає сучасним народньо-господарським потребам і політичним завданням. Треба на проблему районування звернути увагу політичних, господарських та економічних органів, узглядити, як реагують на це районування сільське господарство й індустрія, треба виявити практичну оцінку його з боку широких працюючих мас. Обставини не дозволили нам в потрібній мірі науково опрацювати й підготувати цю реформу, тому ми повинні зібрати тепер, в центрі й на місцях, кращі наукові сили для вивчення її наслідків та перспектив».

Зазначені слова т. Грінка яскраво освітлюють все значіння проблеми районування й підкреслюють необхідність і своєчасність випуску таких збірників, яким є «Матеріали по районуванню України».

Статті, що далі йдуть у збірнику: Гуревич М. Б.—«Приемы и методы районирования Украины»; Вологодцев И. К. и Ключков В. Н.—«Описание губерний и округов»; Попов И. И.—«Физико-географические области и районы Украины»; Михельс Л. Н.—«Промышленные районы Украины»; Соловейчик В. М.—«К вопросу о сельскохозяйственном районировании»; Волков А. М.—«Положение городов Украины в связи с административным районированием»; Ракитов Г.—«Районирование и низовой аппарат»,—всі вони дають багато цікавого й потрібного матеріалу для наукового опрацювання питань районування. Але все це сирий матеріал, часом не зв'язаний між собою, часом поверхово зачеплений.

Кожну статтю обов'язково треба було ілюструвати відповідною картою. Далі також обов'язково треба було подати точні відомості про адміністративно-територіальний розподіл УСРР, затверджений ВЦВК в засіданні 7-го березня 1913 р. і подати нову адміністративну карту України. Відсутність зазначених карт дуже зменшує цінність книги.

До «Матеріалов по районуванню України», додані «Матеріали по картографії України». Подані 12 карт з пояснюючим текстом не мають безпосереднього відношення до попередніх статтів, є також сирий матеріал, що потребує доповнення, виправлення й власне кажучи, за виїмком карти зоо-географічних і ботаніко-географічних районів, не дає картини тих чи інших районів України.

Як приклад невичерпаності, неповноти й через те не дуже великої цінності зазначених карт можна взяти «Карту полезных ископаемых Украины», складену Українським Геологічним Комітетом за редакцією проф. В. В. Дубяньського й проф. В. І. Лівчицького, де зовсім не показані поклади глини й граніту,—цих двох копалин, що в економіці України відіграють і, особливо, будуть відігравати велику роль. Не кажемо вже про те, що маємо на Україні навіть гранітовий краєвид.

Але, не дивлячись на зазначені зауваження, приймаючи на увагу те велике актуальне значіння, якого в даний мент набуває справа широкого економічно-географічного дослідження України, як і взагалі ССРР, книга, що її рецензуємо, є для нашого часу цінне придбання.

К. Дубняк.

Акад. Ол. Шахматов. Акад. Аг. Кримський. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської старо-українщини XI—XVIII в.в. Ст. 184, in 8^о. Вид. Т-во «Друкар». Київ, 1923.

«В українській науковій літературі оддавна відчувається потреба на підручник для історії української мови»—слухно зазначено в замітці «Од Видавництва», що й випустило книжку, «бажаючи зарадити цьому лихові». Не можна не згодитись і з тим, що «ймення авторів... промовляють сами за себе». Справді, в історії студій над

українською мовою названі академики займають і займатимуть дуже видатне місце, дарма що обидва вони лише принагідно займалися українською мовою. З виходом цієї книжки слухачі ІНО—а для них головним чином і призначається вона—матимуть можливість засвоїти основні погляди авторів на українську мову й її історію, а разом із тим набути чимало цінних відомостей про неї.

Складається книжка з трьох частин — перекладу статті акад. О. Шахматова, друкованої в II т. «Українського Народу в его прошлом и настоящем» (1916 р.), статті акад. А. Кримського та «Хрестоматії з пам'ятників письменської старо-українщини XI—XVIII в.в.». Хоч стаття ак. Шахматова «Короткий нарис історії української мови» вже й відома, я вважаю не зайвим сказати де-що про неї, маючи на увазі інше призначення її в цій книзі проти дорогого та й вичерпаного вже енциклопедичного видання в «Українським Народі». Ажде тепер вона має обслуговувати не лише аматорів-українофілів і фахівців, а широкі кола молоді—особливо майбутніх і сучасних педагогів.

Вже самий той факт, що стаття ак. Шахматова з'явилась в 1916 р., тобто тоді, коли автор її, ак. Шахматов, уже написав або дописував усі свої найважливіші твори,—уже самий цей факт дає підставу сподіватись, що стаття ця буде певним підсумком усього, що знав і хотів сказати славнозвісний лінгвіст про українську мову.

І це справді так і є.

Нема чого й казати, що стаття ця, як і майже все, що писав акад. Шахматов, відзначається яскравими блисками могутнього таланту, широчезної ерудиції, сміливого синтетичного розуму й іншими позначками цього одного з найбільших словистів.

Та все ж, при всій вартості й значінні розвідки ак. Шахматова, ніяк не можна сказати, що це об'єктивна історія української мови. Навпаки, в цілому це як раз глибоко-суб'єктивна праця, мало придатна, на мою думку, за-для о з н а й о м л е н н я з і с т о р і є ю української мови. Власне це й не історія й не української мови, а начерк наукової концепції ак. Шахматова, що до походження, міграцій, генетичних взаємовідносин племен східного слов'янства з рівняючи невеликим додатком про українську мову. Що правда, ця «система поглядів» ак. Шахматова спирається на великий історичний матеріал, але ж далеко не в такій мірі, щоб визнати її історією та ще й української мови. Вже при поверховому ознайомленні з працею кидається в вічі те, що автор в цій «історії української мови» дуже мало уваги дає самій цій мові (з понад 80 стор. праці лише 15 присвячується спеціально укр. мові), що головна увага його скерована на східно-слов'янську мову («спільно-руську»), як о д н у ц і л і с т ь. Для автора найважливішим моментом є не ті часи, відколи можна говорити про історію української мови (за Шахматовим з XIII ст.), а як раз доба «спільно-руська», особливо передісторична, і він цим так захоплюється, що навіть не вагається зіставляти «руську мову» («цеб-то спільно-руську прамову») з такими мовами слов'янськими, як сербо-лужицька (ст. 9), хоч остання відома з пам'яток лише з XVI ст.) І виходить трохи дивовижна та історія української мови, особливо коли звернути увагу на історію звуків (фонетику), цю найхарактернішу ознаку мов. Акад. Шахматов починає історію східного слов'янства, а значить і мови, з VI ст. і період до XI ст. вважає «спільно-руським», далі XI—XII ст. — період українсько-білоруської єдності, і нарешті з XIII ст. починається доба окремого життя української мови. І от уже навіть сама кількість звукових явищ, указаних акад. Шахматовим на кожен той період, стоїть у незвичайнім відношенні до довгости періодів, бо виявляється, що «спільно-руська» мова (за 5 століть) знає їх аж 12 (ст. 20—22 і 35), спільно-українсько-білоруська (за 2 стол.) — 7 (ст. 43—54), спільних же явищ в українській мові, тобто з XIII ст. до наших днів ак. Шахматов назвав лише 4 (ст. 60—62). Лише 4 звукових явища встигла пережити укр. мова, виділившись в окреме мовне тіло (за 7 століть), а це тому, що вона дуже швидко распалася на окремі говірки, бо далі ак. Шахматов налічує ще 15 звук. явищ діалектичних (ст. 64—74).

Цьому не можна не дивуватися, коли взяти на увагу, що історія застєє східне слов'янство (за Шахматовим це ще період «спільно-руський») на широчезній території (Київ, Новгород, Тмутаракань), і що от тоді, як також і пізніше в добу українсько-білоруської єдності, звукові зміни відбувалися одноманітні на всіх отих просторах, а з XIII ст., на рівняючи невеликій території українського народу. відбуваються лише незначні кількістю звукові відміни, спільні всім українським говорам, бо й сама мова українська скоро розсипається на діалекти.

1) Т. Флоринский. „Лекции по славянскому языкознанию“. II, ст. 586.

Розуміється, таке апіорне здивування може бути й безпідставним що до чисто мовних фактів, оскільки факти свідчили б самі за себе. Але ж у тім то й річ, що мовні факти, інтерпретовані акад. Шахматовим і направлені на те, аби довести, що всі східно-слов'янські мови «цілком збігаються геть в усій звуковій системі в найдавніших стадіях свого розвитку» (ст. 23), далеко не завжди мають доказну силу. Насамперед в число «спільно-руських» звукових явищ заноситься ціла низка таких, що «не чужі й іншим слов'янським мовам», як каже й сам автор (ст. 23). Але де-які з них не тільки «не чужі й іншим слов'янським мовам», а майже й зовсім чужі українській мові. Так, в число «спільно-руських» звукових явищ, ак. Шахматов, як і в усіх своїх працях, заносить і перехід праслов'янського *e* після приголосних перед твердим складом в звук *ö*, а далі в *o*, як також і в кінці слів після споконвічних пом'якшених *n, l, r* і *ж, ч, ш, щ* (ст. 20). Але ж і пам'ятки української мови й жива сучасна мова свідчать недвозначно, що *e* переходило в *o* тільки по піднебінних перед твердим складом (це явище відоме широко в слов'янських мовах), такі ж зміни, як у—беріза, сестры, тесаны—відомі в українській мові лише в кількох словах і характеризують російську, білоруську й західно-слов'янські мови (польські *brzoza, siostra, ciosany*). Як «спільно-руська» прикмета, фігурує в ак. Шахматова також і пом'якшення приголосних перед праслов'янськими *e, i, e* носовим, *ъ, ь* (ст. 20). Але ж тверді приголосні перед *e* й *i* (старим) як раз характеризують українську мову в усім її обширі, що споріднює її з іншими слов'янськими (сербською, почасти чеською то-що), і пояснювати такі випадки, як пом'якшення приголосних в українській мові, коли зникають старі *e* й *u* (ходіть, казатъ...) та пом'якшення при дифтонгізації старого *e*, як також і отвердіння праслов'янських пом'якшених перед *e* й *u* (поле, нива...), можна й не примушуючи українську мову переживати такі протилежні зміни, як спочатку пом'якшення всіх приголосних перед стар. *e* й *u*, а потім отвердіння. З погляду самого ж акад. Шахматова, що визнає дуже швидкий розпад укр. мови на діалекти (див. вище), неймовірно, щоб отвердіння те відбулось так послідовно геть в усіх говірках української мови уже в добу її відокремленого життя¹). Що ж до пом'якшення приголосних перед *e* носовим, *ъ* і *ь*, то це явище відоме й іншим слов'янським мовам і вважати його «спільно-руським» немає жадних підстав. Та навіть і ті 5 «спільно-руських» явищ, що їх ніби-то «цілком не знають інші слов'янські мови» (ст. 24) насправді не можна визнати такими, як їх визнає ак. Шахматов. Так, повноголос почасті відомий і полабській мові²), наслідки старих *ъ, ъ, ѡ, ѡ* не такі вже «цілком» не відомі іншим слов. мовам: подібно східно-слов'янським *ор, ер, ол (ов)* зустрічаються і в західно-слов'янських мовах і в болгарській, хоч і спорадично³), зміна назвукового *je* на *o* також спорадично відома іншим слов'янським мовам, та й у східно-слов'янськ. ця (зрештою дрібна) риса не послідовно проведена—порівн. західно-укр. *іден*. Що ж до «спільно-руського» *ж* із праслов'ян. *č* (ст. 20), то жива українська мова, що знає як раз *дж*, унеможливило погляд ак. Шахматова про пізніше нахождение укр. *дж* в таких випадках, як *ходжу...* (ст. 63).

До якої міри стираються в викладі акад. Шахматова старі характерні прикмети укр. мови, до якої міри увага автора «історії української мови» скерована не на ню, а на «спільно-руську» мову та навіть і на не українські мовні явища східно-слов'янських мов, особливо яскраво виявилось у тому, що автор ані єдиним словом не згадує за найстарішу й найважливішу прикмету української мови (за Шахматовим «спільно-південно-руської») — це за наявність в українській мові ще до початку зникання *ъ* і *ь* (тобто XII ст.) окремих, зовсім не відомих російській мові, фонем на місці праслов'янських *o* й *e* перед складом з *ъ* або *ь*. Читач праці акад. Шахматова визнає, що ще в «спільно-руській» мові праслов'янські *ор ол, ер, ел* перейшли на *оро, оло, ере* (ст. 21), далі визнає, що після XII ст., в наслідок зникання *ъ* і *ь*, здовшувались *o* й *e* (ст. 46), а ще пізніші діалектично переходили в *i* (ст. 67). Але не може не повстати питання, чому ж не переходять в *i* такі *o* й *e*, як у словах *город, солод, молот, колос, берест, очерет, через, перед, берег* і багато інших? У акад. Шахматова лише невизначний натяк на це, зрозумілий хіба що спеціалістам: вияснюючи історію дифтонгізації *o* й *e*, автор згадує про «спроможність виводити історію малоруської мови далеко за XII вік. Як у XII в. падіння глухих викликало в малоруських говірках

¹) Smal-Stockij und Gartner. Grammatik der ruthenischen (ukrainischen) Sprache § 9. Русский Филологич. Вестник, т. 70 № 3, за 1913 г., стаття Васильєва, стр. 170.

²) А. Кочубинский. К вопросу о взаимных отношениях славянских наречий. II.

³) Т. Флоринский. Лекция по славянскому языкознанию, I, ст. 86, II, ст. 567.

такі з'явища, які чужі для інших руських говірок, то ясно, що вже в XI в. мало-руська група жила життям окремішнім од решти руських груп» (ст. 52). Але сам автор не використовує цієї спроби, не пояснюючи конкретно такої кардинальної прикмети укр. мови, як вищенаведена подвійність—*рід*—город, споріднений—порожній і *и*., а пояснити ж її нічим іншим не можна, як тільки визнанням окремих фонем (звуків) в українській мові до XII ст. В той же час таку прикмету наріччя російської мови, як акання, що в пам'ятках з'являється лише з XIV ст., ак. Шахматов вважає явищем дуже давнім, кажучи, що воно з'явилося «ще перед утворенням Київського князівства» (ст. 34 і знов 38). Кілька разів відмічає акад. Шахм. і таку прикмету новгородських пам'яток, як змішування *ч* і *ц*, хоч ніде не згадує характерного українського *хр* із *кр* вже з XII ст.¹⁾ Зрештою закидів авторів можна зробити цілу низку, як, наприкл., що до ігнорування прояву міни в XI ст. *в*—*у*, *ѣ*—*и*, відсутності вказівок про характер українського *з*, міни, *о* на *а*, закінчення *-мо* в дієсловах то-що.

Майже вдвічі менша стаття акад. А. Кримського—«Українська мова, відкіля вона взялася і як розвивалася». Хоч у замітці «Од Видавництва» й сказано про праці обох академиків, що вони ніби «як не можна краще доповнюють одна одну», та ледви чи можна з цим згодитись. Ріжниця між ними не в тім, що акад. Шахматов ніби-то ґрунтується головним чином на живих українських говірках, а акад. Кримський на пам'ятках. Ріжниця в тім, що ак. Шахматов розглядає українську мову з Петрограду, а акад. Кримський—з Києва; перший трактує її з погляду спільноруської цілості, другий—з погляду даних самої української мови²⁾.

На жаль, нарис акад. Кримського не носить характеру систематичного викладу—це ніби випадковій увазі на різні явища української мови (фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні). Але характерні ознаки вкраїн. мови з найдавніших часів виступають у цьому нарисі надзвичайно яскраво, цілком підтверджуючи авторову думку, що «усією сукупністю своїх познач, жива мова півдня XI в. стоїть посеред східного слов'янства цілком уже відокремлена. Мова Наддніпрянщини та Червоної Руси XI в.—це цілком рельєфна, певно означена, ярко-індивідуальна лінгвістична одиниця» (ст. 107). Твердження свої автор рясно ілюструє даними пам'яток, хоч і не завжди ті посвідчення безсумнівні. Так, виясняючи історію здовшення й дифтонгізації *о* й *е* в нових закритих складах, ак. Кримський наводить: можна сказати, сенсаційний приклад зафіксування здовшеного *о* в X ст. Досі, оскільки відомо, сам автор наводив безсумнівні приклади напису у замість старого *о* в укр. мові не раніш, як з XIV в., тут же він приводить запис Константина Багрянородного назви Дніпрового порога *Волѣ*, що й перекладає, як «Вільний», наперекір дотеперішньому розумінню цього слова, як *вълна* (хвиля), для чого дає підставу й пояснення самого Константина Багрянородного ст. 111. Далі наводиться кілька прикладів напису у зам. *о* з XI—XII ст. В кожному разі ці нові приклади акад. Кримського повинні викликати великий інтерес у спеціалістів.

В розділах про літературну вкраїн. мову ак. Кримський виявляє пристрасну антипатію до галичан за їхній «жаргон» та «дику антинауковість» (?) правопису. Навіть не відмітив серед наукових праць про вкр. мову високої вартості працю акад. Смоль-Стоцького (і Гартнера). *Grammatik der ruth. (ukr.) Sprache*. А проте в цій праці, хоч і є ґрунтовні помилки (де ж їх немає?), багато надзвичайно цінного. Більша увага до цієї праці спричиниться до зменшення таких застарілих помилок, як признавання акад. Кримським пом'якшених приголосних в українській мові перед *е* й *и* до XIV ст. (ст. 99, 112).

Застарілою звичкою вважаю й прихильність акад. Кримського до терміну «мало-руський», ніби-то ради «філологічної точности» (ст. 90).

На останніх 52 сторінках книжки вміщено надзвичайно цінні й потрібні зразки української мови з X стол. до XVII вкл.

О. Синявський.

¹⁾ И. Ягич. Четыре палеографические статьи.

²⁾ На мою думку, наукові висноження справжнього обличчя української мови належатиме тим дослідникам, що стануть на позицію акад. Кримського, але ширше користуватимуться даними інших слов'янських мов. Признаючи навіть слушність тріагістичної класифікації слов'янства, дослідники інших слов'янських мов звичайно так їх і студіюють.

М. Зеров. Нове українське письменство. Історичний нарис. Випуск перший. Видав-тво «Слово» Київ 1924. Стор. 136.

Історичний нарис М. Зерова, як говорить сам автор в короткій передмові, повинен охопити найважливіші історико-літературні факти всього XIX-го і перших двох десятиріч XX-го століття і скінчитися не самому порозі сучасности. На роль підручники він не претендує і розрахований на масового читача, котрому автор, очевидно хоче дати книжку, яка сполучила б науковий виклад з його доступністю. Такими книжками по історії нової та новішої української літератури ми дійсно не багаті. Про стару роботу М. І. Петрова (1884)—першу спробу, з такою детальністю розібрану М. П. Дашкевичем (в справозданні про 29 призначених Уваровських премій СПб. 1888)—безумовно, говорити вже не приходится. «Історія українського письменства» акад. Єфремова, що мала декілька видань, зараз теж мало задовольняє наші потреби, все одно, як для російської літератури XIX століття книжка Скабичевського, як би не перевищував український автор російського і своєю свідомістю і критичним почуттям. Без сумніву, що книжки Ол. Дорошкевича: «Українська література» і «Шкільна бібліотека» (вип. I: Енеїда 1919; вип. II: 20-40-ві роки в українській літературі 1922) корисні, але вони мають специфічне призначення шкільних підсоби́чників. А між тим потреба в книжці для читання, для самоосвіти є без сумніву: її поки що не задовольняє ні велика, широко задумана праця М. Возняка (2 т.), ані М. Грушевського (3 т.), тому що перший зупинився поки що на XVIII му столітті, а другий дійшов лише до кінця XIV-го. Ім'я М. Зерова, що уложив антології нової української поезії, ім'я талановитого перекладача на українську мову античних поетів з тонким естетичним почуттям критика, зрозуміло вимагає, поставитись до першого випуску його нарису з зацікавленням.

Ця цікавість до де-якої міри виправдується після ознайомлення з книжкою. У ній виявляється перш за все прекрасне знання предмета: автор не лише використав всю критичну й наукову літературу про письменників, яких розбирає, але самостійно проробив більшу частину матеріалу (особливо в розділах про Котляревського та про байкарів першої половини минулого століття). Особливо в царині стилю ним зроблено немало цікавих спостережень. Він правильно зрозумів і своє основне завдання характеризувати перш за все літературу—і не зробив помилки багатьох сучасних істориків літератури, які, керуючись знаменитою наукою про базис та надбудову, більшу частину своїх книжок присвячують ряс'ясненню базиса, ніби забуваючи, що завдання їх говорити про надбудову і лише пояснити її базисом... Вони називають відділи своїх книжок: «доба натурального господарства», «доба феодалізму» і т. д.—упевнені, що таким саме шляхом легше за все прищепити читачеві погляд на літературу, як на соціально-умовлене явище! Але поперед, ніж з'ясувати що-небудь, потрібно добре ознайомити з тим, що з'ясуєш. Даремно говорити про походження, наприклад, тварини, або про рудименти в організмі людини тому, хто не має елементарних відомостей із описової зоології, або не знає, який саме черв'ячний паросток у сліпій кишці і як збудовано тіло людини. В кожному історико-літературному огляді, особливо розрахованому на масового читача, розуміється, перше місце повинно належати описові природи, самих літературних фактів—і тільки після цього їх з'ясуванню причинами, що лежать в них і по-за ними. Це само по собі зрозуміло, але про це приходится нагадувати.

М. Зеров не робить цієї помилки, але по-за цим треба сказати, що його розрахований на масового читача нарис, не завжди додержується одної і тої ж установки. Образ цього «масового читача», нам так і остався не цілком ясним після прочитаної книжки. Напевно це читач «інтелігентний», який розуміє без пояснення вирази, як *burlesque*, читач знайомий з російською і західньо-європейською літературами. Напевно він знає де-що й про розвиток української літератури до часів Котляревського, з якого й починається книжка. Інакше вступні зауваження (§ 1) будуть для нього вже надсильними.

У цьому вступі, наражаючи, можливо із зайвою ретельністю, критиці схему періодів нової української літератури, запропоновану М. І. Петровим, викладаючи й другі класифікації (М. Грушевського, А. Ніковського, С. Єфремова), автор ділить цю літературу на чотири доби: доба класичних пережитків і сентименталізму—з 1798 до кінця 30-х років XIX ст., доба романтичних поглядів і форм—з кінця 20-х рр. до кінця 60-х, доба наївного реалізму побутово-описового, на останку з нахилом в бік

натуралізму – з кінця 60-х рр. до середини 90-х, і на кінець – доба неореалізму та доба неоромантизму з середини 90-х до наших днів. І ця схема, розуміється занадто приблізна. Історику української літератури необхідно (як про це каже й автор) увесь час мати на увазі той факт, що окремі літературні явища завжди запізнюються поспівати за основним ходом, факт, який визивав, напр., у нас у 80-90-х рр. старомодно-романтичні балади Щоголева, а в XIX столітті наївно-побутові повісті Панаса Мирного, або факт довгого упертого переживання уже минулих літературних стилів в провінції, в росповсюдженні, часто в рукописах, «літератури читача». Не водній, між іншим, українській літературі, художні стилі ідуть хвилями, які набагають одна на одну; але з причини різних, часто зовнішніх умовин, українській літературі з цим схрещуванням та з їх затьняною спадщиною особливо приходилось рахуватися. Схема, запропонована М. Зеровим всяким разі, простіша й зручніша інших, хоч на практиці нею користуються й другі, може бути без його термінології. Розглянувши в трьох розділах першого випуску факти першої з намічених ним діб в кінечному, розділі автор підводить під них і соціологічний базис: доба класичних пережитків та сентиментального стилю виросла. На хutorсько-дворянській основі, живилась відджерела місцевого, куткового патріотизму української шляхти, з якої виходили такі письменники як Квітка й до якої тягли напів-різничинці, як Котляревський, або такі, як Гулак-Артемівський, який вихваляв свою орденську звізду. Автор не рахує потрібним ні ідеалізувати перших діячів нової української літератури, ні збільшувати їх значіння, або їх творів: так, це була література задля розваги, «вкусний лимонад летом», література для провінційальної публіки замалої по кількості та невисокої й по внутрішній якості й по національній самосвідомості. Це література втішних пародій, байок, які поде куди лише підвищувались над рівнем самої тривіальної морали, драматичних шаржів, розрахованих на фізіологічний регіт обивателів і, зрештою сентиментальних повістей, де хоч рідко мигали проблески почувань та мисли, які переходили за грань «нарочито невеликого города Миргород».

І все ж таки, гадаємо ми, автор згустив фарби. Він мало звернув уваги на етнографізм цих письменників: з приводу «Енеїди», напр., залишив якось в стороні наслідки гарно відомих йому родвідок Житецького який намагався довести звязок «Енеїди» іменно з української літературною традицією XVIII століття.

Міркування Житецького він коротенько викладає (на стор. 60) але сам у своєму огляді держиться другої, обережно висловленої ним на стор. 29, думки про Котляревського, як представника російської літературної провінції. («Таким К. в дійсності й був і тому може його «Енеїду» раціональніше розглядати в звязку з російським віршуванням, аніж з великодніми та різдвяними віршами» і т. д.). Той хто знаймий з працею Житецького не буде переконаний цим – «може». Теж саме слід сказати й відносно нової української комедії Котляревського. Гоголя-батька й инш.

Зовнішнього звязку з інтерлюдіями XVIII ст., з вертепною драмою в них нема: але чи так замалий звязок внутрішній. На нього не раз указували, почасті в звязку з вивченням творчости Гоголя-сина, дослідувачі такі, як акад. В. Н. Перетц, проф. А. П. Кадлубовський, проф. Розов і др. Також само замало, на наш погляд, лише перелічити етнографічні описи, які зустрічаються в «Марусі» Квітки й навести з приводу цього цитату з Бодяньського (стор. 128): Карамзін також писав сентиментальні повісті, але в «Бедной Лизе» нема й сліду етнографічних спостережень! І хіба не важно читачеві знати, які ж ці етнографічні описи у Квітки, зі слів самого ж М. Зерова, що передав «свій нахил... до описово-етнографічних надмірностей» пізнішому роду українських подвістарів? Чи єсть вони наслідувачами уставленого ним, чи пишучи від нього відступають і чому? Для того, щоб потім дати відповідь на це питання, автор повинен був віддати етнографізму Квітки занадто більше уваги.

Один із перших українських повіспярів загалом не знайшов в першому випускові книжки для себе чіткої відбитки. Квітка – драматург замовчаний (можливо що він буде розглядатись у другій частині, але не в звязку зромантикою?); надавши забагацько місця міркуванням критики про Котляревського (§ 8, стор. 56-63). Зупиняючись і на літературі про Грібінку (115), автор не знайшов потрібним зробити теж для письменника, про котрого про те єсть, спеціальні бібліографічні показники (М. Баженова). Загалом розподіл матеріалу в книжці показавсь нам нерівномірним. Не завжди ясним був для нас його вибір: чому, наприклад, зупиняючись на «Рибалке» Гулака-Артемівського (78), автор не знайшов потрібним хоч би згадати про «Марусю» Боровиковського, якого байки він же розбирає на стор. 107-110. Чи перероблена з

«Светлани» Жуковського «Маруся» буде розглядатись у відділі, присвяченому «романтизму»? Але який же Жуковський, особливо в пору «Светлани» романтик? М. Зерову, безумовно, добре відома точка зору, зложена А. М. Веселовським на Жуковського. Не цілком зручним, кінець кінцем, виявляється й крайня літературна діяльність одного письменника на різні розділи: цих письменників взято замало, літературне життя ще бідне й фактами одноманітне і, можливо, як є для першого випуска читачеві було б полегкістю традиційний огляд по письменниках. Ми цілком розуміємо М. Зерова: йому хочеться говорити про літературу, а не про письменників, але щож робити, коли література як література лише народжується.

Всі ці зауваження зовсім не повинні відвадити читача від книжки М. Зерова, книжки свіжої й цікавої, других випусків якої можна ждати з цікавістю,

О. Білецький.

Петро Панч — Гнізда старі — повість, О. Копиленко — Кара-Круча — 3 оповідання — 34 ст. П. Темченко — «Божа дитина» — опов. — 34 ст. Видавництво Бібліотека селянина. Серія «Красного письменства». «Шлях Освіти». Харк. 1923. Наклад по 5.000 прим.

З книжки молодих письменників і, як бачимо по ознайомленні — з новим змістом. Інакше й бути не могло. Нові автори є ті, що разом з революційними подіями недавнього минулого кипіли, ховалися, повставали, тікали в підпілля й знову кипіли, боролися. І ось оці відгуки недавнього такі живі, образні, міцні мало не в кожному рядковій оповідань.

Про що розповідається в цих-о книжках? «Шалений розбрат, садизм, шахрайство і роспушта жіноцтва. Все це... разом з покритками, байстрятами та поганими хворобами йшло на село» («Гнізда старі»).

Автор (П. Панч) дає чудовий малюнок життя панів і села напередодні подій 1917 року, перші дні «волі й землі», гетьманщину й вибух великого гніву народнього. Читач жадібно перебігає рядки, сприймає події такі близькі, знайомі, що вони, мов зфотографовані автором. Почуття маси з кожним кроком зростає, гнів більшає й, нарешті, «чорний натовп, як вода з колеса, посунув до маєтку»...

Пан утік з маєтку, але пані й чужий пан дістали кари страшної.

Минуло все. І в маєтку артіль господарює. Село вільне й «сіють, косять і возять кардашівці та вже новими межниками — не до маєтків, а прямо додому»...

Не менше вражіння лишає й «Кара-Круча» — сторінка «з недавнього минулого». Але колорит оповідання зовсім інший. Маємо інший стиль.

Андрон хлопець іде в повстанці, його з товаришами ловлять і, за присудом деникинського капітана, кидають з Кари-Кручі на гостре каміння Дінця. Та випадково Андрон сам не попадає на каміння і в течії річки врятовується. Знову в село приїзжає Андрон з червоними і стає головою виконкому. Це — зміст політичний. Але поруч з ним є й елемент романтичний, ще більше трагічний і міцний по впливові на читача.

Обидва елементи переплетені вдало, гармонують і дають загальну картину жахливого минулого, тих «гроз-гровиць», що «пройшли й наче заголубила далечінь, заляпотіла босими ногами по шляху до обріїв» («Весняні закутки»)...

«Ой були грози!» і читач бачить їх і в цьому оповіданні («Весняні закутки») — де на фоні мирного радянського життя, в спогадах, спокійно й по-волі, здавалося б, але в дійсності з однаковим жаром та палкістю автор знову, як у фільмі кіно, показує малу та навчаючу історію села з паном Гливою, що «сказився».

Та пройшов гнів, і характерна для нашого селянина думка: «Сказився бідолашний. Та як би він не кричав, то й чорт його бери, і годували б уже, — людина теж».

Вражіння від цих оповідань — сильне. І можна бути певним, що таким воно буде й для наступни покоління, що вже не матимуть асоціацій і спогадів безпосередньої участі в революції.

Оповідання виявляють безумовний значний хист авторів.

Не те з третім оповіданням «Божа дитина». Вже й по змісту — твір невдалий. Куркуль не має дітей. Жінка йде до Києва на прощу й повертається після «розмов-сповідань ситих ченців» вагітною. Значить, «божа дитина» (!) Але... з того часу, як підростає хлопець, і батько вчить його по школах, — починається «антирелігійна пропа-

ганда». Ще малим Петрусь роспитує (з певним відтінком іронії), що то «хреститься—для чого це?» Про церкву, ікони, говіння... (хлопцеві років 8—10!). Далі—більше. Він уже певний атеїст, робить таким батька (і відкіля ото воно набралось того духу?—спитаймо у автора). Починається діло «всерйоз». Петро-парубійко у неділю в садку починає «по Лафаргу» впливати на батьків. І дивні діла твої, господи!—що з ними діється (з батьками, а разом і з читачем, та певне й автором). «Щезла с-під землі риба-кит, на якій вона була ніби-то примощена, і земля в образі величезної кулі полинула у всесвіт перед уявою здивованих Микити й Оксани» (ст. 24)...

Ага! От тобі й «манах»! Отакої!

...«Вони здивовано й зацікавлено оглядаються навкруги»... (мовляв—де ж поділася риба-кит!) І пішло... пішло... пішло...

...«Микита забув за все і, ніби мешканець иншого світу, з якогось (?) Марса... все оглядає. А Петро... слово його летється—летється мов чиста, прозора вода»...

Ну й, до чого ж воно оце все довело? Чи до пуття?

Баба Хвеська раптово ще раніше «від гикавки» в три дні душу віддала.

Мати-Оксана помірає, бо «сохла»—і, вже «лежучи нерухомо, ледве дихаючи», що її ніхто не пізнавав—«пальнула» промову по «Степанову» на 21½ сторінки (на 4.300 знаків) з виразами: я зрозуміла, що їм (людям) часто заважає ба й д у ж і с т ь або самовлюбленість... Я лишалася ніби самотньою і... рада була, що це так, бо не боялася, що ви мене розгадаєте... Далі вона вміраючи процитувала без жадної помилки (по євангелії в укр. перекладі вид св. синоду р. 1909—Спбурґ) аж 8 рядків про «Марію і Йосипа» і оцим всім доканала таки й «мужа» свого—він збожеволів. Мораль читачеві—як будеш слухати отаких розповідань про віру й бога і т. п.—умре баба (і село лишиться без лікаря й пупорізки!), умре мати, скажиться батько... і не поздоровиться й читачам.

Оповідання пошите «білими мотузками». Воно не художнє, не досягає й антирелігійних завдань.

З авторів, на мій погляд, найкращі оповідання Копиленка, хоча й у нього є багато недозрілих місць: молодий письменник. Відний лексикон, іноді з художнього боку слабі місця, невдалі вирази, недотриманість форми у всіх. Що ж до всіх, то не завжди витримано мову. Прикладів можна найти чимало.

Книжки взагалі видано досить чепурно. Обкладинки невдалі.

М. Б.

Г. Дніпровський. Донбас. Поема. Всеукраїнське Державне Видавництво. Кам'янецька філія. Кам'янець. 1922. 64 ст. ін 16^о.

Перша книжка нового автора, що теж з'єднує своє ім'я з сакраментальною назвою вугляного серця радеспублік. Він іде до лав того останнього загону української літератури, для якого є головним завданням побут революції.

І в цій книжці є та ж своєрідна закоханість до нетрів чорного золота, як у Сосюри, Кулика... Та ж «муза чорного смоляного Донбаса». Навіть вислов почуття до неї переведено в термінах особистого, останнього запалу:

... знайте,

Я не можу зрадити пролетарського класу.

Не можу зрадити Донбасові.

Можна зрадити: коханій,

Можна зрадити: слідчого на допиті,

Можна зрадити матері,

Сестрі, братові,

Богові, спасові

Не можна зрадити Донбасові.

Це пише до «панни Вронської» герой поеми «воєнком 8 кавполка», який, між иншим, заплутавшись у павутинні своїх відношень до вищезгаданої пани, «зраджує» Донбасові. За цей огидний вчинок він одержує відповідної кари од ВУЧК'а і од автора:

за б. воєнкомом ніхто не плавав,

ні батько, ні мати,

ні брат...

Власне тут і весь роман тов. воєнкома, в серці якого розпочалася жорстока боротьба «Ормузда чорного з блакитним Ариманом», що так трагічно скінчилася в ревтрибі:

— Останнє ваше слово:
— Прокляття! Я проклинаю кохання.

Хоч жаль авторові «Павла Кулебу, воєнкома, робочого з Донбасу, що зрадив пролетарський клас за поцілунок ворога свого дяківни вбогої», безумовно жаль; але він нічого поробити не може:

Найвищу міру кари.
Розстрілять...

В ролі ворога робочого класу, блакитного Аримана, представниці аристократії та злого демона бідного воєнкома фігурує «дяківна вбога», нещасна вчителька з Таврії, «панна» Вронська. Це вже занадто наївна символіка. Взагалі весь роман взято з життя, чому він і здається трохи неймовірним у своїй «романтичності». Задля того, щоби мати задоволення побачитись у новому «галіфе» зі своєю «симпатією», воєнком примушений (автором) витратити казенне майно. Нове галіфе робить цілий розгордаш серед лав червоного козацтва, розкладає повк. Воєнком наприкінці розстріляно і все через те прокляте галіфе. До речі, героїня примушена відповідати на кохання воєнкома спочатку виключно тим, що боїться: донесе в Ч. К. Останній штрих брючної трагедії зрадника-воєнкома...

Т. Воєнком, закоханий в дяківну,
Росклав весь полк. Убрався в галіфе
і почалося трохи не повстання...

Росповідає автор про ці всі події без найменшої іронії. Герой іноді й сміється з себе в його, але трагічним, демонічним сміхом.

Справді, виходить трагедія, передана, хоч і досить примітивно ще, але з безумовним хистом.

Будова роману (поєми) конструктивна. З'єднано: листи воєнкома, «панни», уривки щоденника товариша його Вороніна та описи од ім'я автора п. н. акварелів і просто. Час од часу герой, як древні герої до богів чи до муз, звертається до Донбасу:

Донбасе, Донбасе!
Мій чорний брате, Донбасе.

В останніх двох рядках автор вже цілком од себе каже:

Буяла Революція,
Яку я люблю...

Це кидає зайвий промінь на весь твір у тому змісті, що вся поема малюється чимсь ще занадто свіжо з'єднаним з життям. І ця єдність її ще не є справжня переможно-мистецька суцільність по суті синтетична, об'єднуюча. Це тільки щиро аматорська єдність типового анекдоту, що розповів нам автор ...ну хоча б з де-якою моральною метою:

Як що ти, воєнком, не закохуйся в учительок, а, коли вже закохався, то хоч грошей державних не витрачай на них, бо погано тобі од автора буде..

Од автора в дальшому, здається, можна сподіватись і більшої майстерності та й глибшої думки...

На жаль, треба робити традиційне зауваження відносно засмічення мови російськими виразами.

М. Доленго.

Петро Панч. «Там, де верби над ставом». Повість (з творів спілки селянських письменників «Плуг»). Бібліотека селянина. Серія Красного Письменства за редакцією С. Пилипенка № 1. Вид-во «Шлях Освіти». Харків, 1923, стор. 1—37.

Петро Панч добре справляється з завданням художньої пропаганди серед нашого селянства. На матеріалі, що його цілком узятو «з сучасної дійсності й побуту часів революції» т. Панч розгортає в своїй повісті перед читачем непереможний хід жовтневої революції, поступові кроки її в «закуток України», туди, «де верби над

ставом» похилились, де тихо скриплять вони про минуле села, старе, як важкий сон. В цій повісті ми бачимо, як «біднота змагається з куркулем і перемагає останнього. Влучно використано стару моралізаторську традицію народної літератури, але в цілком реальному стилі: правду боронить свідомо воля пролетарської держави, а не якась інша «вища по-за реальна сила». Прийом гідний наслідування, але й небезпечний на випадок трафарету. П. Панчу ми не закинемо того. Художньої правди він не порушив.

В зв'язку з основною трактовкою теми стоїть і весь простий та натуральний хід її сюжету. Знов таки влучне використання (чи там «органичне засвоєння») літературної традиції: просте зіставлення двох фігур, а до них ще двох відповідних «друзів» (alter ego).

«Прикажчик»—Олексій Федорович Люшня і «погонич»—Кузька, а до них «приятелі»: Омелян Іванович Ступа, та біженець цеберошник Лапшевич—оце й увесь персонаж повісті. Всі останні фігури складають лише необхідне тло художньої діяльності.

Як раз над ним, видимо, найбільш і працював письменник. Справді, перед автором спочатку повстало основне архітектоничне завдання повістяра — розгорнути діалектичну суперечку «правди-кривди» на екрані пролетарської революції. Завдання важливе ще й тому, що саме в цьому пункті стара, особово-індивідуалістична, сказали б ми, тенденція має відійти на задній план, а її заступить новий стиль трактовки, де центральне положення займуть мотиви масової дії, тканина безосібних подій колективу. Для художника свідомого цієї постановки, живий рух пролетарської Революції обертається з простого «тла» дії, (чи там «сюжету») в центральну тему його твору. «Революція» повинна пройти перед читачем, не тихим кроком по-за лаштунками, а важким, повним сили поїздом життя. Не важко помітити, що т. Панч був цілком свідомий свого художнього обов'язку перед сучасним читачем. Червоною ниткою вплетено в тканину повісті основний лейт-мотив її архітекtonики. Як на мене, місцями він згучить правдивою музикою. Приклади: «Ставок і верби похилились. Біля церкви на майдані. Оселі й стежка в лопухах.

Село.

У закутку України.

І живуть там «хазяї».

Це увертюра. Тонке вухо одразу почуває основну мелодію цілого «діла» («опера»). І далі:

«Дрімали верби над ставом, курилися сивим димом димарі, а хвилястими ланами ходило марево, мов прозорі отари.

Дрімало й село, розбуджене так ще недавно» (курсив мій). А ось безосібні постаті з доби революції: «...Були німці: жирні й гладкі, як свині годовані, бо любили ковбаси й сало»...

«...Були загони з жовтими шликами, з блакитними китицями. Жовті шлики, жовті ниви, пшениці колосисті й неба блакить: китиці»—влучно зужитий прийом традиційного паралелізму. Ми зустрічаємо його й далі:

«День настав червоний. І військо на селі розсипалось червоне» (курсив мій) Повне музичного пофарбовання:

«Вітри носилися над хвилястими ланами, палючі й сухі.

І були вже денікинці.

Прийшли вони тими ж шляхами, що й татари ходили, і вчинки були їх татарські.

... Гудзики, нашивки, погони, чини й хрести: срібні, золоті (дерев'яні)». Або:

«І знову червоні були. Летіли мов журавлі у вирій, а за ними молодими червоним вином шумувало життя». В акордах цього ряду історичних постатей ворогів та друзів Революції згучить основна мелодія повісті, що її початок ми бачили в увертюрі.

«Гей, глухі й темні стежки ведуть до села. А революція ще крокує брукованим шляхом. Великими рисами будує статую різб'яр. а стежки глухі й темні ведуть до села». А ось наростання цього мотиву, що zarazом згучить рефреном цілої повісті:

«Що далі, то певніше бруком крокує революція. Міцно лязгає залізо об камінь і іскри цілими снопами рвуться, шугають у п'їтму І долітають вже іскри й до села: блисне над сонними хатками й ніби примеркне, а раптом вже ясніше засяє.

Отак безнадійно хора людина вертає до життя: іскри, іскри, потім полум'ям візьметься саяво в п'їтмі.

... А глухі стежки вели до села

Одного рожевого ранку здивувався жайворонок: до його самотньої пісні над землею пристала друга, постійна, гучна! Пісні тої дрти співали, що висіли на новеньких стовпах». Залізну міць революції намальовано такими простими рисами, що встає вона перед нами живим тілом Великої Істоти пролетаріату. Автор добрий різб'яр і годен влучити в саме око нашої уяви. Ось його асоціації, що розгортають далі мотив повісті:

«У коло дочки вбивалась революція: гуділи над степами телеграфні дрти, над новими щоглами (як шило у небесну блакить) зривався радіотріск, а за його хвилею, далеко над Європою носилася примарою тінь революції».

А ось і кінець: він дає усю динамічну напруженість революційного життя:

«Вийшли за став. де верби похилились, а назустріч телеграфні стовпи й на них нервово гудить чутливий голос революції». Це все приклади влучного використання улюбленого засобу асоціативної паралелізації.

Але тов. Панчу треба порадити й бути обережним з отим саме засобом.

«В очеретах вив чоловік, як вив його пращур у печерах, коли на сонце нахотила тінь». Це, бачите, вже щось від Ібзена («Примари»). У нас є ще й інші «модні проблеми» як раз з сучасної психології (напр., «Проблема поклонання»). Лишіть їх, товаришу! Не треба нового вина революційної літератури вливати в старі міхи буржуазно-інтелігентської традиції.

Т. Панчу особливо не зашкодить про це пам'ятати: над ним (та ніби тільки над ним!) усе ще тягнеться важка буржуазно-інтелігентська традиція. Ота напружена схематичність окреслення, дуже красномовно свідчить про внутрішнє змагання письменника—знайти остаточно свій власний шлях—правдиву, форму пролетарського мистецтва.

М. В.

Гайнріх Гайне: Сатира та інші політичні поезії, переклад Д. Загула. Харків—Київ 1923. Бібліотека «Книгоспілки» Серія гумору й сатири № 5 стр. 63. in 8⁰.

Це збірка перекладів вибраних 17-ти поезій з останньої доби життя знаменитого німецького поета, з його Zeitgedichte, Romanzero та два виривки з сатиричного епосу Atta Troll. В цих творах виступає Гайне вже не як закоханий трубадур, але як борець за свободу, як поет громадянин, що вміє тверезо дивитися на дійсність і знає, як «де-кого дряпнути, де-кого вкусити й не був він ягнятком»¹). І саме ці твори ставить сьогоднішня критика найвище, якраз у суспільній і політичній ліриці та сатирі бачуть критики безсмертність Гайнового. Мимо цього українські перекладачі більше хапалися за його інтимну лірику, на що вже звернув увагу Іван Франко ще в 1892 р. в передмові до перекладу: «Вибір поезій Генріха Гейне, Німеччина, Байки для дітей». Правда й Д. Загул не дає нам повного перекладу всіх цих його творів, як дав нам разом із другим поетом В. Кобилянським дуже гарний повний переклад «Книги пісень»²). Все, що ми маємо в тій збірці, це, як сказано, поодинокі поезії, переклад яких по більшій часті підказало Д. Загулові життя, або, кажучи словами самого їх творця, кожна поезія «das ist ein wahres Tagesgedicht, eine momentane Stimmung schildernd». Тому то, думаю, на першому місці поставлена «Тенденція», тому то в поезії «До нічного вартового», випущена остання строфа, тому то з Атти Троль вибрані два коротенькі епізоди.

Але перейдім до перекладу. Про його можна сказати коротко. Це справді Гайне на українській мові. Передусім тон. Ідка сатира, тонка Гайнівська іронія або добродушний легкий гумор у кожному реченні, чи навіть у поодиноких словах передані дуже влучно. Думки та почуття німецького поета схоплені точно, а форма, в яку вони виливались у первотворі, захована майже до найменших подробиць. У Загула маємо відступлення від оригіналу тільки в одному місці, в кінцевій строфі поезії «Дуелі», де в первотворі маємо 4 рядки, а в перекладі 1 віршів. Всюди інше затримана й будова строф, розмір і ритм. Навіть каталекси ямбічного триметру заховані вірно. Мимо цієї точності в передачі форми, рідко стрічаємо в перекладі додатки,

¹ Його слова в „Nachwort zu Romanzen“.

² Гл. рец. В. Якубський: Гайне в новому укр. перекладі ЛНД. 1919. I.

як от: «і не знає про немічність», стор. 15 (3 стрічка здол.), «забрав мій едем», стор. 25 (3 стр. згори), За те частіше додає або пропускає перекладач поодинокі слова, як пр. «ні в панські права», стор. 32 ост. рядок, «або хижі звірі, безувіри» стор. 11, «паршиві» ст. 11, і т. д. Часом такий додаток не зовсім влучний, як от «ви п'явки», додане між шакали, вовки, гієни, стор. 10, чого розуміється нема в Гайного. Розуміється, що годі й часом майже неможливо вимагати, щоби поодинокі слова йшли в тому порядку, що й у первотворі. Найбільш влучно й точно перекладані «Диспут», «Карло I.», «В жовтні», інші трохи вільніше. З «Диспуту» тільки одна строфа не передає сили оригіналу. На стор. 19:

Але що ж? Чернець-поганець
Відповів єгуді згорда

не передає того, що каже Гайне своїм!

Aber welche Blasphemie
Müss't'er von dem Mönche hören.

Д. Загул володіє не тільки технікою вірша, але й добрий знавець української мови й не знаходимо гріхів проти неї, хіба вже вроді таких, як от: в чужу і штучну зайшла тільки помилка в одному місці в поясненнях.

Spolia opima—це не обід по іспанськи, як думає Д. Загул і не це мав на думці Гайне. *Spolia opima*, це багата зброя, здобич в старинних римлян, здертий з убитого ворожого (неприятельського) полководця самим таки римським полководцем. І цілий дотеп та глибока іронія Гайного полягає в тому, що раввін немав полководець-переможець хоче здерти з переможеного й побитого «в цій чудацькій суперечці» сперечника його багату зброю, як і зброю других ченців у виді плівочки.

Мала друкарська помилка — «справа» замість «страва», страви-Leibgepicht, Suppen стор. 21. і 36. може перешкоджати зрозумінню думки.

В кінці мале бажання до перекладачів, щоби вони вживали до перекладу критичного видання, або хоч вказували, яким виданням користуються. Так пр. у Загула в його «Диспуті» маємо пропущену строфу, що зачинається словами: «Auch die braune ist so lecker» . . . , а додану: «Цю велику таємницю» і т. д. стор. 10, хоч першу маємо, а другої ні в критичному виданні: Heinrich Heine's gesammelte Werke, herausgeg. von Gustav Karpeles. kritische Gesamtausgabe. Zweiter Band. Zweite Auflage Berlin 1893.

А. Музичка.

А. С. Суворин. Дневник. Редакция, предисловие и примечания М. Кричевского. Издательство Л. Френкель. Москва-Петроград, 1923 г., стр. 407.

Щоденник відомого російського журналіста, видавця «Нового Времени» О. С. Суворина—не єсть книжкою для широкого читача, але він надзвичайно цінний для історика російського абсолютизму підчас його агонії, бо дає багатий матеріал для громадської психології часу і яскраво характеризує ті умови, в яких агонія абсолютизму ставала помітною вже тоді, коли ще здавалось, що все,—кажучи російською канцелярською мовою, «обстоит благополучно».

Орган Суворина був відомий в широких колах громадянства під назвою «Чого изволите?» і, дійсно, газета була зразком прислужности, а ось з щоденника її «хазяїна» довідуємося, що як журналіст і видавець, він не дивлючись на свою догідливу прислужність, був справжнім мучеником, що його постійно викликали міністри й начальники управління друком і вже навіть старому журналістові робили такий «разнос», якого б не стерпіла людина з почуттям своєї людської гідности. Мусів вислухати вислови невдоволення, приймати вказівки «для руководства», які завжди виконувались, але те не врятувало від небезпеки таких адміністративних «скорпіонів», що іноді били по кесені й завжди тримали під небезпечкою зруйнування тяжкою працею всього життя збудованого «хлібного діла». Признається в щоденникові, що турботи за газету ніколи не давали йому спати спокійно...

Наприкінці своїх днів, коли довголітня служба Мамоні, дала йому багаті плоди, Суворин якось сумно признається: «Гроші та багатство псують людей, особливо тих, що мусять бути незалежними вже по самому своєму фаху, наприклад, журналісти»... (стор. 277). Авторитетне признання! А міру зіпсуття пізнаємо сливе на кожній сторінці щоденника, довідуючись, що охоронник споконвічних «руських начал»,

прислужник кожного уряду—в своїй росповсюдженій газеті,—в щоденнику, писаному не для людських очей, ще в 1898 році признається: «я не знахожу парламентаризм поганою річчю» (стор. 183), що ж до споконвічних «русских начал», то навіть знаходить, що «только еще русский язык выдерживает статьи о самодержавии. От них тошнит на всяком другом языке» (стор. 316). Глибоко не поважає він Миколу II-го, напр. кажучи про нього «а що з Росією буде, йому байдуже» (311 стор.). Саркастично пише: «Россия—это поместье Романовых, и они наживаются всячески» (317 ст.), або: «великое горе—великие князья! только мошенники уживаются с ними, потому что дают им наживаться»... (ст. 229). А про уряд висловлюється і ще (!) гостріш: питаючи, чи має уряд друзів, відповідає: «звичайно, ні» і додає: «які ж можуть бути друзі у дурнів, йолопів, грабіжників і злодіїв» (327 стор.). Так пише про «самодержавие» і «самодержца» та про тих, хто їм служить рабунками і злодійством, журналіст, що і сам прислужував і тим, і другим усе своє довге життя, проституїруючи на тому прислужництві свій розум і не аби-який талант...

Коли піднявся проти «Нового Времени» в 99 р. голос громадського обурення й протесту, він признається: «цей місяць, пережитий мною, дорівнює рокам. Ніколи я так не хвилювався. Мені здавалось, що всі проти мене та що я гину» (188 стор.), або: «за цей час нападів на мене скільки разів я думав, що досяг високости не по праву, і скільки разів я плакав у себе в кабінеті та в спальні» (199 стор.). Але слезами з свого сумління не обдуриш, хоч Суворин якось уміє знаходити лицемірство навіть і, так мовити, на самоті з самим собою, прикидаючись тихою овечкою, напр. запевняючи: «Я не співчуюю поривам консерватизму, скерованим супроти инородців. Ніколи я проти них нічого не писав і до жадної народности не мав ворожнечі. Та й нащо? Можна підтримувати руське почуття, ставлючись до инородців з співчуттям і мило» (стор. 198). Чи можна повірити, що це говорить «хазяїн» «Нового Времени»?

В решті решт, служба Мамоні дала багаті плоди, але не дала морального задоволення і багатий Суворин кінчав життя душевно бідним старцем, самотній, покинутий навіть дітьми й ближчими співробітниками, свідомий того, що в жертву за те, що дала йому служба Мамоні, він приніс свій не аби-який талант, загублений на роботі для рабів і злодіїв... Що до особистої історії Суворина, то вона історія досить звичайна... Але вона досить навчаюча, а перебігаючи її сторінки, мимоволі відчуваєш сум, бо талант явище не дуже росповсюджене й свідоцтво його згвалтування—сумне свідоцтво. На сторінках щоденника Суворина знаходимо доказ його тонкого й глибокого розуміння питань мистецтва, особливо театру, любов до театру й гострі далеко сягаючі думки. Наведемо лише один приклад—рядки з запису під 27 квітня 96 року: «Без інтриги важко упорядкувати спостереження та ідеї, давати опуклість характерам, ясно виразити думку твору. Інтриг, скільки для романтика, стільки ж для драматурга—спосіб зробити ідеї більш живими, видатними. Не дбаючи про інтригу, романисти не малюють нам життя таким, яким воно єсть. Життя зовсім не одноманітне. Боротьба існує, велика й мала. Демократія, обіцяючи бажання кожного збільшує розміри шанобливості й суперництва стає більш яскравим. Соціалізм і боротьба класів навіть запровадили до життя новий трагічний елемент» (стор. 96). Але свій розум і свої таланти Суворин віддав на службу «дурням, йолопам, грабіжникам і злодіям», тільки під кінець життя в щоденникові занотовуючи свої дійсні думки й почуття. І розум, і таланти пішли марно...

Зразком неучтва з'являються примітки до щоденника, зроблені редактором видання М. Кричевським. Маючи на увазі, що книжка не для широкого читача, кількість приміток можна б значно зменшити, бо кому, напр. з можливих читачів щоденника Суворина потрібно пояснення, хто такий Сан-Жюст, та ще таке обивательське пояснення, яке дає д. Кричевський? Гірше те, що в свої примітки редактор державних діячів, як І. Н. Дурново і П. Н. Дурново, відомому публіцистові К. К. Арсен'єву дає ініціали А. А., дійсне прізвище діяча Ради Робітничих Депутатів 1905-го року Носаря (відомого під псевдонимом Хрусталева) видає за його «псевдоним», там де навіть граматика (стор. 329) вказує, що мовиться про одну особу («председатель черниговск. земского собрания, черниговский губернский предводитель дворянства, представил» і т. д.), бачить двох осіб (стор. 405)... Подібних помилок повно в примітках д. Кричевського, що можуть бути зразком того, як не можна давати приміток, а разом з тим і упевнити, що для таких приміток потрібний певний багаж знання, якого т. Кричевському бракує...

Мих. Могилянський.

Василь Бобинський. Ніч Кохання. Сонети. 1923. Видавництво «Молочний Шлях». Львів, 1923.

Це роман. Починається з того, що автор: «узрів Тебе розкішно безодежду, простягнуту на зелень прибережну». Цеб-то підглядів, як купалася якась панна. Далі він розповідає про свої почуття й переживання з тою ж героїнею за час «медового місяця». Висловлюється при цьому дуже високим стилем, притягаючи навіть космічні метафори до цієї справи:

Я жду, я прагну мільйони літ!
Невтишною, пекучою жагою —
Палю сонця в погоні за Тобою.
Витручую планети з їх орбіт.

Тема всіх цих високо натхнених рядків т. ч. одна:

Твое жіноче, таємниче тіло —
Могутній храм незбагнених містерій.

А з прозаїчної суті просто—родинно-міщанська еротика, що її висловлено в формі не дуже дороблених «сонетів», може й доречних в альбумі авторової дружини та мало цікавих для читача.

Довівши нам свою чоловічу потенцію вінком сонетів п. н. «Ніч Кохання», Василь Бобинський своєї худо жньо ї потенції тими сонетами, на жаль, не доводить.

М Д.

„Книга“. Місячник літератури, критики й бібліографії. № 4 грудень 1923. Стор. 68, in 8°. „Книгоспілка“ Харків.

Після 4-х місячної перерви вийшло 4-е число бібліографічного місячника „Книга“ за грудень 1923 року.

Як і попередні, чергове число „Книги“ розпочинається відділом статтів, які в цьому числі заступлені двома хронікальними замітками М. Годкевича про діяльність Української Книжкової Палати й Н. Басанівської про Всеукраїнську нараду наукових робітників книги, а також статтею В. Радлова „Книга и потребитель“.

Автор, інформуючи про досягнення Д. В. У. в справі пониження собівартості книги викладає відомі вже нам з його статті в „Комуністичі“ пропозиції що до дальшого здешевлення книги. Для цього, на думку автора, треба — скоротити книготорговельні апарати й книгарні тих організацій та установ, що не мають торгівлю книгами за основне завдання своєї діяльності, дозволити видавництвам закупати закордоном безпосередньо (за доглядом Н. К. З. Т.) потрібний їм папір, звільнивши довіз його від мита, подешевити банковий кредит видавництвам, а також знизити залізничний тариф на паперові й книжкові перевози. Автор сподівається знизити цим вартість книги на 30—50% (!) хоч і не забуває нагадати про потребу асигнування державою нових коштів на здешевлення книги.

Стаття В. Радлова зачіпає болюче питання й тому дозволимо собі докладніше зупинитися на положеннях її та висновках.

З самого початку мусимо ми зауважити, що автор, зупиняючися лише на високій ціні книги, занадто звужує питання про „книгу й споживача“. Годі бо собі уявити, щоб причина кризи книжкового збуту полягала лише у високій її ціні. Сподіваємося, що висловимо не свій лише особистий погляд зазначивши, що в справі поширення книги чи не найважливішу роль грають справа доцільного добору літератури до видання, відповідне інформування й ознайомлення широким мас з обширом книжкового ринку й допомога їм орієнтуватися в хвилі книжкової продукції, а також раціональна, культурна організація поширення книги через продаж.

Отже з нашої точки зору помиляється тов. Радлов пропонуючи зменшити число книготоргових апаратів та книгарень бажаючи тим збільшити обороти основних книготоргових установ, бо не можна ж заперечувати того факту, що найширше розгалуження книжково-торговельного апарату значно наближує книгу до споживача її, викликає ініціативу й конкуренцію й тим самим вже оживляє книжково-торговельне, а значить і видавниче життя.

У протизагу тов. Радлову висуваємо ми пропозицію, авторитетного перегляду ідейного змісту наших численних книжкотоворговельних установ і книгарень з метою вяснення справжніх їхніх завдань та засобів до їх виконання.

Що до решти уваг тов. Радлова, то ми вважаємо пропозиції його цілком слушними, хоч і не такими, що можуть знизити книжкові ціни на 30–500%. До останньої пропозиції тов. Радлова про відпуск державою нових коштів на здешевлення книги, поставитися треба надто уважно, щоб не підвести під книжкову справу нездорового ґрунту, не підорвати її в корні. Ми, зокрема, вважаємо можливим погодитися з державною допомогою лише по лінії поважних періодичних видань, класичної та найактуальнішої політичної і наукової літератури.

З нашого розгляду статті тов. Радлова бачимо також, що автор зовсім не торкнувся специфічно-українських умов поширення книги. Автор не шукає зовсім виходу з важкого становища молодшої української книжки та періодичної преси, що тільки-но стає на рівні ноги й зустрічається з хвилею широкого й значно дешевшого асортименту російських видань.

Справа ця, на нашу думку дуже важлива й вирішити її можна не тільки по лінії доцільної організації української видавничої справи та інших заходів, а також і по лінії створення специфічно-українського книжкового торгу з широкою мережею українських державних книгарень найбільших наших видавництв, з вичерпуючим по цих книгарнях асортиментом української книжки. Такі книгарні, замінивши українські відділи утравістичних книгарень Д. В. У., Книгоспілки, «Шляху Освіти» та інших видавництв, що торгують українськими книжками переважно лише власного видання, мають внести оживлення в операції торгу й обміну українською книгою, оздоровивши тим і цілу справу поширення її.

Повернемося, однак, до розгляду «Книги». Відділ статтів закінчує комунікат Вукоради про заходи кооперації в справі поширення книги, де звертається увагу Райспілок та більших міських ЄСТ на важливість участі кооперації в справі поширення книги, радячи з'язуватися в цій справі з Книгоспілкою. Вміщено також у відділі статтів відчит Книгоспілки за рік 1923, що свідчить про значну й активну роботу цієї молодшої ще установи.

Відділ оглядів і рецензій містить низку відозв про різні видання з яких занотуємо, як найгрутовніші—М. Годкевича про «Правила карткографії» Юра Ковалевського, Н. Пакуля про нові видання з історії утопічного соціалізму, О. Синявського про складений робітниками І-ої української трудової школи ім. Т. Шевченка в Києві збірник—«З практики трудової школи», М. Долєнга про книжки Якубського «Соціологічний метод у письменстві» та А. Ковалівського «Питання економічно-соціальної методи в історії літератури», І. Кулика про «Історію пролетарської революції на Україні» М. Скрипника та М. Горбаня про брошуру С. Божка «Гетьманщина».

З числа невдалих занотуємо замітки—В. Гадзінського про видані Д. В. У. збірки статтів «Марксизм і національна проблема» і «Марксизм і етика», при чому рецензент вважає ці поважні збірки виданням «компіляційного» (!) характеру та радить Д. В. У. перейти до друку «популярних» книжок. Так само невдалою мусимо назвати плутану рецензію Ф. Федюченка на «Географію України» проф. О. Покровського та Л. Колісниченка, та замітку Я. Мамонтова, що рецензуючи V-й том творів Лесі Українки у виданні Книгоспілки, намагається дати на одній сторінці аналіз сценічної та літературної цінності чотирьох п'єс славетної авторки.

Решту рецензій скомпоновано більше-менше вдало, хоч і ріжняться вони між собою дуже—де-які інформують про видання, інші подають наукову критику його, треті розв'язують принципіальні питання, злегка лише торкаючися рецензованої книжки.

Хроніки літературного та видавничого життя, що так-сяк подавалася в попередніх числах «Книги», ми в № 4 не знайшли. Так само бракує й покажчика уміщених протягом року статтів та рецензій, що значно утруднює користування комплектом «Книги».

На останній сторінці «Книги» читаємо повідомлення про передачу Книгоспілкою видання «Книги» до Вид-ва «Шлях. Освіти». Отже користуємося нагодою зробити де-які зауваження та висловити такі побажання новій Редакції—регулярно видавати «Книгу», зробивши її через те справжнім дзеркалом українського книжкового руху, рішуче перейти від утравізму на українську мову, заповнити прогалини «Книги» в справі рецензування видань 1923 року і хоч би шляхом тимчасового збільшення розміру видання наздогнати рух книжкової хвилі, пам'ятаючи про читача, якому бракує відповідної орієнтації. Треба також уважно слідкувати й відбивати

книжковий рух Західної України (під Польщею, Румунією, Чехо-Словаччиною, Угорщиною то-що) української Америки й Канади та тої частини української еміграції, що рішуче взяла курс на Радянську Україну, і тим зробити «Книгу» всеукраїнським виданням. Так само треба підняти до належної височини відділ хроніки, необмежуючися лише оглядом літературно-видавничого життя, але й стежачи за книжковим торгом та поліграфічними справами, що й досі перебувають ще під началом чужих книжковій справі людей і тому потребують найдетальнішого освітлення.

Що до відділу статтів то тут найлучче було б з'язатися з Українським Науковим Інститутом Книгознавства, що в 3-му і особливо 4-му числі своїх «Бібліологічних Вістей» дав непогані зразки статейного матеріалу.

С. Дз—но.

«Хозяйство Украины», № 7. Видання ВРНГ УСРР. Харків, 1923 рік. Стор. 64+6. Тир. 2000.

Поруч з матеріалом, проявляючим сучасне становище Української промисловости та торгу, знаходимо розмову про сільське господарство, а саме відносно вживання тракторів на Україні (стор. 43—46). Цілком погоджуємось, що дійсно зараз почувається на Україні брак робочої худоби та коней. В таких розі, коли ми хочемо збільшити площу під хлібами, треба негайно шукати нової робочої сили, а такою відповідною менту силою є трактор. Боїмося тільки, що ця дешева сила (4, багато 6 пудів хліба за оранку десятини) стане дуже дорогою, коли вживання тракторів буде провадитись по «господарському рахунку».

Досить багато цифр знаходимо задля виявлення сучасного становища промисловости УСРР. Шкода тільки, що нема в тексті пояснення дуже помітних знижень продукції сортового заліза і криці (стор. 25), «Сільмашинтресту» (стор. 27), «Химвуглю» (стор. 28), тютюну (стор. 29). Крім того, є навіязка між текстом та цифрами: а) нам кажуть, що вересень дає зниження продажу продукції олійництва, а по «фабрам» знаходимо: серпень 0,3 тисячі червонних карбованців, вересень—0,5, жовтень—0,7 (стор. 30); б) говорять, що вартість продукції всіх трестів ВРНГ УСРР зростає, а по цифрах бачимо інше: червень—14,2 мільйона карбованців, а липень—13,7 (стор. 31); в) говорять, ні би-то зменшилось кредитування промисловости у вересні, що дійсно знаходимо відносно «Промбанку» (серпень 2.035,9 тисяч червонних карбованців, вересень 1.828,9), зате збільшується кредитування Держбанком: серпень—3.341,7 тисяч червонних карбованців, а вересень 3.561,0 (стор. 32).

Пісчанин.

«Сільсько-Господарський Пролетар». Місячник Укрбюро Всеробітземлісу, ч. 8, 48 сторінок. Харків, 1923 року.

Вростаючи поволі в саму гущу с.-г. робітників «С.-Г. Пролетар», набірає характеру масового робітничого органу. Коли зміст перших 5 чисел журналу складався з офіційного матеріалу й перекладних статтів, написаних «зверху», то останні три числа і особливо 8 вміщають в собі оригінальні статті з робітничого життя й написані не в центрі, а прийшли «знизу». А в цьому сила журналу. Восьме число «С.-Г. Пролетаря» майже задовольняє нас. Слід побажати журналу удосконалити мову й форму викладу. Але це все другорядне і в процесі роботи випрацюється. Головне те, що журнал наповню вже обслуговується робітниками, що професійна й культурна свідомість батрацтва зростає. Цього одкинути не можна. Коли де-хто з профробітників і рецензентів намагається довести, що журнал не відповідає своєму призначенню, то цим робить, на наш погляд, велику помилку. Суб'єктивна оцінка будь-чого, загалом річ, непевна, а робітничого журналу тим паче.

Тепер що до змісту 8 числа журналу. Матеріал вміщено в 7 розділах. В першому розділі статті принципового й організаційного характеру. Вчасно там же вміщено заклик редакції до робітників про колективну читку журналу й вивчення української мови. Розділ 2-й дає практичні поради про згуртовання робітничої молоді. Матеріалу маловато. Слід би потурбуватись про більш постійний зв'язок з спілкою К. М. 3-й розділ: «У робітників землі та лісу». Це дописи з міст. В цих дописах робітники торкаються різних боків життя своєї спілки, головним чином, професійно-культурного та побутового. Не дивлячись на те, що мова в дописах трохи кострубата, практичність постановки питань в дописах виправдує всі ці хиби

Слідуючий розділ літературний. Коли перші числа журналу являлися до де-якої міри місцем «проби пера» молодих письменників і поетів, то в цьому числі нема нічого зайвого. Три вірші й один нарис. Як вірші так і нарис пройняті бадьорістю й певністю перемоги революції над старим світом.

Бібліографічний відділ біднуватий. Слід поширити його за рахунок популярної літератури.

Зовнішнє журнал вигляд має гарний.

Н. Сливенко.

«Справочник Сельского Хозяина.» Видання Наркомзему. Харків, 1923 г. Стор. 1+389+4.

Коли селянин потребує книжок в галузі селянського господарства, він найде дуже корисний матеріал у «Справочнику», виданому НКЗемом.

Тут є календар, як ми це звичайно розуміємо, потім «календар революції», а далі дуже докладні відомості по селянському господарству. Дуже цікавий уривок відносно тісного зв'язку селянського господарства та промисловости, особливо оброблюючої. Багато корисного матеріалу знаходимо по часті «користування землею», земельної політики Радянської влади. Безумовно, селянину багато дасть відділ порад, як, на підставі сучасних досягнень науки, перш за все відродити селянське господарство, а далі зробити його «товарово-промисловим».

Шкода, що у відділі «народного господарства та промисловости» нема нічого відносно промисловости броварської, оброблювання шкіри, виробу дріжжей.

Не слід в 1923 році згадувати про ліквідовані ще в 1922 році губернії Кременчуцьку, Миколаївську (стор. 95).

Цілком незрозуміло, як це, при здобичі камінного вуглю в 1921 році по всій Федерації 45.000.000 пудів (стор. 86), у тому ж 1921 році Донбас дав 356.000.000 пудів (стор. 87).

Невідомо, звідки автори «Справочника» довідались, що в УСРР зараз приблизно 27.000.000 селян та 5.000.000 горожан, а всього 32.000.000 чоловік (стор. 131). Це тим більш цікаво, що той самий Наркомзем УСРР у книжці, теж виданій у 1923 році («Селянське Господарство України») каже, що в 1923 році в УСРР приблизно є 23.010.000 селян та 4.982.000 горожан а всього 27.992.000 чоловік (стор. 93).

Пісчанин.

О. Бузинний та В. Щепот'єв. Практичний підручник діловодства українською мовою. Книгоспілка. Харків—Київ. 1924. 84 стор.

Коротенька граматики, фразеологія й далі зразки діловодних паперів. Перша частина дуже добра. Річ, звичайно, спірна, який матеріал треба було вміщати, який ні. Ми, приміром, в такому підручнику не давали б граматичних відомостей, бо все одно повної граматики дати не можна, а натомість краще було б ще поширити відділ відомостей фразеологічних. Автори підручника використали не лише «Уваги» Курилової, «Укр. язик» Синявського й словники, вони подбали також завести де-які завваження Пилиповича, Модеста Левицького й інших. Дуже корисна річ це коротенький список слівце, що є до них подібні в російській мові та з інакшим значінням. Список, що правда, дуже неповний: немає там, приміром, таких слів: довести, доказати, заперти, переводити, брак, бракувати, рожа, верх (димар), сунути, удаватися, подаватися, розлягатись, пустувати, слабкий (хворий) (хоча є «здоровий»), лягати... і дуже багато інших.

Крім того, практика показує, що треба навчити в багатьох випадках передавати російські слова інакше, ніж ми це робимо. В словникові, наприклад, проти російського вопрос повинно стояти не лише «питання» а й «справа».

Так само треба б, об'єднавши у фразеологічному розділі вирази, як то: «заключатся в чем, являться чем, сводиться к чему... не что иное, несмотря на то что, ввиду вышеизложенного, принимая во внимание все вышеуказанное» пояснити, що ця спадщина дореволюційної канцелярщини або зовсім не перекладається українською мовою, або ж перекладається зовсім інакше. Треба нарешті з'ясувати собі й читачеві що: «принимая во внимание все вышеуказанное» значить ні більше ні менше, як

«отже» і що перекладати його «беручи (а то ще «приймаючи») на увагу все вище зазначене», що перекладати так—це маринувати папір і запаморочувати читачеву увагу

Друга частина підручника—зразки ділових паперів уже від першої слабша, постають навіть думки, що зразки оці переложено кимось іншим, а не автором. Ми говоримо про складню й фразеологію цих зразків—вона не досить проста. Ось перший-ліпший приклад. «По висновку лікаря-експерта смерть Д. сталася від рани нанесеної йому в серце пострілом із револьвера». По-перше, треба не «по висновку» а «з висновку», або, коли хочете: «на висновок».

По-друге: чому «смерть сталася від рани, нанесеної йому в серце пострілом із револьвера», а не «Д. вбито револьверним пострілом. Рана в серце» Чи не тому, що увесь зразок—переклад склад за складом із російського папірця.

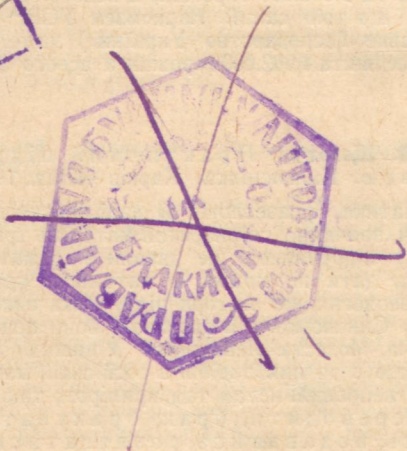
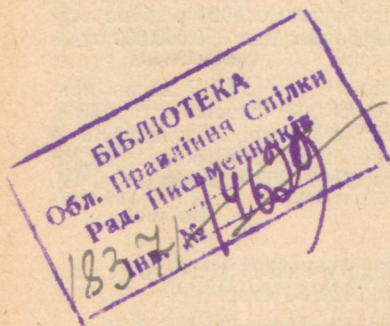
У тому ж зразкові «без обміркованого зарані наміру»... «пояснюючи свій вчинок (тут треба «учинок») сильним роздратуванням, що було викликано тяжкою образою з боку вбитого»...

Пора нам потроху вже визволятися з середньовічної юридичної термінології. Нарешті, що це за образа з «боку», чом не «образа від?».

Третя частина праці—словничок, теж де-які має хиби. Тут знаходимо, приміром «забальютувати» (стор. 48, під «учот» є три слова, а немає головного «облік» і т. и. Добра вкінці коротенька фразеологія алфавітна.

Ми спинилися довше на підручнику Бузинного й Щепот'єва тому, що він все ж таки від усіх найкращий. Дбайливіший переклад зразків зробив би його ще кращим.

М. Йогансен.

Від редакції:

Читачам відоме листування (в ч.ч. 2 і 4—5. «Черв. Шлях») з приводу надрукування творів Підмогильного й Осьмачки в органі жовтоблакитної еміграції—«Нова Україна».

Дальніше листування Підмогильного й Осьмачки з редакцією стверджує, що згадані письменники не мають нічого спільного з табором «Нової України» і стоять на позиції «Червоного Шляху» і що надрукування їх творів в «Новій Україні» пояснюється спритністю рук емігранських видавців, які всякими способами «уловлювали» в свої тенета молодих письменників.

З огляду на це редакція вважає питання з надрукуванням творів Підмогильного й Осьмачки в «Новій Україні» з'ясованим і вичерпаним і дає місце їх творам в «Червоному Шляху».

Редакція.

Книжки, надіслані до редакції.

О. Олесь. Вибір поезій. 1903—1923. Передмова М. Грушевського. Видання С. Лаврова. Прага, 1923, 80, стор. 168.

Ол. Ведміцький. Новий рік. Картина-інспеніровка. Передрук з газети „Правда Прилуччини“. Прилука, 1923, 160, ст. 11.

Я. Мамонтів. Ave Maria. Трагедія в п'яти актах. Постановою Вищої Науково-Реперт. Ради Головополітосвіти НКО п'єсу дозволено до вистави на сцені. Кооперативне видавництво „Рух“. Харків 1924, 160, стор. 78.

Карпенко-Карий. Хазяїн. Комедія в 4 діях. По постанові Вищ. Реперт. Ради Головополітосвіти НКО п'єсу до вистави дозволено. Кооперативне видавництво „Рух“ Харків 1924, 160, стор. 80.

Олександр Блок. Дванадцять. Баяда революції. Переклад; передмова Василя Бобинського. Львів 1923, „Нова Культура“, 160, стор. 28.

Я. Мамонтів. І тієї Катерини. Інспєнізація поезії Т. Шевченка. До вистави дозволяється. Коопер. вид. „Рух“, Харків 1924, 160, стор. 16.

Карпенко-Карий. Хазяїн. Комедія в 4 діях, До вист. дозволяється. Коопер. вид. „Рух“, Харків, 1924, 160, стор. 80.

І. Тогобочний. Борці за мрії. Драма на 4 дії. До вист. дозволяється. Коопер. вид. „Рух“, Харків, 1924, 160, стор. 64.

Проф. О. Покровський та Л. Колісниченко. Географія України. Наук.-педагогичн. Комітетом Головоцвиху НКО дозволено до вжитку в дитячих установах соціального виховання. Державне видавництво України. 1924, друкарня жовтневої революції в Полтаві, стор. 196.

Проф. А. Покровський и Л. Колесниченко. География Украины Н.-п. комитетом Главсоцвоса НКО УССР разрешено к употреблению в детских учрежд. социальн. воспит. в качестве учебника Всеукраин. Кооперат. изд. „Книгоспілка“, Харьков — Киев, 1924, ст. 185.

В. Капелькин—А. Цингер. Природознавство. Частина третя. Зоологія. Підручник для шкіл. Дозволено до вжитку в установах соціального виховання. Державне видавництво України, 1923, стор. 111.

В. Лункевич. Сіль. Переклав М. Топорков. Народна бібліотека № 35. Державне видавництво України, 1924, 16, стор. 38.

Д-р С. Ігумнов. Вода до пиття і громадські криниці. Переклад з рос. Б. М. Кома-

рова. Народня бібліотека № 33. Державне видавництво України, 1924, 16, стор. 20.

М. Лебедів. Розмноження. Переклав О. Волянський. Народня бібліотека № 36. Державне видавництво України, 1924, 16, стор. 53.

Д. Головка. Солодкий хліб. (Продукровий буряк). Бібліотека „Книгоспілки“, № 92. Всеукр. коопер. книговидавничий торговельно-т-во „Книгоспілка“, Харків—Київ, 1924, 160, стор. 62.

Отто Нейрат. История античного хозяйства. Перевод с немецкого. Госуд. Издательство Украины 1924, Николаев, 6, 80, ст. 105.

Проф. І. Вінер. Середні віки. Підручник. Видання друге. Дозволено до вжитку в установах соц. виховання. Державне видавництво України, Київ, 1924, вел. 80, стор. 268. З кольоровими мапами в тексті.

Песни Юных Спартаков. Издание Всеукр. О-ва Содействия „Юному Спартаку“. Харьков, 1924, 160, ст. 24.

Красная прогулка. Библиотека Юного Спартака, № 2. Изд. Всеукр. О-ва Сод. „Ю. С.“ Харьков, 1924, 320, ст. 15.

Д-р Блях и Голобородько. Катание на коньках. Библ. Юн. Спартака, № 4. Изд. Всеукр. О-ва Сод. „Ю. С.“, Харьков, 1924, 320, ст.

Эрнест Гард. Маленькие спартакосцы. Библиотека „Ю. С.“ № 4. Изд. Всеукр. О-ва Сод. „Ю. С.“, Харьков, 1924, 320, ст. 16.

Как помочь юным Спартакам. Библиотека члена О-ва содействия „Ю. С.“, № 2. Харьков, 1924, 160, ст. 25.

Фриц Лянге. Детское движение в Германии. С предисл. Д. Лебеда. Библ. члена О-ва Сод. „Ю. С.“ № 3. Харьков, 1924, 160, ст. 52.

Юлиан Борхардт. История хозяйственного быта Германии. Часть I, до конца династии Гогенштауфенов. Перевод с немецкого проф. С. Шора. Госуд. Изд-ство Украины, Николаев, 1924, 80, ст. 142.

О. Бузинний і В. Щепотьев. Практичний підручник діловодства українською мовою. Державне вид-цтво України, Полтава 1924, ст. 84.

Я. П. Перельман. Метрическая система. Справочник для всех. Таблицы перевода мер и общие сведения. Издание 2-ое, переработанное и дополненное. В первом

издании было рассмотрено и разрешено Главной Палатой Мер и Весов. „Научное Книгоиздательство“. Петроград, 1924 г., in. 32, стор. 88.

Проф. Ів. Сухоплюєв. Відокремлення школи від церкви. „Бібліотека Книгоспілки“, серія соціально-політична, № 51. Всеукр. Коопер. Книговидавниче й Торговецьке Т-во „Книгоспілка“. Харків—Київ, 1923 р. 8^о, стор. 37.

Мод. Левицький. Українська граматика для самонавчання. Видання третє, виправлене й доповнене. Українське видавництво в Катеринославі за допомогою Українського громадського Комітета в ЧСР. Катеринослав—Ляйпциг, 8^о, стор. 198. В оправі.

М. Зеров. Нове українське письменство. Історичний нарис, випуск перший. Видавництво „Слово“. Київ, 1924, вел. 8^о, ст. 135.

Юр. Ковалевський. Правила Карткографії. Передмова Юра Меженко. Укр. Наук. Інститут Книгознавства. Накладом Т-ва „Село Книга“, Київ, 1923, 16^о, ст. 70.

Червоні Зорі. Читанка для дитячих установ соціального виховання, рік третій. Упорядкував М. Сулима. Ухвалено до вжитку в установах соц. виховання. Держ. вид-цтво України, Київ, 1924, стор. 294.

Т. Лубенець і Н. Лубенець. Друга читанка для трудових шкіл. Видання четверте, перероблене. З рисунками Іжакевича, Світлицького і Самокиша. Ухвалено до вжитку в дитячих установах і установах соц. виховання. Держ. вид-цтво України, Київ, 1923, стор. 160.

Д. Соболев. Начало исторической биогеографии. Госуд. Изд. Украины, Симферополь, 1924, ст. 202.

Наукові Записки. Орган київських науководослідчих катедр. Том І. Всеукраїнська Академія Наук, Київ, 1923, стор. 168.

Г. Голоскевич. Український правописний словничок з короткими правилами правопису. Видання п'яте без змін з 4-го видання (доповненого та переробленого). Українське видавництво в Катеринославі, Катеринослав—Ляйпциг, 1923, 32^о, стор. 226.

Бібліологічні Вісти. Видає Український Науковий Інститут Книгознавства, ч. 4.

Летопись Революции, журнал Всеукр. Комиссии по изучению истории Октябрьской Революции в Кому. Партии (большевиков) Украины. № 5. Харьков.

Барикади Театру, двохижневик, № 1. Київ.

Заграв. Орган незалежної думки, виходить кожного 1 і 15 в місяці. Редагує колегія. Львів, рік 1-ий, ч. 17.

Молот. Сатирично-гумористичний ілюстрований часопис. Нью-Йорк. Грудень 1923, ч. 24.

Нова Громада, суспільно-політичний журнал під редакцією Семена Вітика. Січень, рік 2-ий, Відень, 1924. Кн. I і III—IV (стор. 104—197).

Наша Правда. Видає комуністична партія Західної України, редагує колегія. Рік III. Львів, грудень, 1923, ч. 1 (32). Статті: О. Василькова, Г. Валецького, П. Нетяги, Ст. Літнього, С. Павлишина.

Глобус. Двохижн. універс. журнал. Київ. ч.ч. 4, 5, 6.

Червоні Квіти. Двохижн. журнал для дітей, Харків, ч. 2.

Знання. Тижневик, популярно-науковий і громадський журнал. Харків, ч. 15, 2 (17), 3—4, 5—6.

Нова Громада. Двохижн. коопер., літерат. економічно-науковий селянський журнал. Київ, ч. 16, 17.

Сільський Господарь. Двохижн. бюлетень для колгоспів, товариств та союзів с.-г. кооперації, ч. 21—22.

Шлях до комунізму, орган Головополітосвіти У.С.Р.Р. путь к коммунизму, № 1—январь 1924 г. Издательство „Путь Просвещения“, Харьков, 1924, ст. 116.

Книжка, вістник українського книжкового руху, орган „союзу укр. книгарень і накладень. Виходить що-місяця. Видає видавництво „Бистриця“, Станіславів, рік видання III ч. 1—5, 1923 р.

Сільсько-Господарський Пролетар, місячник, № 1. Орган. профсп. робітн. землі та лісу, Харків.

Нова Культура. Журнал культурного, суспільного й політичного життя. Львів, ч.ч. 1, 7—8.

Літературно-Науковий Вістник. Місячник літератури, науки й суспільного життя. Видає Укр. Вид-ча Спілка, Львів, книжки 11, 12.

ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ.

У 9-ій книжці ЧШ за 1923 р. на сторінці 23 треба замість «повість» читати «франгменти».

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ БАНК „УКРАЇНБАНК“

Робітничі Каси Кооперативного Кредиту ВІДКРИВАЮТЬСЯ:

а) в робітничих районах—шахти, каменоломні, заводи, фабрики, порти, елеватори, з.-дор. майстерні, депо, вокзали, електричні станції, трамвайні парки, арсенали й ин.;

б) при профорганізаціях—Палаци Праці, фабзавкоми, профспілки, місцькоми, страхкаси й инш.;

в) при кооперативах—робкопи, Т.Сп.Т-в, Е.С.Т. й инш.

Приймають і видають—суми по біжучих рахунках, вкладки:

- а) безстрочні,
- б) строкові,
- в) умовні.

Страхують—заробітню платню від знецінення.

Переводять—грошові суми в усі місця, де маютья каси, або инші установи Українбанку.

Оплачують—купони державних позик.

Розмінюють—червінці й радзнаки робітникам та членам профорганізацій.

Кредитують—робітничу кооперацію.

Виконують—ріжні банківські операції.

ЗА ОПЕРАЦІЇ РОБІТНИЧИХ КАС УКРАЇНБАНК ВІДПОВІДАЄ В ПОВНІЙ МІРІ.

Вкладки приймаються так від окремих осіб, як і від ріжних установ.

Всі вільні кошти робітничих кас обертаються на кредитування робітничої кооперації.

В справах робітничих кас звертатись: Правління Українбанку, Харків, пл. Тевелева, 2, або в найближчу установу Українбанку.

Видавництво місячника „ЧЕРВОНІЙ ШЛЯХ“

ВИЙШЛИ З ДРУКУ І ПРОДАЮТЬСЯ:

1. **Х. Г. Раковський.** Союз соціалістичних радянських республік. Начерк (розійшлося).
2. **В. Поліщук.** Адигейський співець. Поема, ц. 25 к.
3. Проф. **С. Ю. Семковський.** Що таке марксизм. Начерк (розійшлося).
4. **Е. Берглер.** Фашизм. Начерк (розійшлося).
5. **М. О. Скрипник.** Історія пролетарської революції на Україні. Короткий начерк, ц. 50 к.
6. Проф. **С. Остапенко.** Вічний революціонер (Донбас). Начерк, ц. 20 к.
7. **Асп. А. Ковалівський.** Питання економічно-соціальної формули в літературі, ц. 25 к.
8. **Гн. Хоткевич.** Гуцульські образки.
9. **Х. Г. Раковський.** П'ять років Української Радянської влади (розійшлося).
10. **П. Капельгородський.** «Чарівна Сопілка». Дитяча п'єса (розійшлося).
11. **В. Чередниченко.** Артистка без ролів. П'єса в 3 актах., ц. 25 к.
12. **Б. Антоненко-Давидович.** Лицарі «абсурду». П'єса на 4 дії., ц. 30 к.
13. **В. Коряк.** На літературному фронті перед VII жовтнем.
14. **М. Рильський.** Чумаки. Крізь бурю й сніг. Поеми.

ДРУКУЮТЬСЯ:

15. Проф. **С. Ю. Семковський.** Конспект лекцій з історичного матеріалізму.

ГОТУЮТЬСЯ ДО ДРУКУ:

16. **В. Сосюра** «Залізниця». Епопея.
17. **В. Сосюра** «Місто». Збірка віршів.
18. **М. Хвильовий.** «Осінь». Проза.
19. **Квартали.** Альманах сучасних письменників.
20. Проф. **О. Білецький.** Сучасне красне письменство Заходу. Нариси.
21. **Ол. Попів.** Сковорода, Шевченко, Франко, Леся Українка, Коцюбинський. Збірка критичних нарисів.
22. **М. Любченко.** Чотири роки української еміграції. Спроба історичного начерку.
23. **Ол. Досвітній.** Американці. Роман.
24. **Л. Троцький.** Література і Революція. Збірка статтів.

При Видавництві монопольне представництво на Україну Видавничого Товариства з обмеженою порукою „КОСМОС“—Берлін—Нью-Йорк.

ГОЛОВНА КОНТОРА І СКЛАД ВИДАНЬ—Харків, пр. Свідомости (б. Мирносицький), № 1.

РОЗДРІБНИЙ ПРОДАЖ ПО ВСІХ КНИГАРНЯХ.

Видавництво „Червоний Шлях“ має на складі

ОБМЕЖЕНУ КІЛЬКІСТЬ КОМПЛЕКТІВ ЗА 1923 РІК

ЛЬВІВСЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО МІСЯЧНИКА

„НОВА КУЛЬТУРА“

присвяченого питанням культурного, суспільного
й політичного життя Західньої України.

В комплекті 6 книжок, а всього понад 25 аркушів великої вісімки.

Цілий комплект висилається поштою після одержання
3 карб. за курсом червінців. Слати по пошті або
почтовими марками на адресу—Харків, пров. Свідомости,
№ 1, Видавництво „ЧЕРВОНІЙ ШЛЯХ“

„МОЛОТ“

Сатирично-гумористичний двотижневик, виходить
в Нью-Йорку 1-го і 15-го кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА:

На рік	\$2.00
На півроку	1.00
Поодинокі число	10

На Україні передплату приймає Видавництво
„Червоний Шлях“—Харків, пров. Свідомости, № 1.

„МОЛОТ“

The Ukrainian newspaper for satire and humor
published semi monthly by „MOLOT“ Co.

414 East 9-th Str., — New York, N. Y.

SUBSCRIPTION LIST:

One Year	\$2.00
Six months	1.00
Singly copy	10

Entered as second-class matter Sep. 16, 1921. at the post
office at New York, N. Y. under the of March 3, 1879.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА

НА ГАЗЕТУ

„ВІСТІ“

Всеукр. Центр. Викон. Ком. Рад Роб. Селянськ. і Червоно-армійських Депутатів та Губвиконкому Харківщини.

НА УМОВАХ:

З В И Ч А Й Н А

10 місяців	6 місяців	3 місяці	1 місяць
20 карб.	12 крб. 50 к.	7 карб.	2 крб. 50 к.

Закордон на 1 місяць 2 долари.

Для партійних та професійних організацій, військових частин, комнезамів, сельбудинків, окремих робітників, червоноармійців, незалежних селян, по надісланню відповідних посвідчень

10 місяців	6 місяців	3 місяці	1 місяць
10 крб. 50 к.	6 крб. 25 к.	3 крб. 50 к.	1 крб. 25 к.

Льготна передплата приймається тільки в конторі редакції.

Передплата приймається тільки з I-го по I-е кожного місяця.

ПЕРЕДПЛАТА й ОГолошення

приймаються в конторі редакції, держконторі оголошень «УКРАНОНС», вулиця К. Лібкнехта, 11, тел. 18-20, поштових конторах УСРР, в правобережній філії газети «Вісти ВУЦВК», Київ, вул. Леніна, ч. 8, сельбудинках, у наших уповноважених у всіх містах України й у всіх філіях, агентствах, комісіонерствах і робочих касах Українбанку.

ОГолошення 60 копійок в червінцях (0.060 червінців) за рядок неопарелі.

Платня за вміщення оголошення приймається в червінцях або грошзнаках по курсу дня оплати.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА

НА ГАЗЕТУ

„СЕЛЯНСЬКА ПРАВДА“

Ц. К. К. П. (б) У. і В. Ц. К. Н. С.

На 12 міс.—9 карб., на 6—4 карб. 50 к., на 3—2 карб. 30 к., на 1—80 к.

(у золоті, по курсу дня передплати).

Для партійних та професійних організацій, військових частин, комнезамів, сельбудинк., хат-читалень, клубів, гуртків, окремих робітників, незаможних селян, по надісланню відповідних посвідчень—на 12 міс.—5 карб. 30 к., на 6—2 карб. 70 к., на 3—1 карб. 40 к., на 1 міс.—50 коп. (у золоті, по курсу дня передплати).

Льготна передплата приймається тільки в конторі газети «Селянська Правда».

Радянські установи, держоргани, сільські та міські й інші платять по загальній передплаті (не по льготній).

При передплаті зазначати точну поштову адресу.

Передплату приймають з 1-го кожного місяця.

Передплата й оголошення приймаються в конторі газети «Селянська Правда», Харків, вул. К. Лібкнехта, ч. 11 і по всіх поштових конторах УСРР й РСФРР. ОГОЛОШЕННЯ—50 коп. в червінцях за рядокнопарелі. Оголошення перед текстом—по подвійному тарифу.

На підставі постанови В.Ц.К.Н.С., від 5 листопаду, всі організації К.Н.С. повинні передплачувати газету „Селянська Правда“ орг. Ц.К.К.П. (б) У. і В.Ц.К.Н.С.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА

НА ЖУРНАЛ-МІСЯЧНИК

„Сільсько-Господарський Пролетар“

ОРГАН УКРБЮРО ВСЕРОБІТЗЕМЛІСУ.

Журнал містить провідні статті й огляди з політичного життя й професійного руху. Знайомить читачів з життям робітників землі та лісу на Україні та їх союзних об'єднань по С.Р.С.Р. та інших країн.

Знайомить з організацією й кращими засобами господарювання в відділі „Сільське й лісове господарство“.

Освітлює широко життя на місцях, містять численні робітничі й селянські кореспонденції.

В „Літературному відділі“ дає твори найкращих сучасних пролетарських та селянських письменників і зразки робітничої творчості.

Містить найголовніші розпорядження й інструкції Ц. К. і Укрбюро Всеробітземлісу в „Офіційному відділі“.

Виходить що-місяця в розмірі 4—5 друкованих аркушів. Друкується українською й російською мовою (мовою автора або по його бажанню).

У М О В И П Е Р Е Д П Л А Т И :

На один місяць 25 коп. золотом

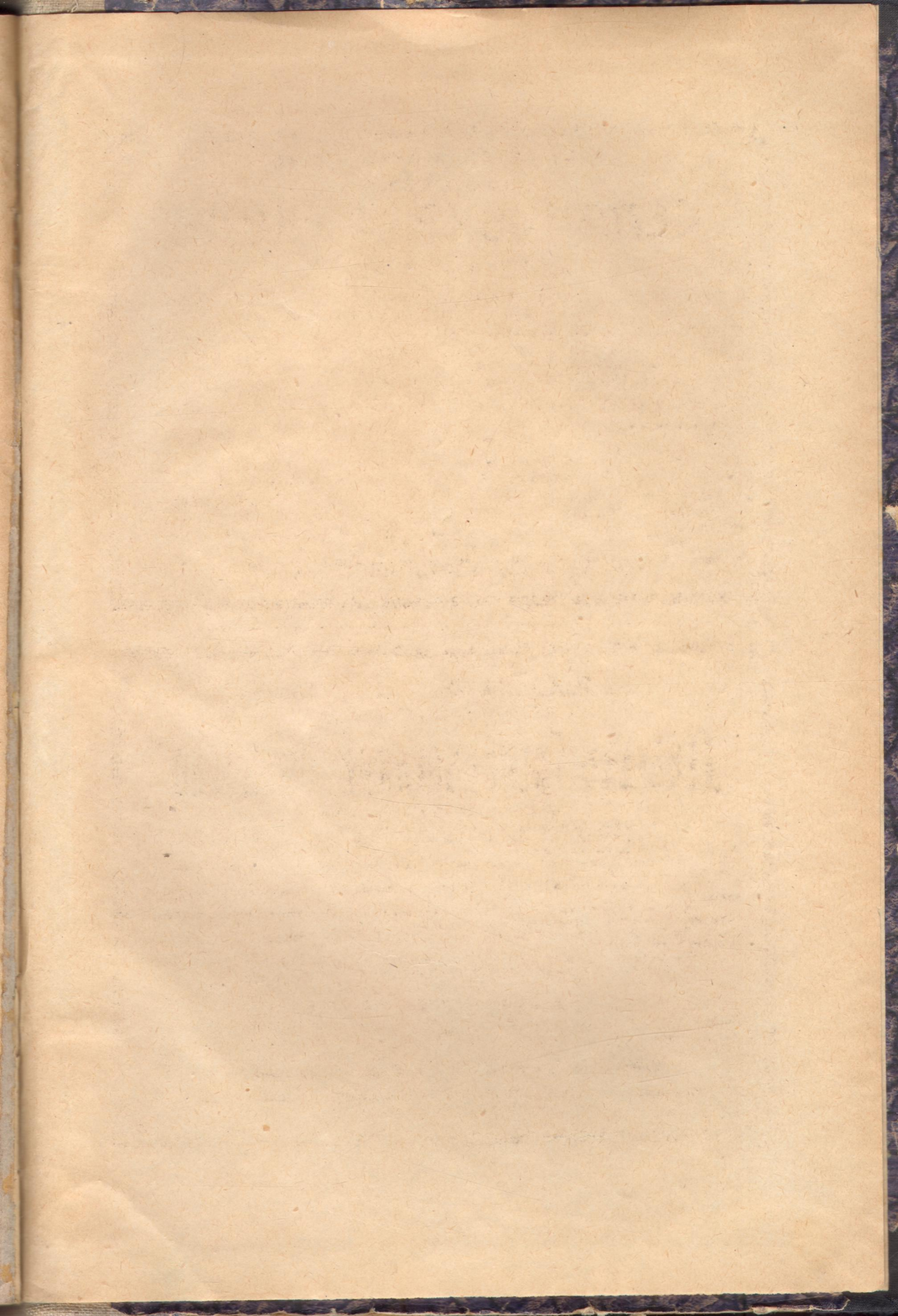
На півроку 1 карб. 30 коп. зол.

На три місяці 70 „ „

На рік 2 „ 50 „ „

Приймаються оголошення по ціні 25 карб. зол. за сторінку.

Адреса редакції: Харків, площа Розі Люксембург, «Палац Праці, к. 81, Укрбюро Всеробітземлісу.

1-60
p